Psike İstanbul
Psikanaliz Kitaplığı

Kendilikten Kaçış

Sınırları Yıkmak, Bir-liğe Duyulan Açlık

Ilany Kogan

İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

ILANY KOGAN

İsrail Psikanaliz Cemiyet'inde (IPS) eğitim analistidir. Aynı zamanda Frankfurt, Wolfgang Goethe Üniversitesi, Fritz-Bauer Soykırım Çalışmaları Enstitüsü Bilimsel Kurulu üyesi, Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) Travma Grubu üyesi, Bükreş Çocuk ve Ergen Psikoterapi Merkezi süpervizörü, Hamburg, Eppendorf Üniversite Hastanesi, Genç ve Ergen Psikiyatri Bölümü süpervizörü, Münih Psikanaliz Çalışma Grubu eğitimcisi ve süpervizörü ve İstanbul'da Psikanaliz ve Psikanalitik Psikoterapiler Derneği (PPPD) bünyesinde oluşturulan IPA sponsorluğundaki psikanaliz eğitim grubunun eğitimcisi ve süpervizörüdür. Uzun yıllar Yahudi Soykırımından sağ kalanların çocukları üzerine kapsamlı çalışmalar gerçekleştirmiş ve bu konuda birçok makale yayınlamış ve sunmuştur. *The Cry of Mute Children: A Psychoanalytic Perspective of the Second Generation of the Holocaust* adlı bir kitabı bulunmaktadır (Londra ve New York, Free Association Books, 1995; Almanca Basım: Frankfurt, Fischer Verlag, 1998; Romence Basım: Bükreş, Editure Trei, 2001; Fransızca Basım: Cenevre ve Paris, Delachaux et Niestlé, 2001; Hırvatça Basım: Zagreb, antiBarbarus, 2005). Yahudi soykırımının ikinci kuşağı üzerindeki çalışmaları için Rio de Janeiro'daki IPA Kongresi'nde kendisine Elise M. Hayman Yahudi Soykırımı ve Soykırım Çalışması Ödülü verilmiştir.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Ilany Kogan
KENDİLİKTEN KAÇIŞ
Sınırları Yıkmak, Bir-liğe Duyulan Açlık
Çeviren Banu Büyükkal

ESCAPE FROM SELFHOOD
Breaking Boundaries and Craving for Oneness
© The International Psychoanalytical Association

İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 375
Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı - Şimdi ve Burada 2

ISBN 978-605-399-181-6

Psike İstanbul Konferansları ile Psike İstanbul 'Şimdi ve Burada' kitapları dizileri İstanbul Psikanaliz Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Derneği (Psike İstanbul) ile İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları'nın işbirliği ile yayınlanmaktadır.

PSİKE ist
İstanbul Psikanaliz Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Derneği 2003

1. Baskı İstanbul, Mart 2012
© Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık Müzik Yapım ve Haber Ajansı Ltd. Şti.
Yazışma Adresi: İnönü Caddesi, No: 43/A Kuştepe Şişli 34387 İstanbul
Telefon: 0212 311 52 59 - 311 52 62 / Faks: 0212 297 63 14 • Sertifika No: 11237

www.bilgiyay.com
E-posta yayin@bilgiyay.com
Dağıtım dagitim@bilgiyay.com

Dizi Editörü Banu Büyükkal
Yayına Hazırlayan Belgin Çınar
Dizgi ve Uygulama Maraton Dizgievi
Düzelti ve Dizin Remzi Abbas - Özgür Yıldız
Baskı ve Cilt Sena Ofset Ambalaj ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok Kat 6 No: 4 NB 7-9-11 Topkapı İstanbul
Telefon: 0212 613 03 21 - 613 38 46 / Faks: 0212 613 38 46 • Sertifika No: 12064

İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi Kataloglama Bölümü tarafından kataloglanmıştır.
İstanbul Bilgi University Library Cataloging-in-Publication Data
A catalog record for this book is available from the Istanbul Bilgi University Library

Kogan, Ilany.
Kendilikten kaçış: Sınırları yıkmak, bir-liğe duyulan açlık / Ilany Kogan;
foreword by Andrea Celenza
134 p. 16x23 cm.
Includes bibliographical references and index.
ISBN 978-605-399-181-6
. 2. Psychoanalysis and culture. 3. Self. 4. Ego - Case Reports.
5. Psychoanalytic Therapy - Case Reports. I. Title. II. Celenza, Andrea, 1954-
RC504.K6219 2012

Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı
ŞİMDİ VE BURADA

Ilany Kogan

KENDİLİKTEN KAÇIŞ
Sınırları Yıkmak, Bir-liğe Duyulan Açlık

Çeviren
Banu Büyükkal

Sevgili dostum
Janine Chasseguet-Smirgel'in anısına...

İçindekiler

vii Teşekkür
ix Önsöz

3 Giriş
4 Psişik Sınırlar Üzerine
10 Sınır Oluşumunun Sekteye Uğraması
11 Yahudi Soykırımından Sağ Kalan Anne Babalarda ve Onların Çocuklarında Sınırların Geçirgenliği

15 **BİRİNCİ KISIM Vaka Sunumu**

17 *1* İlk Karşılaşma

23 *2* Evre I: Analitik Sınırların Yıkılması - Ensestiyöz Dokunuş

29 *3* Evre II: Analizin Zaman ve Yer Sınırlarının Yıkılması

31 *4* Evre III: Manik Dönem - Yadsıma, Tümgüçlülük ve Rastgele Cinsellik

41 *5* Evre IV: Manik Savunmadan Yas Tutmaya

47 **İKİNCİ KISIM Vaka Sunumuyla Bağlantılı Kuramsal Meseleler**

49 *6* Yasa Karşı Mücadele
49 Yas Tutmanın İki Yönü
51 Psişik Acı

53 *7* Acı ve Yasa Karşı Savunmalar
53 Yadsıma
54 Manik Savunmalar
57 Acıya Yolculuk

59 *8* Gelişimsel Açıdan Travmanın Sınırlar Üzerine Etkisi: Normal ve Patolojik Sembiyoz
59 Bir-liğe Duyulan Açlığın Sağlıklı Yönleri
61 Sembiyozun Patolojik Yanları

67 *9* Kültürel Bakış Açısından Travmanın Sınırlar Üzerine Etkisi
67 Bugünde Geçmişi Yeniden Yaşamak
71 Geçmiş Travma ile Bugünkü Travma Arasındaki Etkileşim

75 *10* Klinik Açıdan Travmanın Sınırlar Üzerindeki Etkisi

79 *11* Tedavinin Özel Klinik Boyutları

81 **Psikanalitik Çerçevenin Kapsayan Olarak İşlevi**
Berrak Ciğeroğlu
87 Hayalet Dünya
92 Sessizlik Denizi
97 Divandaki İlk Seans
98 İkinci Seans
99 Üçüncü Seans
101 Dördüncü Seans
102 Beşinci Seans

105 Kaynakça
116 Dizin

Teşekkür

Bir kitap yazmak, tek bir kişi tarafından yazıldığında bile, daima ötekini de dahil eden bir yaşantıdır. Tanınmayan okurun yanı sıra, ötekilerin yardımını ve desteğini de gerektirir.

İlk olarak, paha biçilmez yardımlarından ötürü dostum Salman Akhtar'a teşekkür etmek istiyorum. Takdiri ve yüreklendirmeleri kadar basiretli eleştirileri de bu kitabı tamamına erdirmemi sağladı.

Kitap bir analizin ayrıntılı betimlemesini içeriyor. Bu süreç dostlarımla ve meslektaşlarımla ve sayısız tartışmalardan yakıt almıştı. Özellikle terapide açmaza girdiğimiz anlardaki verimli katkılarından ötürü Alice Buras, Anna Gertler, Dahlia Lapidot, Cila Smolarsky ve Gisele Vered'e şükran duyuyorum.

Yaratıcı sürecin zorlu anlarındaki adanmışlığı ve desteği için İngilizce editörüm Ms. Chava Cassel'e ve bu projenin gerçekleştirilmesi için çaba gösteren İletişim Ekibi Eric ve Klara King'e ayrıca teşekkür etmek isterim.

Son olarak, sancılı analitik yolculuğunda kendisine eşlik etmeme izin veren hastama teşekkür ediyorum. Bu kitabın özünü paylaşılmış bir yaşantı olarak analitik çiftin çalışması oluşturuyor.

Sunuş

Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı 2010 yılında Türkiye Psikanaliz Çalışma Grubu Psike İstanbul tarafından, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları ile işbirliği içinde hayata geçirilen bir projedir. Amaç, Türkiye'de psikanalizin tanıtılması ve yaygınlaştırılması yolunda ruh sağlığı mesleklerinden olan okurların yanı sıra alan dışından okurlara da ulaşabilmektir. Bir taraftan psikanalizin evrensel ilkelerinin tartışılmasına, diğer taraftan ülkemiz kültürünün psikanaliz kuramı ve uygulaması üzerine etkilerinin araştırılmasına zemin hazırlamak hedefler arasındadır.

Psike İstanbul (İstanbul Psikanaliz Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Derneği) ruhsal mekanizmayı açıklayan bir kuram, ruhsal süreçleri araştıran bir yöntem, bu yönteme dayanan bir tedavi ve bu bilgiyi nesilden nesle aktaran bir gelenek olarak Türkiye'de psikanalizi tanıtmak, yaymak ve geliştirmek amacıyla 2003 yılında kurulmuştur. Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) tarafından Türkiye Psikanaliz Çalışma Grubu olarak kabul edilen Psike İstanbul çatısı altında, IPA standartlarına uygun psikanaliz eğitimi verilmektedir. Dernek çalışmalarının bir bölümü yalnızca, üyesi olan psikanalistler ve psikanalist adaylarına açık şekilde sürdürülmektedir. Bir bölümü de ruh sağlığı alanında çalışan diğer meslektaşların ve/veya psikanalizle ilgilenen herkesin katılabileceği etkinlikler olarak yapılmaktadır. Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı'nda yer alan kitaplar işte bu seminerlerin, konferans, vaka çalışması ve sempozyumların canlı ortamında doğmaktadır.

Kitaplık halihazırda iki diziden oluşmaktadır: Bunlardan "Şimdi ve

Burada" dizisi, Türkiye'de psikanalizin kurumsallaşması için yıllarca destek vermiş yabancı eğitim analistleri ile onlardan eğitim ve süpervizyon almış yerli analist ve analist adaylarını bir araya getirmektedir. Her kitapta bir eğitimcinin kuramsal ya da klinik çalışmalarının çevirisi ile bir yerli analistin bu yapıta yönelik yorum, eleştiri ve katkılarından oluşan özgün yazılar yer almaktadır. Bu dizide ayrıca Psike İstanbul üyesi analistlerin diğer özgün çalışmalarına yer verilmektedir. Dizinin adındaki "Şimdi" psikanalizin çağdaş gündemini takip edebilme şansına göndermede bulunmaktadır. "Burada" kısmı ise, dünyanın dört bir yanından gelen değerli analistlerin birikimleri ile burada psikanaliz üzerine düşünen ve psikanalizi uygulayan kişilerin çalışmalarının harmanlanmasına olanak sağlayan canlı tartışma ve üretim ortamını anlatır.

Kitaplığın diğer dizisi olan "Konferanslar" ise yerli analistler ve analist adayları ile yabancı analistlerin Psike İstanbul çatısı altında gerçekleşen Psikanalitik Bakışlar sempozyumlarında, Bir Düşünce, Bir Usta adlı konferans ve vaka çalışması etkinliklerinde, Bebek, Çocuk, Ergen Psikanalizi seminerlerinde ve diğer konferanslarda yaptıkları konuşmaların metinlerini okurlara sunmaktadır.

Proje Sorumluları
M. Banu Büyükkal, Nilüfer Erdem, Yavuz Erten,
Melis Tanık, Özden Terbaş

Önsöz

Andrea Celenza*

Sınırların yaratılması psişik bir gerekliliktir, ama aynı zamanda bir yanılsamadır da. Çizgi çekme gereksinimi, kategorilerin varolmasına izin verir; yani bu budur, şu değildir. Bu sayede, sınırlar düşünmeyi olanaklı kılar. Ayrıca, psişik alanın sınırlarını çizen kurallar belirleriz; orama dokunma, bana bunu sorma gibi. Ne var ki, fiziksel düzeyde bile, gerçek çizgiler yoktur, yalnızca bir varlığın ötekiyle buluştuğu *ufuklar* vardır ve deri iki varlık arasındaki sınırları belirler. Psişik dünyada çizgiler daha da bulanıktır. Bir insanın kendiliğinin nerede bitip ötekinin kendiliğinin nerede başladığını kim söyleyebilir?

İki ayrı varoluşu birbirinden ayıran sınır, düşüncelerin ve duyguların sınıflandırılması ve sen-değil-ben şeklinde hissedilebilmesi için gerekli olan algısal ayrımdır. Yani, kendilik sınırlar sayesinde doğar. Yine de, analizde olduğu gibi, ilişkilerde de bu psişik sınırlar görünmezdir ve bir insanın kendiliğinin ötekininkinden ayrı ve farklı olduğunun ayrımı sürekli ve kalıcı olarak ortaya konmalı ve tekrar tekrar yeniden ifade edilmelidir.

Çizgiler hem kendi isteklerimizi berraklaştırır, hem de bunların olanaksızlığını açıkça gösterir. Anneyle vecit halinde kozaması bir bir-lik halinde kaynaşma, kaçınılmaz olarak onun yok edilmesini de içerecektir. Seven kendiliğimize kucak açar ve bünyemizde yalnızca bu (libidinal) dürtüleri barındırmaya uğraşırsak, bir katili serbest bırakmış oluruz. Benzer şekilde, aynı in-

---

(*) Andrea Celenza (PhD) Harvard Tıp Fakültesi'nde doçenttir ve Boston Psikanaliz Derneği ve Enstitüsü, ve Massachusetts Psikanaliz Enstitüsü eğitici kadrosundadır. Kuzeydoğu Psikoposluk Bölgesi'nde din adamları arasındaki uygunsuz cinsel davranışlar konusunda birincil danışmandır. Ayrıca Amerikan Psikanaliz Derneği'nin Psikanaliz Eğitim Komitesi üyesidir.

sanı hem sonsuz sevebileceğimizi hem de ona karşı yoğun bir nefret duyabileceğimizi fark etmek derin bir idraktır. Psikanaliz, hastalarımıza duyguların bütün yelpazesini yaşamaları için yardımcı olmayı hedeflediğine göre, tedavi ikilisinde bunları yeraltında tutma arzularına rağmen yıkıcı istekler de kaçınılmaz olarak ortaya çıkacaktır.

Ilany Kogan, hastası "David"in analizi aracılığıyla bazı varoluşsal soruları nasıl ele alabileceğimizi bize gösteriyor. Yatıştırma gereksinimi ile yıkma arzuları nasıl birbirinden ayrı tutulabilir? Bugün ihtiyaç duyulan anneyi ele geçirmiş olan geçmişteki yıkıcı anneden nasıl kaçılır, ama aynı zamanda onunla temas nasıl sürdürülür? Nasıl bir yandan yatıştırıcı anneye tutunurken bir yandan onun boğucu pençesinden kaçılabilir? Bir birlik kozasında anneyle nasıl hem kaynaşılır hem de onun psişik ayrı-lığı yok edilmez? Bütün bunlar yazarın ele aldığı ve tedavi sürecinde David bunları yaşantıladıkça uzlaşma sağladığı sorular. Bir keresinde, David ona bir kadının nasıl "Babanı sakinleştir, onu sakinleştir" dediğini aktarır, yazar David'in "Babanı öldür, onu öldür" dediğini sanır, analizin bizzat kendisinin meydan okumasını simgeleyen kehanetvari bir yanlış duyma...

Sınırlar oluşturmak kişinin saldırganlığıyla yüzleşmesini gerektirir. "Hayır, bunu istemiyorum" deme yetisi özünde şunu söyler: "Bu ben değilim". Yine de kişi öfkesinin öldürücü olduğundan korkuyorsa bu tür saldırganca dürtülerle nasıl uzlaşabilir? Travmaya uğramış bireyler genellikle, travmanın kaçınılmaz bir sonucu olan öfke tortularıyla bunların varlığını yadsıyarak başa çıkarlar. Bundan sonra sınır konması olanaksızlaşır, çünkü öfkeyle temas içinde olmak demek bir katille temas içinde olmak anlamına gelir. Yazarın bize gösterdiği gibi, analist hastaya öfkesinin öldürücü olmadığını göstermelidir (Winnicott, 1971).

Kökenini çocukluktan alan, ama hayatın geri kalanında da varolmayı sürdüren evrensel bir arzu vardır, o da rahme, isteklerin ve gereksinimlerin karşılıksız veya beklentisiz karşılandığı güvenli sığınağa geri dönmektir. Kökeni bebeklikte, yani bu tür arzuların gerçekten doyurulduğu tek zamanda olan bir-lik düşlemlerinin doğası da budur.

Bir-lik düşlemleri ayrıca, kısmen analitik çerçevenin yapısına bağlı olarak, tedavinin kendisiyle de pekişir. Elli dakika boyunca hasta gerçekten de "tek ve biricik"tir, sadece bu kısacık zaman içinde olsa bile. Yani, ilginin asimetrik dağılımı yaşam boyu varolan arzuları doyurur –annenin bakışının sadece kendinde sabitlenmesi ve rahmin yatıştırıcı kozasına dönüş. Yalnızca rahimde kişinin arzuları sözcüklerin kulak tırmalayan seslerine gerek kalmadan

sezilir ve doyurulur. Yalnızca doğumla ve ayrı oluşun trajik gerçekliğiyle birlikte dil bir gereklilik halini alır.

Hepimizde varolan rahme/kozaya geri dönme arzusu, savunmacı bir yapıya dönüşerek yanılsamalı biçimde dış dünyanın ve iç dünyanın travmalarından korunaklı bir sığınak halini alabilir. Soykırımdan sağ çıkanlar (aradan kaç kuşak geçmiş olursa olsun) yaşama, umuda ve iyimserliğe nasıl yeniden yatırım yapabilirler? Birlik kozasının dışında yaşama arzusu ve kapasitesi nereden türer? Ilany Kogan bizi hastanın iç dünyasına ve ikisinin tedavi ilişkisine içeriden bakmaya çağırıyor ki yeni bir doğumun pınarının çağıldayan kaynağını görebilelim. David'in yıkıcı potansiyelini görmek ve yaşantılamak üzere hem analistine hem de kendisine izin verebilmesi için zeminin nasıl hazırlandığını gösteriyor. Saldırgan düşlemlerinin ortaya çıkmasına izin vermesi ve bunların kökenleriyle yüzleşip bir perspektife oturtma cesareti bulması sayesinde bu temel dürtü artık temasta olabileceği, denetleyebileceği ve kullanabileceği bir güce ve yaşam enerjisine dönüşmüş belli ki.

Ayrılık, hazine gibi korunan düşlemlerden vazgeçilmesini gerektiren derin ve korkutucu bir başarıdır. Saklanacak hiçbir yerin olmadığı, güvenli bir koza veya psişik sığınağın (Steiner, 1993) bulunmadığı, engellerin hiç olmadığı bir evrenin varolmadığı (Chasseguet-Smirgel, 1978) ve geçmişi silmenin yolu olmadığı gerçekliğiyle yüzleşmek derin bir vazgeçiştir. Travmaya uğramış bireyler için bu tür bir yas aynı zamanda insanın yıkıcı potansiyelini (kişinin kendi yıkıcılığı olduğu kadar sevgi nesnelerimizin de aldatma ve terk etme kapasitelerini) kabul etmeyi gerektirir. Birliğe duyulan özlem kendiliğin çözülmesinin öldürücü saldırganlığın çözülmesini simgelediği psişik bir sığınağa dönüşür.

Bu kitap, psişik sınırlar üzerine çeşitli yazıları da eğitici biçimde harmanlamış. Akhtar (2006), Chasseguet-Smirgel (1978), Gabbard ve Lester (1995), Mahler, Pine ve Bergmann (1975) ve Winnicott'un (1971) yazıları bunlardan sadece birkaçı. Soykırımdan sağ çıkmış ana-babanın çocuğu olan David ile birlikte psikanalitik keşif sayesinde yazar bizi bağlı-lıktan kaçma girişimine doğru içsel bir yolculuğa çıkarıyor. Hastasının düşlemlerindeki ve arzularındaki yıkıcı potansiyelle, kendi içinde bunların izdüşümlerini bularak yüzleşmiş. Cesur öz-keşiflerle, hastasını duyguların ve arzuların öldürücü olmayabileceği konusunda ikna etmiş ve dehşet verici bir dünyada yeniden doğan umuda doğru bir harita çizmiş. Hasta kendi çözümünü buluyor ve tümgüçlü savunmasını bir kenara bırakıyor – yazarın da çok yerinde ifade ettiği gibi, bunu "Kendilikten Kaçış"ta başarıyor.

"Bir yaşam ötekine bir ceza olabilir,
baba için oğulun yaşamı gibi."

Wallace Stevens, "Estéthique du Mal"
(Kötünün Estetiği), (1954), dize 274-275

Giriş

Yahudi Soykırımı insanlık tarihinin akışını sonsuza dek değiştiren dehşet verici bir olaydı. Masum insanların yok edilmesiyle "ari bir ırk" oluşturmayı amaçlayan, tarihte bir benzeri olmayan, sistemli bir girişimdi. Soykırımın da söz konusu olduğu başka trajedilere dair tarihsel kanıtlar bulunmakla birlikte, yalnızca Yahudi soykırımı diğer fanilerle birlikte dünya üzerinde yaşamaya hakları olmadığı düşünülen bir grup insanın kasıtlı olarak yeryüzünden silinmesini hedefleyen bir *master* plan dahilinde gerçekleştirilmişti. Bergmann ve Jucovy şunları söylüyorlar:

> Nihai çözümü üretirken Nazilerin benimsediği kavram, bir nefret ideolojisinin hayata geçirilmesiydi – kendi içinde kıyameti andıran bir son. İnsanların örgütlü ve acımasızca kıyımdan geçirilmesi için geliştirilmiş teknolojiler kullanılmıştı. Bu kıyım, geçmişteki bütün anti-Semitik suçları kat kat aşacak boyuttaydı. (Bergmann ve Jucovy, 1982, s. 4)

Tarihin bu kötü şöhretli kesitinde insanla insan olmayan arasındaki sınırlar yıkılmıştı. Altı milyon Avrupalı Yahudi öldürülmüş ve onlarla birlikte zengin ve giderek serpilmekte olan bir kültür de yok olup gitmişti.

Soykırımdan sağ kalanlar, akut ve uzun vadeli etkilerden mustarip oldular. Bunlar arasında güvensizlik, içe kapanma eğilimi ve duyguların uyuşması gibi, yok olma anksiyetesinin sürgit belirtileri ve post travmatik stres bozukluğu (PTSD) da yer alıyordu. Sağ kalanlarda, toplumdan kendini soyutlamaya, inzivaya ve derin apatiye varabilen yoğun çökkünlükler sık yaşanıyor-

du (Lifton, 1978). Birçoğu yaşama "yeniden yatırım yapmakta" zorluk çekiyordu ve yeni aileler kurmak konusunda derin bir ikideğerlilik yaşıyorlardı (Krystali, 1968).

Yahudi soykırımı yalnızca sağ kalanların değil, bu kurbanların dünyanın dört bir yanına dağılmış ikinci ve üçüncü kuşak yakınlarının da yaşamlarını alt üst etmişti. Birçok araştırmacı, sağ kalanların patolojiyi çocuklarına aktarmalarının kaçınılmazlığını vurgulamıştır (Kestenberg, 1972; Trossman, 1968). Aynı zamanda, Yahudi soykırımı yaşantılarının sağ kalanların insan ilişkileri kurma kapasitesini olumsuz etkilemiş olduğunu, bu yüzden etkin ve yararlı ebeveynler olamadıklarını ve bunun kendileri ve çocukları açısından zararlı psikolojik sonuçları olduğunu öne sürmüşlerdir. Gampel'in (2005) mecazi olarak tanımladığı gibi, Yahudi soykırımını yaşamış olanların ruhlarında ve bedenlerinde kalmış olan izlerin, çocukları üzerinde "radyoaktif" etkileri olmuştur.

Sağ kalanların çocukları üzerine Yahudi soykırımının etkilerini araştırmak, aşılması zor bir meydan okuma oluşturur. Geçmişin sözlerle ifade edilemeyecek dehşetini ve bunun sonraki kuşak açısından muazzam yansımalarını nesnel olarak tanımlamaya kalkışmanın kendini bilmezlik olduğu düşünülebilir. Ne ki, sırf Yahudi Soykırımından sağ kalanların ikinci ve üçüncü kuşak çocukları arasında bugün bile varolan ıstırabı birazcık olsun hafifletmek adına bile olsa, bu zorlu meydan okumaya karşılık vermemek daha da kendini bilmezlik olacaktır. Çocuğun kişilik oluşumunu ve bilişsel ve coşkusal gelişimini şekillendirmekte Yahudi Soykırımının oynadığı rol daha önce de psikanaliz yazınında derinlemesine incelenmişti (yazından bir derleme için bkz. Kestenberg ve Brenner, 1996; Volkan, Ast ve Greer, 2002).

PSİŞİK SINIRLAR ÜZERİNE

Bu kitap Soykırımdan sağ kalan ebeveynler ile çocukları arasındaki karmaşık ilişkiden kaynaklanan uç patolojik durumlardan birini inceliyor: Sınırların yıkılması. Bu görüngüyü daha iyi anlayabilmek için önce psişik sınırlar kavramını ele almalıyız.

İntrapsişik sınır derken neyin kastedildiği ve neyin bu sınırı oluşturduğu sorusu ileri derecede soyut ve elle tutulmaz bir sorudur. Yine de, sınır kavramı kuşkusuz psikanalizde merkezî bir meseledir ve hem klinik tartışma hem de metapsikolojik açıklama düzeyinde sık sık ele alınır ve kullanılır. Diğer psikanalitik terimlere benzer şekilde, bu kavrama da açık ve tartışılmaz bir tanım getirmek çok zordur (Sandler, 1983).

Erlich (1990) sınırlar üzerine kapsamlı derlemesinde bu kavramın çok sayıda ve son derece değişik görüngüler bağlamında kullanıldığını öne sürer ve bunlar arasında değişmiş ego durumlarıyla şizofreni, birincil süreç düşünme, düşler ve sınırda *(borderline)* durumların yanında, olgunluk/olgunlaşmamışlığın belli yönlerinden tutun, strese ve engellenmeye dayanma düzeyleri, ayrılma-bireyleşme alanındaki kazanımlar ve kendilik ve kimliğin tanımlarındaki farklılaşma düzeylerine dek çeşitlilik gösteren kullanımları sıralar. Sınır kavramının merkezîliği ve etkileyici esnekliği, gelişim, psikodinamikler ve psikopatoloji alanlarında yararlı ve anlamlı bir boyut olarak ortaya çıkışında kendini gösterir.

Bu kitapta ilk önce bu kavramı kısaca gözden geçirdikten sonra, yaşamın en başından ergenlik ve olgunlaşma yıllarına uzanan süreçte sınır oluşumunu etkileyen unsurların bazılarını inceleyeceğim.

Freud'un (1930a) "okyanussal duygular" üzerine erken çalışmalarından bu alandaki daha yakın araştırmalara (Gabbard ve Lester, 1995) dek, psişik sınırlar kavramı üzerine çok kuram üretilen bir konu olagelmiştir. *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*[1] kitabında Freud sınırlar kavramını kısaca ele alır:

> Patoloji, ego ile dış dünya arasındaki sınır çizgilerinin belirsiz olduğu ya da gerçekten yanlış çizilmiş olduğu çok sayıda durumla bizi tanıştırmıştır. Kişinin kendi bedeninin, hatta kendi zihinsel yaşamının bazı kısımlarının –algıları, düşünceleri ve duygularının– kendisine yabancı, egosuna ait olmayan şeyler olarak yaşantılandığı durumlar vardır... Demek ki, kendi egomuzun duyguları bile bozukluklara maruz kalabilir ve egonun sınırları sabit değildir. (1930a, s. 66)

Önde gelen ego psikologlarından Federn (1952) sınırları egonun bir işlevi ve özelliği olarak kavramsallaştırır. Ego sınırı, gerçek olanla gerçek olmayan arasında ayırım yapan periferik bir duyu organıdır. Ego sınırı, fiziksel boyutlar olduğu kadar zihinsel boyutları da kapsayarak hem iç hem de dış sınırları içine alır (*inkorporasyon*). Düşler ve bunların bireyin psişik yaşamıyla bağlantısıyla ilgilenen Freud'un aksine Federn dikkatini geçiş durumlarına odaklamıştır – yani uykudan uyanıklığa, uyanıklıktan uykuya ve "daha genel olarak, egodaki farklı uyanıklık düzeyleri arasındaki" (Anzieu, 1989, s. 88) geçişler. Federn'e göre, egoyu idden ve süperegodan ayıran içsel ego sınırları bilinçdışı dürtülere ve düşlemlere karşı bir tür engel oluşturur; dışsal sınırlar

1 *Bir Yanılsamanın Geleceği, Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*, çev. Aziz Yardımlı, İdea Yay., İstanbul, 2000.

egoyu dış dünyadan ayırmaya yardım eder. Bu sınırlar sürekli dalgalanma gösterir.

Federn'in çalışmalarının ardından, içsel ve dışsal sınırlar arasındaki ayrıma olan kuramsal ilgi neredeyse tümden sönmüştür. Ta ki, Jacobson (1964) gibi nesne-ilişkileri kuramcıları, sınırlar kavramını kendilik ve nesne temsilleri arasındaki sınır çizgisi (*demarkasyon*) olarak gündeme getirene dek. Onlara göre, kişi kendilik deneyimiyle eşzamanlı nesne deneyimi arasındaki ayrılık durumunu sınırlar sayesinde kurar. Jacobson, kişilerarası dış sınırlarla bunların içselleştirilmiş boyutları üzerine odaklanmıştı. Yazar, gelişim sırasında kendilik ve nesne temsillerinin tekrar tekrar kaynaşmalara ve ayrılmalara uğradığını, ama normal bir sonlanımın, "sevgi nesnesine ait gerçekçi temsillerden belirgin, sıkı sınırlarla ayrılmış benzer şekilde gerçekçi, iyi tanımlanmış kendilik temsillerinin oluşturulmasını önkoşul kabul ettiğini" ısrarla vurgular (Jacobson, 1964, s. 51-52).

Federn'in düşüncesinin izinden giden Anzieu (1989) "cilt egosu" kavramını önermiştir. Bu, esas olarak 'psikolojik bir beden zarfı olan' karmaşık bir kuramsal yapıdır. Bu kavram, derin duyu (*propriyosepsiyon*) ve cildin simgeleştirilmesi üzerine inşa edilen ve ego oluşumunda erken ve temel bir unsuru içerir. Zarf, kendiliği nesneden ayıran geçirgen bir psişik sınır olarak işlev görür. Cilt bir kapsayıcı (*container*), bir ayrılma enstrumanı ve bir bölme çizgisidir. Bu bölme çizgisi, zihinsel aygıt için psikofizyolojik bir mutlaktır; bunu kullanarak, farklılaşan kendiliğin evrilmekte olan şemalarının dokusuna işler.

Landis (1970) Federn'in sınırlar kavramını daha da geliştirmiş ve sınırların kendiliği hem kişiliğin bilinçte temsil edilmemiş olan yönlerinden hem de birey tarafından psikolojik olarak yaşantılandığı biçimiyle dış gerçekliğin dünyasından ayırdığını ileri sürmüştür. Deneysel araştırmasında Landis öncelikle dışsal kişilerarası sınırları ele alır. Sınırların geçirgenliğini (gevşekliğini) ve geçirmezliğini (sıkılığını) egonun içsel işlevleri biçiminde görerek ölçen yazar, patolojik durumlar yelpazesinin (şizofreniden nevrotik olana) bu sınırların gevşekliği veya sıkılığının bir işlevi olduğuna inanıyordu.

Hartmann, *Boundaries in the Mind* (1991) isimli kitabında, sınırların "zihinde" varolduğunu öne sürer. Federn'in iç ve dış dışsal sınırlar ayrımını yeniden ele alarak iki kavramı da genişletir. Hartmann'ın kitabı üzerine yazan Lester, onun sınırlara getirdiği aşırı kapsayıcı tanıma dikkat çeker:

> Zihinlerimizde veya dünyalarımızdaki hangi iki oluştan (*antite*) söz ediyor olursak olalım, bunları nispeten ayrı (aralarında kalın bir sınır olan) veya

> iletişim halinde (aralarında ince bir sınır olan) olacak şekilde kavramsallaştırmak mümkün (Lester, 1994, s. 411).

Hartmann'a göre, kişiliğin bu boyutunu anlamanın en iyi yolu, bu iki zıt durumun kavşağında durmaktır. Yazar, sınırların inceliği veya kalınlığının hem bünyesel etmenlerle hem de travma, yoksunluk ve kaotik bir bebeklik gibi erken yaşantılarla bağlantılı olduğu varsayımını ortaya atar. Ona göre, travmatik doğadaki erken yaşantılar ince sınırların gelişmesine yatkınlık yaratır (bunu kesin olarak öngörmek mümkün olmasa da). Gelişimsel olarak bebeklik ve erken çocukluk ince sınırlarla karakterizedir; gizil dönemde (5-10 yaş arası), sınırların pekişmesi ve kalınlaşması gerçekleşir. Hartmann'a göre bu kalınlaşmanın derecesi hem genetik hem de çevresel etmenlere bağımlıdır. Hartmann, "Zihinde" var olan sınırların kişiliğin ölçülebilir bir boyutunu oluşturduğunu öne sürüyordu. Denekler arasında tutarlı bir bulgu, görece kalın sınırların aynı cinsten ebeveynle güçlü bir özdeşleşmeyle anlamlı bağıntı gösterdiğidir. Ona göre, bu tür bir özdeşleşme sınırlarda kendi-kimliğinin bütünlüğü ve tutarlılığıyla paralel bir kalınlaşmaya katkıda bulunur.

Hartmann ayrıca sınır yapısının sanatsal yaratıdaki önemini ve bu tür bir yapının şizofreni ve diğer akıl hastalıklarıyla ilişkisini incelemiştir. Bu yapılarla yaratıcılık arasında basit bir bağıntı olmadığı, bununla birlikte belli derece açıklık, duyarlılık ve akışkanlığın (sınırların inceliği) tek başına yeterli olmasa da, sanatsal üretim için temel olduğu sonucuna varmıştır. Zihinsel işlev bozukluğu açısından, şizofreninin yanı sıra sınırda ve şizotipal kişilik bozuklukları ince içsel sınırlarla pozitif bağıntı göstermiş, buna karşın güçlü kalın içsel sınırlar genellikle obsesif-kompulsif (takıntılı-zorlantılı) kişilik yapılarında saptanmıştır. Kuramsal açıdan ilginç olan, "'içi ince, dışı kalın' örüntü sergileyenlerdeki psikopatolojinin, hem içi hem dışı kalın ya da tümü ince olanlardakilere göre çok daha fazla olduğu" bulgusudur (1991, s. 200).

Bu kitapta ben sınırlar kavramına zaman boyutunu eklemek istiyorum. Bizlerin geçmişimizle onun esiri olmadan bağlantı kurabilmemizi sağlayan, geçmişle bugün arasındaki açık ayrımdır. Yahudi Soykırımından sağ kalanların çocukları arasında genellikle geçmişle bugün arasında net bir ayrım yoktur. Onlar için zamansal sınırlar o kadar geçirgen olabilir ki, geçmiş bugüne karışır ve bugün haline gelir. Bu, sağlıklı bir kimliğin alameti farikası olan "değişimin tam ortasındaki süreklilik" görüngüsünden (Erikson, 1956) farklıdır.

Şimdi, sınır oluşumunun bazı unsurlarını ve yaşamın başından başlayıp gelişimin ileri evrelerine uzanan kendiliğin ayrı-lığı duyusunun yerleşme-

sini incelemek istiyorum. Yaşamın en başında, kendilik duyusu bedensel etkinliklere eşlik eden fizyolojik geri bildirimlerden ve bu duyuların işleyişinden kaynaklanan duyumlar aracılığıyla pekişir. Bu mesele psikanalitik yazında incelenmiştir, burada kısa bir özet sunuyorum.

Freud (1923e) bedenle kendilik arasındaki bağı, egoyu "ilk ve en önemlisi bedensel bir ego, ve yalnızca bir yüzeyden ibaret değil, kendisi de bir yüzeyin yansıması" (s. 26) olarak görecek şekilde kurar. Böylece Freud kimliğin temelini oluşturan en önemli etmenlerden birinin altını çizmiş olur.

Hoffer (1950) kendi ile kendi olmayan arasındaki ayrımın, kişinin bedenini ve sonradan çevre olacak olanı yaşantılama tarzından kaynaklandığını öne sürer. Bu, kendi bedenine dokunan bebeğin elinin yarattığı, aynı nitelikteki iki duyumu temel alır. Bu etmen, yapısal farklılaşma sürecine katkıda bulunur.

Mahler, Pine ve Bergmann (1975) egonun büyümesinin anneyle ilk olarak narsisistik ilişki matrisindeki, sonraları da nesne ilişkisindeki işlevsellik olduğunu vurgular. Çocuğun anneyi "gerçekliğin dünyasında bir yol gösterici" olarak kullanma kapasitesi (Mahler, 1968) eksik olduğunda, ego aygıtı (ki bu genellikle olağan adanmış-annelik ilişkisi matrisinde serpilir [Winnicott, 1962]) gelişemez; ya da Glover'ın deyişiyle (1956) ego çekirdekleri bütünleşemez, dağılıp giderler.

Bick (1968) bu görüşe başka bir açıdan ışık tutar. Onun fikrine göre, cilt içsel bir anlamı da olan bir sınır olarak işlev görür; bu sınır, kişiliğin farklı parçalarını bir arada tutar, ki en ilkel biçimlerinde bu parçalar onları bir arada tutan bir güce sahip değilmiş gibi dururlar. Kendiliğin parçalarını kapsama şeklindeki bu içsel işlev ilk başta, bu işlevi yerine getirmeye muktedir olarak yaşantılanan dışsal bir nesnenin içe atılmasına (*introjeksiyon*) bağımlıdır. Kapsayıcı bir nesneyle özdeşleşmek için hiçbir fırsatı olmamış olan çocuklar, kusurlu bir kendilik bütünleşmesinden ve içsel ve dışsal alanlar arasında sağlıklı ayrım yapamamaktan mustariptirler.

Anzieu (1985) ve Houzel (1987) Freud'un egonun kesin bir psişik işlevle (yani psişik uyarılmayı kapsamak ve uyarım miktarlarının zihnin içindeki serbest akışını engellemek) yüklü bir yapı olduğu görüşünü (Freud, 1950 [1895]) daha da geliştirmişlerdir. Ego, bireyin iç ve dış dünyaları arasında, içsel psişik dünyası ve diğer insanların psişik dünyaları arasında bir hat çizen yüzeydir, Anzieu ve Houzel'in "psişik zarf" adını verdikleri bir yüzey.

Pines (1980) da kendiliğin gelişimi açısından cildin temel önemini vurgular. Pines cildi anne ile bebek arasında, annenin kucaklayan (*holding*) orta-

mı sunduğu bir iletişim yolu olarak görür. Kendiliğin birincil özdeşleşmesi bu yolla oluşturulur.

Özellikle ergenlikte sınırların oluşumunu etkileyen boyutlar Erlich (1990) tarafından derinlemesine incelenmiştir. Bunlar, bilişsel süreçler, süperegonun etkisi ve nesne veya ötekiyle ilişkiler şeklinde sıralanabilir. Erlich'e göre, bilişsel süreçlerin kendiliğin ve nesnenin ayrılığı duyusunun gelişmesinde büyük etkisi vardır. Sınırları içsel temsillerin farklılaşma düzeyinin bir işlevi olarak tanımlayan Jacobson'ı (1964) temel alarak, bu süreçlerin kendiliğin ve nesnenin intrapsişik temsillerinin bütünleşmesi ve keskinleşmesinden türediklerini öne sürer. Bu, zihinsel temsillerin kademeli olarak pekiştiği, sağlamlaştığı ve daha da farklılaşmış hale geldiği bir gidişteki psişik gelişim sürecine atıfta bulunur.

Erlich'e göre ergenlik, bu evrede gerçekleşen bilişsel gelişmenin bir sonlanımı olarak kendilik ve ego sınırlarının muazzam değişimlere ve çalkantılara maruz kaldığı bir gelişme dönemidir. Bilişsel gelişme, somut işlemlerin biçimsel (*formel*) işlemlere dönüşmesi aracılığıyla ifade edilir (Inhelder ve Piaget, 1958). Bu gözlem, Anna Freud'un (1958, 1969) ergenlerdeki gelişimsel bozuklukların kabaran dürtüler ve geçici olarak zayıflamış bir ego arasındaki ilişkiden kaynaklandığı yolundaki formülasyonuyla çelişmez. Egonun geçici zayıflaması, dürtülerdeki artış olduğu kadar, yeni bir coşkusal ve bilişsel işlevsellik düzeyine zorlu geçişin de bir sonucudur.

Erlich'in (1990) incelediği diğer bir boyut da, sınırların oluşumu üzerinde süperegonun etkisidir. Süperego sınırların yerleşmesine tamamen farklı bir yönden katkıda bulunur: Cezalandırıcı ve sevecen anne-baba imgelerinin içe atılması ve oluşumu sırasında bu tür temsillerle özdeşleşme. Oluşan sınırlar, "doğru ve yanlış" şeklinde ele alınabilecek değerler etrafındadır ve özellikle içgüdüsel arzularla ilgili içe alınmış kısıtlamalarla bağlantılıdırlar. Bu tür meseleler, kuşak ve sınıfla, ödipal ve pre-ödipal çocuk tarafından algılandığı ve yaşantılandığı şekliyle gücün ve yetkenin konumlanmasıyla ilişkilidir.

Nesne ilişkileri (özellikle birbirleriyle anlamlı ve yakın bağlantı içindeki insanlar arasında gerçekte olup bitenler) sınırlar meselesinin karşımıza daha olgun biçimde çıktığı bir düzeydir. Bu düzey, ayrılma-bireyleşme süreçlerini kapsar ve ayrıca kendilik ve nesne temsilleri arasındaki ilişkilerin yanı sıra, bu temsillerin aldığı dürtü yatırımlarını ve geçirdikleri dönüşümleri de içerir.

SINIR OLUŞUMUNUN SEKTEYE UĞRAMASI

Anne baba ve çocuklar arasında var olan normal sınırlar ayrılma ve bireyleşmeyi kolaylaştırır. Travmaya uğramış anne babalarla ilişkide ise durum farklıdır. Ama daha ileri gitmeden, travma üzerine birkaç söz söylemek istiyorum. "Travma" sözcüğü, Yunancadan gelir. Cildin delinmesini, bedensel zarfın yırtılmasını anlatır. Freud (1920g, 1926d [1925]) bu sözcüğü zihnin de olaylar tarafından nasıl delinebileceği ve yaralanabileceğini vurgulamak üzere mecazi olarak kullanmış ve zihnin bir tür cilt veya koruyucu bir zırhla zarflanmış olduğu şeklindeki tanımına görsel bir güç katmıştır. Freud travmayı aşırı uyarılmaya karşı koruyucu bariyerleri aşan, kişiliğin bütünlüğünü kökten tehdit eden bir dışsal uyaran fazlalılığı olarak ele almıştır. Bu, ego işlevselliğinde uzun vadeli bozukluklara yol açabilir. Ego sınırlarına saldırı dışarıdan olabildiği gibi, içeriden de gelebilir.

Gelişimsel açıdan travmanın sınırlar üzerindeki etkisini inceleyen Salman Akhtar (1998) travmaya uğramış bireylerin kendi çocuklarında yeterli sınırların gelişmesini sekteye uğratabilecekleri sonucuna varmıştır. Ona göre bu, çocukla ilişki kurmanın, genellikle hepsi elbirliğiyle işleyen beş farklı yolunun son bulması olabilecek evrensel bir görüngüdür:

1. *Çocukla aşırı özdeşleşme:* Travmaya uğrayan anne babalar çocuklarının doğuştan gelen kırılganlığıyla aşırı özdeşleşebilir ve bunun sonucunda çocuğa engellenme yaşatmak konusunda aşırı kaygılı olabilirler. Sonuçta, çocuk gerçekçi kendilik durumlarıyla arzulananlar arasında (ve bunlara karşılık gelen nesne ilişkilerinde) yeterli ayrımı geliştiremez.

2. *Olağan anne baba denetimiyle zalimliği birbirine karıştırmak:* Travmaya uğramış anne babalar, sürgit bir hınç içinde (bilinçdışı olsa bile) olduklarından, meşru ve gerekli ebeveyn denetimini yıkıcı saldırganlıkla karıştırmaya yatkın olabilirler. Onların zihinlerinde sıradan ebeveyn denetimi zalimlikle aynı şeye dönüşür. Bu onları çocuğa sınır koymaktan alıkoyar; ve sonuçta çocuk gemlenemez bir açgözlülük ve tümgüçlülük yükünü sırtlanmış olur.

3. *Çocuğu herhangi bir etkinliğin veya yaşamın herhangi bir alanının dışında tutma zorluğu:* Travmaya uğramış anne babalar sıklıkla acı verici bir ötekileştirme hisseder ve "katastrofik yalnızlık" (Grand, 2000) çekerler. Bu travmayı tersine çevirme yolunda toy bir çabayla, sıklıkla çocuklarını yaşamlarının her alanına dahil ederler. Onlar için kuşaklararası sınırlar oluşturmak zordur; birincil sahne ya bomboştur ya da genele açık bir sahne haline gelir. Her iki durumda da çocuk kendisini ödipal zafer kazanmış hisseder ve kibir-

li olur. Travmaya uğramış anne babaların evlilikleri de bazen uyuşmazlık içerebilir (örn. iki eş arasında büyük sosyokültürel farklar veya ciddi yaş farkı) ve bu da çocuğun kibirli olma eğilimini kolaylaştırır.

4. *Haset yüzünden çocuğu şımartma:* Travmaya uğramış anne babalar, çocuklarının daha şanslı bir hayat yaşamalarına haset edebilirler. Bu haset, çocuğun normal duygusal gelişimine hasar vermelerine neden olabilir. Şımartma çabaları, anne babanın çocuğa yönelik kendi düşmanlıklarına veya yıkıcılıklarına karşı bir karşıt tepki oluşturma olabilir. Her durumda, sağlıklı sınırların yaratılması olanaksızlaşır.

5. *Kişinin kendi travmalarını yeniden canlandırması*: Travmaya uğramış anne babalar kendilerine saldıranla özdeşleşme eğilimindedirler ve çocuklarıyla sınırların sadistik biçimde yıkıldığı senaryoları canlandırabilirler. İçgüdüsel tekrarlama zorlantısının etkisi altında, kendi "koruyucu zırhlarının" (Freud, 1950 [1895]) yırtıldığı eziyetli anları tekrar tekrar yeniden yaşarlar, ne ki bu kez zalimin rolünü üstlenen kendileridir.

YAHUDİ SOYKIRIMINDAN SAĞ KALAN ANNE BABALARDA VE ONLARIN ÇOCUKLARINDA SINIRLARIN GEÇİRGENLİĞİ

Sınır oluşumunun sekteye uğraması, travmaya uğramış anne babalar ve onların çocukları arasında evrensel bir görüngü olabilir. Bu kitapta ben travmaya uğramış özel bir gruba, Yahudi Soykırımından sağ kalmış anne babalara ve bu çok özel travmanın onların çocukları üzerindeki etkisine odaklanıyorum. Soykırımdan sağ kalan anne babalarla çocukları arasında, sınır oluşumunun sekteye uğraması şeklinde daha evrensel görüngünün yanı sıra, bir küme hasar görmüş sınır vardır. Bu küme, geçmişle bugün arasında, kendilikle nesne arasında ve gerçeklikle düşlem arasındaki zamansal sınırların geçirgenliğini ve bulanıklaşmasını (Auerhahn ve Prelinger, 1983; Gample, 1982, 2005; Kestenberg, 1980; Kogan, 1995, 2003) içerir. Bu üç alandaki sınırların geçirgenliği "ilkel özdeşleşmeye" (Freyberg, 1980; Grubrich-Simitis, 1984; Kogan, 1995, 2002) yol açar; bu, çocuğun hasarlı ebeveyniyle bir tür topyekûn özdeşleşmesi anlamına gelir. Bu görüngü, Freud tarafından tanımlanan, yastaki kişinin nesneye benzemek yerine nesnenin kendisi haline gelerek ona sahip çıkmaya çabaladığı patolojik yasta (1917e [1915]) görülen özdeşleşmeye benzer. Bu, kişi bir yandan nesneyi reddederken bir yandan da onu açgözlülükle korumaya çalıştığında ortaya çıkar (Green, 1986; Grinberg ve Grinberg, 1974). İlkel özdeşleşme ayrılma-bireyleşmeyi engeller ve yas, acı ve suç-

luluk duygularının yanı sıra, anne babanın kendi travmaya uğramış saldırganlıklarının ve yıkıcı yanlarının çocuğa aktarılmasını (Kogan, 1995) kolaylaştırır. Anne babanın yas ve suçluluk duyguları çocuğun duyguları haline gelir ve çocuk kendi duygularıymışçasına bunları dışsallaştırır. Sağ kalanların çocukları anne babalarının kendini-iyileştirme süreçlerine bilinçdışı olarak dahil olabilir ve onların acısını veya sağ kalan suçluluğunu paylaşabilirler.

"İlkel özdeşleşmeden" kaynaklanan örselenmenin farklı tipleri vardır ve bunlar sınırların geçirgenliğiyle bağlantılıdır. Aktarılma biçimleri evrensel olabilse de (yansıtma-içe atma gibi) Yahudi Soykırımından sağ kalanların çocuklarında örselenme soykırımın damgasını taşıyan kendine özgü bir nitelik kazanmıştır. Çocuğun örselenme örüntüleri arasında şunlar sayılabilir:

1. Çocuğun anne babasının travmasını tekrarlama aracı olarak sömürülmesi yoluyla örselenmesi: Örselenmiş anne baba, kendisiyle çocuğu arasında geçirgen bir zar yaratır ve yıkıcı doğaları yüzünden kendi içinde tutamadığı veya diğer yetişkin eşlerle paylaşamadığı yas ve saldırganlık duygularını bu zar aracılığıyla çocuğa iletir. Aslında bir yansıtmalı özdeşleşme olan bu süreç, anne babanın kendileri için ölümcül olabilecek muazzam öz-yıkıcılığını azaltma işlevi görür (Gampel, 1986, 2005; Kogan, 1989).

2. Anne babanın duygusal erişilmezliğinden kaynaklanan örselenme: Toptan eşduyum gereksinimini doyurarak ebeveyni rahatlatmaya çabalayan çocuk, bir yandan aslında kendisine anne babalık yapacak olanı ararken, muhtaç ebeveyni beslemek üzere onunla bir tür birlik hali başlatır.

3. Düşlem yoluyla örselenme: Ebeveynini anlayarak ona yardım etmek için bitmez tükenmez çabalar içine giren çocuk travmatik yaşantıyı ve eşlik eden duygulanımları düşlemde yeniden yaratmak yoluyla onun başından geçenleri yaşantılamaya çalıştığında bu durum oraya çıkar (Auerhahn ve Prelinger, 1983). Sağ kalanların çocukları arasında histerik karakter özelliklerini araştıran Oliner (1982), bu çocuklarda histerinin Metcalf (1977) tarafından tanımlanan şu özelliğine rastlamıştır: "Çocuğun ebeveynin bilinçdışı düşlemlerindeki sahnelerde başrol oyuncusu (protagonist) haline geleceği yolundaki ebeveyn beklentisi (ki bu düşlemler hemen her zaman anne babanın geçmişindeki nesnelerle birlikte sağkalmak için gösterilmiş narsisistik çabaların sadistik bir çarpıtmasıdır) (Metcalf, 1977, s. 259).

4. Kişinin kendiliğinin kaybı yoluyla örselenme: Anne baba çocukla sembiyotik bir bağlanma yoluyla kaybetmiş olduğu (sıklıkla ülküleştirilmiş) nesnelerini yeniden bulmaya ve hasarlı kendiliğini onarmaya çalışır. Çocuk,

ebeveyniyle ölümün yadsınması ve yitirilmiş nesnelerin mucizevi biçimde onarılması düşlemini paylaşarak kendi bireyselliğini feda etmiş olur. Bunu yine histerinin dinamikleriyle karşılaştırırsak, sağ kalanların çocukları arasında görülen bireysellik kaybıyla Racamier'in (1952) tanımladığı "yedeklerden oluşan bir yaşam" ya da Khan'ın (1974) tanımladığı "kendinde yokluk" arasında benzerlikler bulabiliriz.

Bu kitapta Yahudi Soykırımından sağ kalmış bir ebeveynin oğlu olan bir hasta sunacağım. Amacım, (a) hastanın yasa karşı verdiği mücadeleyi ve (b) travmanın kuşaktan kuşağa aktarılmasının sınırların yıkılması üzerine etkilerini incelemek.

a. Kısım Bir'de vaka sunumu hastanın acıya ve yasa karşı geliştirdiği stratejilerin hem uyumu artırıcı hem de patolojik yönlerinin yanı sıra analistin bu bağlamdaki ikilemlerine de odaklanıyor. Hasta, oğlunun kaybıyla yüzleştiğinde yas çalışmasını yapamamış ve anaç nesnesinden ayrılamamış olduğu için, yaşamı boyunca bir tür patolojik yas durumuna saplanıp kalmıştı. Manik savunmalardan acıya doğru yolculuk burada ayrıntısıyla inceleniyor.

b. Kısım İki'de Yahudi Soykırımı travmasına uğramış ebeveynle büyümekle bağlantılı, içsel ve dışsal sınırların yıkılması ele alınıyor. Konuya, gelişimsel, kültürel ve klinik açılardan yaklaşılıyor.

Gelişimsel açıdan, bu kitap anne ile oğul arasındaki ensestiyöz ilişki yüzünden kuşaklar arasındaki dışsal kişilerarası sınırların yıkılışını inceliyor. Bu sapkın fiziksel ve duygusal yakınlığın oğulun bilişsel ve duygusal gelişimi ve psişik yapısı üzerindeki etkisini araştırıyor.

Kültürel bakış açısından, Yahudi Soykırımının sonraki kuşaklar da dahil olmak üzere, bütün bir kültürü nasıl etkilediği derinlemesine ele alınıyor. Bu, hastanın Yahudi Soykırımının zihinsel temsilleriyle bağlantılı düşlemlerinde ve yeniden canlandırmalarında kendini gösteriyor. Annenin şiddet dolu geçmişinin hastanın bugününe tecavüzü, geçmişle bugün, düşlemle gerçeklik, kendilikle nesne arasındaki sınırları yıkmış. Hastanın ölümü yenmek amacıyla tehlikeyle "flörtü", bugünkü nesne ilişkilerinde zalim ve kurban rollerini oynaması ve bu düşlemleri kendi bedeninde nasıl sahnelediği örneklerle tartışılıyor.

Kitap, klinik bakış açısından travmanın sınırların yıkılması üzerine etkilerinin incelenmesiyle son buluyor. Bu bölüm, hastanın zaman, yer ve fiziksel temas yasağı gibi analitik sınırları nasıl yıktığını ele alıyor. Gerçeklik ilke-

sini temsil eden (Freud, 1911b) ve "ayrı-lığın ve daha derin, bilinçdışı bir düzeyde ensest bariyerinin muhafızları" (Akhtar, 1999, s. 116) olan bu sınırlar analist tarafından kendi dışsal ego sınırlarının bir uzantısı olarak görülüyor olabilir (Epstein, 1994). Bu kitap, hastanın annesiyle ensestiyöz ilişkisini tekrarlama çabasında analistle bir-liğe duyduğu açlığı doyurmak için analitik sınırların yıkılmasını ne şekilde kullandığını anlatıyor. Kısım İki, hastanın sınırları yıkmasının, oğlunun intiharının tedaviye müdahalesinin analist üzerindeki etkilerini ve analistin hastanın saldırganlığından nasıl sağ kaldığını ve bu çok karmaşık durumu ne şekilde ele aldığını tartışıyor.

BİRİNCİ KISIM

1. Bölüm: Vaka Sunumu

1

İlk Karşılaşma

Elli dört yaşında, ikinci evliliğini sürdürmekte olan üç çocuk babası David, tükenmişlik, çökkünlük, işinde zorlanma ve intihar düşünceleri nedeniyle profesyonel yardım arayışına girmişti.

David bana cilt lezyonlarının altta yatan duygusal sorunlar nedeniyle iyileşmeyi "reddettiğine" inanan dermatoloğu tarafından gönderilmişti. Zaten hep farklı somatik hastalıklardan mustarip olagelmişti. Bebekken az daha kuşpalazından öleceği, ama annesinin gece gündüz başından ayrılmadan bakımı sayesinde hayatta kaldığı söylenmişti. Küçük bir çocukken çok zayıftı ve kansızlığı vardı, bunlar yüzünden aylarca sanatoryumda tedavi görmesi gerekmişti. On sekiz yaşında şiddetli bir ülsere yakalanmıştı. Yirmi beş yaşında disk kayması yüzünden ameliyat geçirmiş ve bunun ardından altı ay alçılar içinde yatması gerekmişti. Yaşamının ilerleyen yıllarında solunum yollarında gelişen poliplerden sıkıntı çekmiş, yanağındaki bir et beni kansere (papilloma) dönüşünce cerrahi olarak alınması gerekmişti. Güncel dertleri olarak, normalden fazla kilosu, yüksek tansiyonu, süreğen yorgunluğu, sedef hastalığı ve cinsel iktidarsızlığını sayıyordu. İşyerindeki durumu ona aşırı sıkıntı veriyordu ve hayatın yaşamaya değer olmadığını düşünüyordu. Ara sıra yüksek bir binadan atlayarak dertlerine son verme düşünceleri aklından geçiyordu.

Yaşından daha yaşlı gösteriyordu. Beyaz saçları, matemli ifadesi ve zor hareket ediyormuş gibi hali ona iyice yaşlı bir görünüm veriyordu. İbraniceyi ağır bir Macar aksanıyla konuşuyordu ve son yirmi beş yıldır İsrail'de yaşıyor

olmasına karşın dile hakimiyeti zayıftı. Bu haliyle yeni göç etmiş, dışarıdan birisiymiş izlenimi veriyordu.

David İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından Yahudi Soykırımından fiziksel ve duygusal hasarlar almış bir anne babaya doğmuştu. David'in babası savaştan önce kendi anne babasının Transilvanya'daki evlerini terk etmiş, Budapeşte'ye göç etmişti. Babasının bütün ailesi, anne babası, bütün erkek ve kız kardeşleri, ABD'ye kaçmayı başaran tek bir kardeşi haricinde, Yahudi Soykırımı sırasında öldürülmüşlerdi. Budapeşte'de David'in babası varlıklı bir Yahudi ailenin kızı olan annesiyle tanışmıştı. Baba eğitimsiz ve yoksul olduğu için annenin ailesi kızlarının koca seçimine itiraz etmiş, bu birlikteliği "uyumsuz" görerek onu mirastan çıkarmışlardı. Savaş patladığı sıralarda, çok fakir olan çift İsveç konsolosluğunun koruması altındaki bir alan olan "Wallenberg Evleri"ne sığınmışlardı. Kentin daha zengin kesiminde yaşayan annenin ailesi ise bir toplama kampına götürülmüş, bir daha da geri dönmemişlerdi. Genç çift sağ kalmıştı.

David sıra dışı koşullarda dünyaya gelmişti. Yahudi Soykırımı sırasında birçok kadına yapıldığı gibi, annesine de âdet kanamalarını ve gebeliği önleyici hormonlar verildiği söylenmişti ona. Savaş bittiğinde David'in babası eşini Romanya'ya götürmüş, doğurganlığını yeniden kazanması için başka iğneler yapılmıştı. Doktorların karamsar öngörülerine karşın kadın David'e hamile kalmıştı. Doktorlar David'in doğumunu bir mucize olarak görmüşlerdi. Doğumdan sonra anne çok hastalanmıştı; sonraları hastalık kansere çevirecekti. Bunun büyük olasılıkla verilen ilk hormonlar yüzünden olduğu düşünülmüştü. Kadının sağlığı giderek bozulmuş, 54 yaşında geçirdiği kanser ameliyatının ardından kendi canına kıymıştı.

David'in doğumundan sonra babası, anne babasının ve kardeşlerinin toplama kampında öldükleri haberini almış ve çökkünlüğe kapılarak iyice içine kapanmıştı. Yani "mucize çocuk" David, fiziksel olarak hasta bir anne ve duygusal olarak erişilmez bir babayla büyümüştü.

Aile David'in doğumuna dek Romanya'da kalmış, sonra Macaristan'a dönmüşler ve her iki ebeveyn de çalışmaya başlamıştı. 1957 yılında, Rusların komünist rejime karşı devrimi bastırma harekâtında, kendi evlerinin de bulunduğu bütün bölge bombalanmıştı. O sırada 10 yaşında olan David bombalar yüzünden sinir krizi geçirmiş ve hastaneye yatırılması gerekmişti. Annesinden ayrılmasını hastaneye yatmanın en örseleyici tarafı olarak anımsıyordu.

Annesi ile ilişkisi çok özeldi. İlk görüşmemizde David yaşam öyküsünü anlatmış, görüşmenin sonunda şunu söylemişti: "Henüz size anlatmadı-

ğım bir şey var. Hayatımın en büyük sırrı. Son bir arzum var, annemle yatmak!" Yüzümde afallamış bir ifade görerek eklemişti: "Onun mezarında". David'in benim yaşadığım şok ve şaşkınlıktan aldığı haz, en başından itibaren aktarım ilişkisinin sapkın doğada olacağına işaret ediyor ve bu türden etkileşimlerin ileride de geleceğini haber veriyordu.

Hep annesini yaşamının dayanağı olarak görmüştü. Hayatın zorluklarını yenmek ve ayakta kalmak için ondan güç almıştı. Anne evdeki baskın figürdü ve babaya karşı aşağılayıcı bir tutumu vardı. David babayı zayıf ve aileyle ilgisiz görüyordu. Evdeki zayıf, iğdiş edilmiş figür olan baba koyu bir komünist olmuş, insanların refahı için savaşmaya başlamıştı. David babasının evlilik dışı ilişkileri olduğunu biliyordu.

David yavaş gelişen sorunlu bir çocuktu. Yıllarca doktorlar onda zekâ geriliği olduğunu düşünmüşlerdi. Şişman ve hantaldı, sıklıkla öbür çocuklar tarafından dışlanıyordu. Aşırı kilolu olduğu için spor yapmakta zorlanıyordu. 14 yaşına kadar geceleri yatağını ıslatmıştı. Annesine o kadar yakındı ki neredeyse 17 yaşına dek onunla aynı yatakta yatmıştı.

David'in ilk cinsel ilişkisi kendinden büyük bir kadınla olmuştu. Kadın bir aile dostu olmasının yanı sıra babasının o sıralardaki âşığıydı. Annesinin bu kadınla olan ilişkisini bildiğini ama asla araya girmediğini iddia ediyordu. Babası öğrendiğinde kadınla yüzleşmiş, kadına vurmaya kalkışmıştı.

David'in olayı anlatışını dinlerken analizde tuhaf bir yanlış anlama oldu: "Babam öğrendiğinde onu dövmek istedi," demişti David. "Sonra kadın beni aradı ve benden ona yardım etmemi istedi. Telefonda deli gibi bağırıyordu: 'Babanı öldür, öldür onu!'" Kulaklarıma inanamayarak sordum, "Ne dedi? Öldür onu?" "Hayır," diye yanıtladı David, "Dedi ki, 'Babanı yatıştır, yatıştır onu!," (İngilizcede *kill* öldürmek, *calm* yatıştırmak – ç.n.) David'in sözlerini yanlış anlamış olmamın birçok anlama gebe olduğunu sezmiştim.

Aile hayatından bahsederken David Macaristan'dan kaçmak üzere iki başarısız girişimden söz etmişti (sonraları bunun annesinin pençesinden kaçmak için başarısız girişimler olduklarını anladık). İlki David liseyi bitirdikten sonra ülkeyi bir uçtan öbür uca geçen bir trende garson olarak çalışmaya başladığı sıradaydı. Bu iş annesiyle kendisi arasına coğrafi bir mesafe koymasını sağlamıştı. İşini seviyordu ama annesi işi bırakıp eve dönmesini istemişti. İkinci girişim, evlenip iki çocuk sahibi olduktan sonraydı. Karısı basit bir aileden gelen, Yahudi olmayan bir Macar kadınıydı. Onunla uzun boylu ve gürbüz olduğu için evlenmişti, fiziksel olarak annesini andırıyordu. Yıllarca evli kaldıktan sonra artık onu sevmediğini düşünüp ailesini terk etme-

ye karar vermişti. Batı'daki bir futbol maçına gittiğinde orada kalmaya kalkışmıştı. Yine eve dönmesini isteyen annesi olmuş, kendisi de uysalca boyun eğmişti.

Anne 54 yaşında mide kanseri için ameliyat geçirmişti. Doktorlar aileye ameliyatın başarılı geçtiğini, kısa sürede iyileşeceğini söylemişlerdi, ne ki kadın birkaç gün sonra hastane yatağında ölü bulunmuştu. Söylentiye göre bu bir intihardı. David, annesinden duygusal olarak ayrılma fırsatını kaçırmış olduğunu hissetmişti. Onun ölümünün kendi koruyucu zırhının kaybı olduğunu, kendisini bir çocuk gibi kırılgan ve çaresiz bıraktığını düşünmüştü. Annesinin ölümünden birkaç ay sonrasında onu Macaristan'da tutan bir şey kalmadığını hisseder olmuştu. Almanya'ya bir yolculuk ayarlamış, karısına ve çocuklarına veda etmeden yurtdışına çıkmış ve bir daha geri dönmemişti.

David Almanya'dan İsrail'e göç etmiş, burada yeni bir yaşama başlamaya çalışmıştı. Çok geçmeden zengin, iyi eğitimli bir kadınla bir ilişkiye girmişti. Tıpkı terk ettiği karısı gibi bu kadın da fiziksel olarak annesine benziyordu. David karısından boşanıp bu kadınla evlenmişti. İlk ailesiyle bütün bağları koparmasının kendisi için en iyisi olacağına karar vermişti; onlarla hiç temas kurmayarak onları yaşamından silmişti.

David yeni eşinin çocuk sahibi olma fikrinden tiksindiğini öne sürüyordu, çocukları olmadığı sürece birlikte mutluydular. Ama aradan birkaç yıl geçtikten sonra kadın fikrini değiştirmiş, hatta gebe kalabilmek için tedavilere bile başvurmuştu. Nihayet oğulları Avi'yi doğurmuştu. David'in cennetten çıkma şeklinde tanımladığı ilişki tümden değişmiş, birliktelikleri çocuklarının doğumuyla mahvolmuştu. David karısını talepkâr, baskıcı bir anne olarak tanımlıyordu; oğullarına onun kendi annesinden gördüğü sınırsız sevgiyi veremiyordu. Kadının düzen ve temizlik saplantısı sürekli çatışma kaynağıydı. Sık sık öfke nöbetleri geçiriyor, çocuğa ve kendisine avazı çıktığı kadar bağırıyordu.

Küçük yaşlarından itibaren oğulları otoriteyi kabullenmekte zorluk çekiyordu ve David'in karısı onu çocuğu disiplin altına alamamakla suçluyordu. David oğluyla ilişkide anne rolünü kendisinin üstlendiğini düşünüyordu, onun her kaprisine boyun eğiyor, hiçbir sınır koyamıyordu. Çocuk okulda başarısız ve yalnızdı. Giderek öfkeli, şizoid bir ergene dönüşmüş, saatlerce odasına kapanıp anne babasıyla nadiren konuşur olmuştu. Satranca karşı bir tutku geliştirmişti, odasında kendi kendine saatlerce satranç oynuyordu. David onun hakkında çok endişeliydi. Oğlanın kendisine çok benzediğini hatta kendisinden beter olduğunu düşünüyordu.

Körfez Savaşı sırasında, David orduda yedek subay olarak görev yaparken, Skut füzesi düşmesi halinde derhal füzenin düştüğü yere gidip kimyasal başlık kullanılıp kullanılmadığını araştıracak özel bir birimde hizmet vermeye gönüllü olmuştu. David daima olay yerine ilk ulaşanlar arasındaydı. Tümgüçlülüğüyle bombada kimyasal başlık olsa bile kendisinin sağ kalacağına inanıyordu.

Babasının ayak izlerinden giden oğlu da aynı askeri birliğe gönüllü katılmıştı. O sırada birlik Gazze Şeridi'ndeki tehlikeli bir bölgede görev yapıyordu. Oğlan sorunlu bir askerdi ve otoriteyi kabullenmekte büyük zorluk çekiyordu. Sıklıkla subaylarla sürtüşüyordu, emirlere uymadığı için birkaç kez hapse atılmıştı. David oğlunun tehlikeye açık olduğunun farkındaydı ve onun yaşamı için büyük kaygı duyuyordu.

2

Evre I: Analitik Sınırların Yıkılması - Ensestiyöz Dokunuş

Analizin ilk evresinde David'in somut düşünme tarzının farkında varmıştım. Zamanının çoğunu mutsuzluğunun nedenlerine kafa yormakla geçiriyor, bunu esas olarak şirketindeki idari pozisyonu elde edememiş olmasına bağlıyordu. İşyerinde idareci olmakla ilgili engellenmiş arzularının ve beklentilerinin bilinçdışı anlamını ayrıntılı incelerken, mustarip olduğu birçok hastalığın da kanıtladığı gibi, kendi bedenini idare etmekte (denetlemekte) büyük zorluk çektiğine işaret ettim. Bu yorum, onun için bunca önemli olan denetleme arzusunu daha iyi incelemesini kolaylaştırdı. Bu sırada, başka bir sırrını daha açıkladı – sadomazoşistik filmlerden keyif alıyordu. Zalim erkeklerin kadınları bağlayıp dövdükleri ve cinsel tacizde bulundukları sahneleri izlemekten haz duyuyordu. David, halihazırdaki iktidarsızlığının bu filmleri izlerken mastürbasyon yapmasının bir sonucu olduğuna inanıyordu. Bunlara bağımlı olmuştu, evde yalnızken ve ofiste de çalışmak yerine sürekli bunları izliyordu. Özellikle, iri ve güçlü olmalarına karşın, işkencecilerini memnun etmek için her şeyi yapmaya hazır kadınlar onu uyarıyordu. Aktarımda, çok geçmeden David'in mastürbasyon düşlemlerinin odağı haline gelmiş olduğumu kavradım. Cinsel doyuma ulaşmak için işkence yapmak istediği iri, güçlü kadın bendim. Ancak analizin bu aşamasında David'e benimle ilgili sadistik ve libidinal arzularıyla ilgili bir aktarım yorumu yapmak için henüz erken olduğunu düşündüm. Bunun yerine, dürtüleri üzerindeki denetimini kaybetmekten ne kadar korktuğuna işaret ettim, bu onun kolayca kabul edebileceği bir yorumdu.

Analiz sürdükçe David'i bir işkenceci olarak algılamaya başladığımı fark ettim. Bana karşı bilinçdışı saldırganlığını dışavuran davranışlarından bazı örnekler vereyim:

> Ofisime girerken David genellikle kapıda duraklıyor ve diğer hastalarımın aksine, ilk önce benim girmem için bekliyor, arkamdan beni takip ediyordu. Bu, beni gafil avlayıp bana saldırabileceği duygusu uyandırıyordu bende. Seansın sonunda yine ofisimin kapısında duruyor, beni baştan ayağa süzüyordu. Bu olağandışı davranış şeklini anlama çabalarımın tümünü püskürtüyor, centilmence davranmaktan başka bir şey yapmadığında ısrar ediyordu. Dahası, paltosunu hastalarımın genelde yaptığı gibi ofisimdeki askıya değil, dışarıda, ailemin kullandığı askılığa asıyordu. Sözel olmayan bir düzeyde, kuvvetli tıraş losyonunun kokusunun sınırlarıma tecavüz ettiğini hissediyor, o gider gitmez hemen camları açıyordum. David'in benim mahremiyetime, evime, bedenime zorla girmeye çalıştığını hissediyordum. Ona bu davranışının arkasındaki saldırganlığı fark ettirme çabalarım sonuçsuz kalıyordu. Hayretle soruyordu, "Size karşı saldırganlık mı? Bunu nasıl söyleyebilirsiniz? Sizinle ilgili neler hissettiğimi biliyorsunuz!" Ama gerçekte, neler hissettiğini ondan çok daha iyi bildiğimi hissediyordum.

Analizin bu döneminde olan bir olay onun bilinçdışı yıkıcı arzularına dair farkındalığımı büyük ölçüde artırdı:

> Bir seansın sonunda, David divandan kalktı ve omzuma hafifçe vurdu. Afallamıştım, benim "güvenlik çeperime" (McLaughlin, 1995) tecavüz etmiş gibiydi. O çıktıktan sonra, onun bu tabuyu yıkmasının yarattığı şok içinde kendi duygularımı anlamaya çalıştım. Yavaş yavaş kavradım ki David'in bu eylemi ergenliğinin sonlarına dek annesiyle yatakta gerçekleşen yasak dokunuşların benimle canlandırılmasıydı (*enactment*).

David'in bana yönelmiş olan güçlü saldırganlığı bende çaresizlik ve iktidarsızlık hisleri uyandırıyordu. Bu sapkın davranışın doğası gereği sınırların yıkılmasıyla yüzleştiğimde analist olarak işlev görmeye devam edebilecek miydim? Bu hastayla çalışmam mümkün müydü, hatta analiz bu hasta için doğru bir tedavi seçimi miydi? Bu konuda büyük kuşkular duymaya başlamıştım. Bu noktada, Winnicott'un (1971) terapistin bir nesne olarak kullanılabilmesi için hastanın yıkıcılığından sağ çıkması gerektiği görüşü, gücümü toplayıp tedaviyi sürdürmeme çok yardımcı oldu.

Kademeli olarak, David'in beni hem anne/terapisti, hem de fahişeyi bedeninde barındıran bir figür olarak gördüğünü kavradım. Üstelik, çocukları-

nı cinsel olarak taciz eden ensestiyöz bir anneydim. Aktarımda yaşanan bir olay buna iyi bir örnek:

> Bir sonraki hasta birkaç dakika erken gelip zili çaldı. David şunu söyledi: "Bu bir analiz divanı değil, sıcak bir yatak!" Ve hemen ardından ekledi: "Birçok hastanız olduğunu biliyorum, ben tek ve biriciğiniz değilim." Yani, ben çocukları birbiri ardına divanına yatan bir anne olmanın yanı sıra, birçok müşterisi olan bir fahişeydim.

Ancak analizin daha sonraki aşamalarında David için benim "tek ve biriciğim" olmasının ne kadar yaşamsal olduğunu kavrayabildik. Yukarıdaki olayı takip eden bir eyleme dökme, David'in öfkesini ve potansiyel yıkıcılığını iyice ortaya serdi:

> David seanstan sonra arabasıyla evine dönerken ansızın bir taksi önünü kesmiş, onu durmak zorunda bırakmıştı. Arkada yoğun trafik olmasına karşın arabasından çıkmış, şaşkına dönen taksi şoförüne bağırıp küfretmeye başlamıştı. Sonradan bana üzerinde silah olsaydı taksi şoförünü oracıkta öldürebileceğini söyledi. Bu olay ona büyük sıkıntı vermişti, kendi denetlenemez saldırganlığını bir tehdit olarak yaşıyordu.

Aktarım ilişkisinde onda bunca öfke ve saldırganlık yaratan adamın kim olduğunu anlamaya çalıştık. Burada analizdeki taksi şoförü acaba ben miydim, beni onun yolunu kesen biri olarak mı algılıyordu? Veya belki de hiddetini kamçılayan, son seansının sonunda kapı zilini çalan hastaydı, benim ilgimin tamamını alamayacağını hissettirmişti. David, benim "tek ve biriciğim" olarak kalabilmek için bütün "oğullarımı" öldürmek mi istiyordu?

O sıralarda David'in benim tek ve biriciğim olmaya duyduğu açlığın ne kadar güçlü olduğunun farkında değildim. Farkında olduğum, onun bana karşı libidinal ve saldırgan arzularının karışımı ve bana saldırabilecek olmaktan duyduğu korkuydu. Terapinin bu aşamasında, David'e bir silahı olup olmadığını sordum. Gülerek inkâr etti. Sanırım benim ondan korktuğumu sezmişti ve bundan keyif alıyordu. İzleyen bir dizi olay duygularımı pekiştirdi.

> Hamursuz bayramı tatilinin ardından yeniden analize döndüğümüzde David bana renkli bir kâğıda sarılmış bir armağan uzattı. Paketi açtım, içinde kendisinin yüksek bir sütuna yaslanırken çekilmiş bir fotoğrafı vardı. Resim gümüş bir çerçeve içindeydi, kenarına "Eyfel Kulesi" sözcükleri yazılmıştı. David, "Ailemle birlikte Paris'teyken hep sizi düşündüm! Ama ne şehir!" dedi. Neden bana kendi resmini getirmiş olduğuna dair sorumu

şöyle yanıtladı: "Bu benim tek başıma olduğum tek resim, bu yüzden size getirdim!"

David aile bireylerinden hiçbirinin ilişkimize karışmasını istemiyordu. Kendi kendime, acaba onu hatırlayacağımdan emin olamadığı için mi bana bu resmi getirdi diye merak ettim. Ama yaslandığı sütun onun için neyi temsil ediyordu diye ona sordum. David herhangi bir çağrışım getiremedi. Acaba sütun, beni etkilemeye çalıştığı erkeksiliğini mi temsil ediyordu? Bu olasılık onun bilinçli farkındalığından çok uzakta kaldı. Peki analizde yaslandığı sütun ben miydim? David, bu olasılığın gerçekten de aklına yattığını söyledi. Eğer öyleyse, David'in bana hem Eyfel Kulesi, hem de sütun tarafından temsil edilen fallik nitelikler yüklediğini düşündüm.

Sonra David bana tatilde ona büyük sıkıntı vermiş bir eyleme dökme davranışından söz etmeye başladı.

> Bir konferansa katılmak üzere, Paris'ten asıl memleketi olan Macaristan'a gitmesi gerekmişti. Budapeşte'de anne babasının yakın dostu olan bir kadına rastlamıştı. Kadın David'e güncel yaşamından kişisel ayrıntılar anlatmış, oğlunun yaşamından ve mesleğinden duyduğu endişeleri paylaşmış ve onun uzak durmasından ne kadar incindiğini dile getirmişti. David ona oğlunu yaşamından çıkarmasını, kendisinin ilk ailesindeki oğullarını unutmuş olduğu gibi, onun da oğlunu unutmasını önermişti.
>
> Bu karşılaşmada David de kendi yaşamıyla ilgili bazı kişisel ayrıntıları paylaşmış ve ansızın kendisini bu kadınla sevişirken bulmuştu.

David, daha önce asla karısını aldatmamış olduğunda ısrar ediyordu, kendi davranışına kendisi de anlam veremiyordu. Aktarımda David'e bu olayın bana yönelik cinsel arzularının bir canlandırması olabileceğini, benimle analizde yaşadığı duygusal yakınlığın bunu tetiklemiş olabileceğini söyledim. Bu kez itiraz etmeden yorumumu kabul etti.

David'in karısıyla ilişkisi karmaşık ve zordu. Analizinin başlangıcında, karısının cinsellikten keyif aldığını ama kendisinin iktidarsız olduğunu öne sürmüştü. Bununla birlikte şimdi karısının onunla cinsellik yaşamaya isteksiz olduğunu itiraf ediyordu. Yani, düşlemlerinde kendisi genellikle güçlü, zalim erkek olurken, gerçeklikte ülküleştirmiş olduğu baskın, güçlü kadının iğdiş edilmiş kurbanı gibi hissediyordu. David karısına yönelik öfkesini ve nefretini bu ülküleştirmenin ardına gizliyordu, aynı düzeneği analizde bana karşı da kullanıyordu.

Analizin bu evresinde (bir yıllık bir dönemin ardından), David bana

parasal nedenlerle tedaviyi kesme arzusundan söz etti. Bu beklenmedik kararın arkasında yatan bilinçdışı güdülenimleri araştırma çabalarım tümden başarısızlıkla sonuçlandı. Böyle kökten bir eylemi anlamak için zamana ihtiyacımız olduğu şeklindeki önerime karşılık, "bana bir aylık mühlet verdiğini, her işte bunun adil olduğunu" söyledi. David'in saldırganlığı ve yıkıcılığı benim için aşikârdı, ama kendisi bunları algılayamıyordu.

David'in tedaviyi bırakmasını engellemek konusunda çaresizdim. Büyük olasılıkla bana karşı libidinal ve saldırgan arzularından kaçmak istediğini anlıyordum ve bu, geçmişte annesinden kaçma girişimlerinin bir tekrarı olarak görülebilecek bir canlandırmaydı. Çatışan arzularının ve korkularının farkına varmasını sağlamakta başarılı olamadım ve David'e, aynı fikirde olmasam da, bırakma kararına saygı duyduğumu ve fikrini değiştirirse onun için burada olacağımı söyledim. David şükranlarını dile getirdi, mümkün olan en kısa zamanda analize geri döneceğini vurguladı.

3

Evre II: Analizin Zaman ve Yer Sınırlarının Yıkılması

David, analizi bırakma arzusunu asla gerçekleştiremedi. Aynı hafta gerçekleşen müthiş travmatik bir olay fikrini değiştirmesine neden oldu. Ayrıntısıyla anlatıyorum:

> Sabah saat 9'da telefon etti ve ertesi hafta bütün seanslarını iptal ettiğini söyledi. Ne olduğuna dair soruma, duygudan yoksun bir sesle yanıt verdi, "Oğlum kendini öldürdü." "Ne?" diyebildim, şok ve dehşet içinde. "Bunun olacağından korkuyordum," diye yanıtladı. "Şaşırmadım; *shiva*[1] bittikten sonra, gelecek haftaki seansıma geleceğim."

Ne yazık ki, ertesi hafta benim yaşamımda da trajik bir olay meydana geldi. Doksan altı yaşındaki babam, uzun bir hastalık döneminin ardından hayata gözlerini kapattı. Bütün hastalarıma telefon ederek gelecek hafta kişisel nedenlerle ofiste olamayacağımı bildirdim. *Shiva* haftasında, babamın başka bir kentteki evinde kapıyı açıp karşımda David'i bulunca yaşadığım şaşkınlığı hayal edemezsiniz.

> Başında siyah bir takke vardı ve sakal bırakmıştı. (Yas tutulan ilk ay erkeklerin tıraş olmamaları bir Yahudi âdetidir. Takke, *kippa* takmak, dindar olmayan Yahudiler arasında bile yas dönemi boyunca Tanrı'ya saygının bir ifadesidir.) İçeri girdi ve benim onu görmekten duyduğum rahatsızlığın tam

1 "Yedi" anlamına gelen *shiva* Yahudilerin yas tutma dönemidir. Yas tutanlar yedi gün boyunca genellikle ölen kişinin evinde hep birlikte *otururlar*. Bu hafta boyunca dostlar ve aile ziyarete gelerek taziyelerini bildirir, anıları paylaşır ve destek verirler.

> aksi bir rahatlıkla geçip oturdu. "Gazetedeki ilanı gördüm ve sizi ziyaret etmeye karar verdim. Demek siz de yas tutuyorsunuz, geçen hafta benim yaptığım gibi '*shiva*'da oturuyorsunuz." (Ölenin adıyla beraber yas tutan ailesinin adını da gazete ilanına koymak âdettendir. Geleneksel olarak, ölenin evi ziyaretçilere açıktır ve yastakileri ziyaret etmek "sevap"tır – *mitzvah*.)

David'in bütün sınırları yıkması karşısında kendimi tümden çaresiz hissediyordum. Babamın evinde bana taziyeye gelmesi psikanalitik çerçeveyi, zaman ve yer sınırlarını ve aramızda var olan asimetriyi tamamen yıkmıştı.

> Otuz bir yaşındaki oğlum odaya girip yanağıma bir öpücük kondurduktan sonra, "Anneciğim, nasılsın?" dediğinde utancım daha da arttı. David ona baktı ve şunu söyledi: "Ben annenin hastalarından biriyim" ve birkaç dakika sonra ekledi: "Bir hafta önce oğlum intihar etti." Oğlumun yüzündeki hayret ve şaşkınlığı görebiliyordum. Birkaç dakika daha durduktan sonra bir bahaneyle yanımızdan ayrıldı. Sonradan bana, "Orada bana yer yoktu" dedi. David'in ziyareti yaklaşık elli dakika sürdü. Giderken ansızın haykırdı: "Galiba oğlum benim yapmak isteyip cesaret edemediğim şeyi yaptı."

Şaşkınlığıma ve utancıma rağmen, analitik kuralların tümden yıkılmış olması ve yaşamıma vahşice girilmiş olmasına rağmen, David'in yaşadığı talihsizlikten sonra beni görme ihtiyacının farkındaydım ve sanki çok tuhaf koşullarda onunla bir analiz seansı yapmıştım.

Olanlarla ilgili kendi duygularımı derinlemesine çalışırken, bazı zor soruları gözden geçirmem gerekti: David neden oğluma intihardan söz etmişti. "Sen de aynısını yap – ortadan kaybol!" ima ederek oğlumu benim hayatımdan silmeye mi çalışıyordu? Bu durumda benim "tek ve biriciğim" olabilecekti. Kendi oğlunu hayatından silmeyi bilinçdışında arzuluyorduysa şimdi oğlanın özkıyım edimiyle gerçekleşen bu arzuyla nasıl başa çıkıyordu? David'in oğlunun intiharıyla ilgili bilinçdışı arzularının ve suçluluk duygularının ayrıntılı incelenmesi ancak analizinin ilerleyen dönemlerinde mümkün olabildi.

4

Evre III: Manik Dönem - Yadsıma, Tümgüçlülük ve Rastgele Cinsellik

Ertesi hafta David yeniden analizine döndü, tedaviyi bırakma kararının artık anlamsız olduğunu düşünüyordu. Bu evrenin başlangıcı David'in manik savunmalarıyla ve öforik tavırlarıyla karakterizeydi, bunlar onun acıdan kaçmasını sağlıyordu. *Shiva* sırasında taziyeye gelen önemli ziyaretçilerle meşgul olmuş, yas dönemi boyunca günde üç kez tekrarladığı özel dualarla kendini oyalamıştı.

Matemin birinci ayı bittikten sonra David, Avi'nin ölümünün gerçekliğini kabullenmekte muazzam zorluk çekmeye başladı. Oğlunun gerçekten kendini öldürmüş olması mümkün gelmiyordu, eylemin boşunalığı onun için hiç kabul edilebilir değildi. David, oğlunun ölümünün kaza olabileceği olasılığını sorgulamaya başladı; ne de olsa Avi ortalıkta dolu bir tüfekle dolaşıyordu, ordu kurallarına aykırı olmasına rağmen. Birkaç ay sonra askeri araştırma kurulu sorgulamasını tamamladı ve acı gerçeği bildirdi: Avi, tuvalette kendini ağzından vurmuş halde bulunmuştu, kurşun beynini delip geçmişti. Bu David'in reddedemeyeceği, açık bir kendini öldürme eylemiydi. Bu bulguların peşinden David, Avi'nin ölümüyle ilgili bir sürü büyüsel fikir geliştirmeye başladı. Oğlunun ölümünün nihailiğini ve geri döndürülemezliğini kabul etmesi imkânsızdı. Tıpkı kendisinin ölümcül bir bombadan sağ kalacağına inandığı gibi, Avi'nin de gerçek anlamda ölmediğine, günün birinde geri döneceğine kendini inandırmıştı.

Suçluluk duygusuyla başa çıkamayan David, Avi'nin intiharı için birçok varsayım getiriyordu. Suçu Avi'nin üstü olan subaya yansıtıyor, oğlunun

özkıyım eyleminden onu sorumlu tutuyordu. Besbelli subay Avi'yi emirlere uymadığı için yeniden hapse tıkmakla tehdit etmişti. David ve karısı, Avi'nin mezar taşına "Subayı tarafından öldürüldü" yazmak istemişler, ancak askeri yetkililer buna izin vermemişlerdi. David ayrıca intiharın gerçekte İsrail ordusunun kendi askerlerine uyguladığı zulmü herkesin öğrenmesi için protesto amaçlı, özgeci bir eylem olabileceğini öne sürüyordu. Bu açıdan baktığında, özkıyım eylemi, ülküleştirilmiş bir güç ve şehitlik eylemi halini alıyordu. Bazen de, Avi'nin bu eylemi için gerekçeler bulmaya çalışıyordu, örneğin yüksek ateşi olduğu veya vücudunun susuz kalmış olabileceği, yargılamasının bu yüzden bozulduğu ve davranışlarının etkilendiği gibi.

Karşıaktarımımda David'in Avi'nin intiharının neden olduğu narsisistik yaralanmayla ve acıyla başa çıkmasının ne kadar zor olduğunu hissedebiliyordum. Aynı zamanda, David'in kendini aldatma düzeneklerine ve ne pahasına olursa olsun yastan kaçma çabalarına tanıklık etmekte zorlanıyordum. Ne ki, bu aşamada psişik olarak sağ kalabilmesi için bu düzeneklerin elzem olduğunu bildiğimden bunlara saygı gösterebiliyordum.

Yas tutmasının önündeki büyük engellerden biri, aktarımı erotize etmesi ve oynamaya başladığı sadomazoşistik oyundu. İzleyen örnekte bu görülebilir:

> David ofisime girdiğinde yeni lambamı fark etti ve loşlaştırıcı elektrik düğmesiyle oynamaya başlayarak odayı neredeyse tümden karartti. Analizin ilk evrelerinde duyduğum korku yeniden beni sarmaya başlamış, onu potansiyel olarak tehlikeli biri olarak algılar olmuştum. Ama o erken dönemlerdekinin aksine, bu kez gücümü topladım ve David'le sınırlara karşı saygısızlığı ve analitik ortamı denetleme gereksinimi hakkında konuşabildim. Bu bağlamda ona *shiva* sırasında babamın evine yaptığı ziyareti hatırlattım. Bu olayın derinlemesine incelenmesi David'in gerçekten de sınırları ihlal etmiş olduğunun farkına varmasını sağladı, ama hâlâ bunda büyük bir yanlış görmüyordu. Avi gibi kendisinin de asla kurallara uymadığını ve sınırlarla uğraşmanın onun için son derece zor olduğunu ileri sürdü. Bu bağlamda, ona sınırlar koyabilecek bir babanın yokluğunu ve kendisiyle oğlu arasındaki duygusal ve fiziksel ilişkide hiçbir sınır koymayan, 17 yaşına kadar yatağında yatmasına izin veren bir annenin varlığını anımsadı. David terapötik ilişkinin sınırlarında zorlandığını dile getirdi. Birçok kereler bana benimle ilgili kişisel sorular sorarak yakınlaşmaya çalıştığını ama aramıza bir duvar çekmiş olduğumu hissettiğini söyledi. Analitik seanslarımızı, ofisimde benimle birlikte olmayı ve tartışmalarımızı hasretle bekliyordu. Zaman sınırı (kırk beş dakika sonunda onu kapı dışarı soğuğa atmam) ona katlanılmaz geliyordu (Bu bağlamda Krapf, 1956, s. 300, "ısıtıcı" bir koru-

ma olarak giyinme temasının sık sık analistten az sonra ayrılacak olmayla bağlantılı olarak geldiğini gözlemiştir: "Ayrılığın ardında belli ki 'soğukta terk edilmek' korkusu vardır"). David, "Ben bu duygularla ne yapacağım?" diye soruyordu. "Ölüme doğru giden bir tren gibiydim, ansızın bir lokomotif geldi ve beni diğer yöne, yaşama doğru çekti." Bir süre suskun kaldıktan sonra şunu söyledi: "Sizin birçok hastanız var, benim içinse yalnızca siz varsınız."

İzleyen seanslarda David sevdiği kadınla (aktarımda benimle) vecit içinde birleşmeye duyduğu özlemden söz etti. Düşlemlerine baktığımızda, bu kadınla bir tür balonun içinde, etrafta başka hiç kimsenin olmadığı ıssız bir adada birlikte olmayı arzuladığını anladık. İki evliliğinde de çocuk sahibi olmuş olmasını anlayamıyordu, çocuklar sevdiği kadınla bir-liğinin arasına girmişlerdi. Üstelik ikinci eşi gebe kalmak için yapay döllenmeye başvurmuştu. Kendi spermlerinin bir kadın bedeninin asidik ortamında yaşayamadıklarını, bu yüzden karısının rahminde öldüklerini açıkladı. "Evet," dedi David, "Orada az daha ölüyormuşum; ben zaten defalarca ölmüşüm." David'e belki de acısıyla ve yasıyla temas kurması yolundaki girişimlerim yüzünden aktarımda analizi – benim "rahmimi" onun için tehlikeli bir yermiş gibi yaşadığını söyledim. Acaba, diye sordum, analizde "asidik" ortam olarak hissettiği şeye karşı buna sıcaklık ve yakınlık gibi ülküleştirilmiş nitelikler katarak kendini korumaya çalışıyor olması mümkün müydü? Acısını ve yasını erotik arzularla örtüyor olabilir miydi? David sorularıma anında tepki verdi: "İçimde çok fazla acı var ve daima bir yas içindeyim. Oğlum kocaman bir gedik açtı. Bunu doldurmak imkânsız; orada, içimde çok fazla ölüm var."

Bir süre sessiz kaldık ve onun acısının ve suçluluğunun ağır yükünü kendi omuzlarımda hissettim. David'in bu katlanılmaz duygularla temas kurmasını sağlamak istenecek bir şey miydi ve yanıt evetse bunun bedeli ne olacaktı? Ve ben trenin ölüme doğru istikametini değiştirip yaşama yönlendirme rolü olan lokomotifsem, nasıl olup da aynı zamanda David'in ölümle ve iç dünyasını kontrol eden yıkımla temas kurmasını sağlayacaktım? Bu farkındalık öz-yıkıcı eğilimlerini güçlendirmez miydi? Öte yandan, onun acısını ve yasını kendisinden gizlemesine izin verirsem bunlar kendiliklerinden yok olur muydu? Acısı ve suçluluk duygusuyla temas kurmasına yardım etmek konusundaki tereddütümün nedeni acaba benimle mi ilgiliydi? Onun bu zorlu duyguları kabul etmesine yardım etmekle ilgili sorunum neydi?

Yavaş yavaş, analizin daha erken evrelerinde David'i işkenceci, kendimi de onun kurbanı olarak yaşantılamışken, şimdi David'i yas ve suçluluk

duygularıyla buluşturmakla benim onun benden olmamı beklediği sadistik, zalim kadın (içsel anne temsili) haline geldiğimi fark ettim. Bu onun sadomazoşistik oyununda beni bir piyon yapıyordu. Bu farkındalık, sonraki seanslarımızdan birinde doğrulandı. Seansta, esas olarak David'in zalim, katil anne temsilini aktarımda bana yansıtmasını ele alıyorduk:

> David bu seansa üzgün ve bitkin halde geldi ve eşiyle hızla kötüleşmekte olan ilişkisinden yakınmaya başladı. Fazlasıyla başarı-yönelimli biri olarak gördüğü eşi, annenin başarılı olması için oğluna fazla baskı yapmış olduğunu belirten askeri rapora itirazda bulunacaktı. Ordunun, Avi'nin intiharının sorumluluğunu ve suçunu karısına yüklediğini düşünüyordu David. Bu aynı zamanda kendi içinden gelen ses olabilir miydi diye sordum ona. David, karısının oğullarının intiharından hiçbir şekilde doğrudan suçlu olmadığı yanıtını verdi; bununla birlikte, dolaylı olarak ciddi bir sorumluluğu olmuş olabilirdi. Aslında, ikisi şu sıralar farklı yönlere giden trenler gibiydiler. Kendisi olanları unutmak istiyordu; karısı ise sürekli acısı ve yasıyla uğraşmaya zorlayarak onu hiddetlendiriyordu. Aynı nedenle bana da hiddet duyuyor olabileceğini işaret ettim. "Size hiddetlenmek mi?" diye hayretle sordu. "Siz benim mitolojik anamsınız, siz bir Yunan tanrıçasısınız!" Yanıtına şaşırarak, "Hangi tanrıça?" diye sordum. Duraksamadan "Medea," diye yanıtladı. "Kendi çocuklarını öldürmüş, ama ne kadınmış! Bütün Tanrılarla yatmış!"

Artık David'in canavar anne temsilini bana yansıtmakta olduğu benim için açıktı. Bir yandan bu önüne gelenle yatan annenin cinsel lütuflarından keyif alan tanrılarla özdeşleşiyordu; ama diğer yandan, katil bir annenin dövülen, onun elinden ölmekle lanetlenmiş bir çocuk oluyordu. David'in hem bu içsel temsille özdeşleşmekte olduğunu kavraması, hem de kendisini annenin kurbanı olarak algılarken aynı zamanda bir katil olarak da gördüğünü anlaması için psişik çalışmalarımızı sürdürmek gerekiyordu. Bu, David'in o dönemde birbiri ardına getirdiği iki düşte de belirgindi.

İlk düşte,

> David Avi'yi sağ görmüştü, askerliği bitmiş eve dönüyordu.

İkinci düşte,

> David ve babası başka bir dinden insanların, büyük olasılıkla Arapların da katıldığı dinsel bir törene katılıyorlardı. David'in babası rahip gibi giyinmişti. Altın ve cam bir kâsenin içinde bir erkek kafası getiriliyordu. Kafa, Tanrı'ya bir sunuydu. Herkes bu kafaya dua ediyordu.

Çağrışımlarında David bu sununun amacının Tanrı'yla birleşmek olduğunu söyledi. İncil'de Tanrı'nın arzusunu yerine getirmek üzere Hz. İbrahim'in oğlu İshak'ı (İslâmi kaynaklarda kurban edilecek olan oğul *İsmail* olarak geçer – ç.n.) kurban etmeye hazır olduğu öyküyü ("İshak'ın Adanması", İbranicede "Akeida" denir) anımsadı. Ona göre bu öykü, Hz. İbrahim'in Tanrı'yla birleşebilmek için nelere hazır olduğunu gösteriyordu. Altın kâsedeki kafa tanıdığı herhangi birini anımsatmıyordu. Töreni rahip, yani babası yönetiyordu.

İçimden merak ettim, cam kâsedeki kafa David'in kendi kafası olabilir miydi? Belki de bu, David'in anne/tanrıçayla bir-liğe duyduğu ensestiyöz açlık için kendisine ceza olarak reva gördüğü, babanın/rahibin huzurunda gerçekleşecek kelle uçurmaydı (veya iğdiş edilme). Kendi kendime düşünmeye devam ettim, yoksa David kellesi uçurulmak suretiyle ölüm cezasını onun yerine intihar etmiş olan oğlu Avi'ye mi aktarmıştı, yani onunki bir tür vekâleten intihar mıydı?

David düşünde Tanrı'ya yapılan sunuyla ilgili çağrışımlarında başka bir olasılığa daha değindi. Yine vecit içinde birleşmeye aç olduğu güçlü, tanrısal eş/anne figürüne değindi ve orada onun "tek ve biriciği" olacağını söyledi. Bu kadınla bir tür koza içinde, çocuklar olmadan, kaygılar olmadan yaşayacaktı. Bu çağrışımlarının izinden giderek David'e içinde savaşan bilinçdışı çatışmalı arzularını işaret ettim. İlk düşü, oğlunu yeniden diriltmek ve eve geri getirmek arzusunu dışavuruyordu. İkinci düşünce, tanrısal bir figürle birleşmek üzere oğlunun kafasını kesiyordu. Bu durumda, cam kâsedeki kafa Avi'ninkiydi ve belki David Avi'nin, babasının tanrısal eş/anneyle vecit içindeki bir birliğe ulaşabilmek üzere onu yok etme arzusunu gerçekleştirmiş olduğunu hissediyordu. İçimden, bu varsayım doğruysa, gerçeklik (Avi'nin intiharı) David'in cinai düşlemlerine inanılırlık kazandırmış, onun tümgüçlülük duygusunu ve "zalimliğinden doğan suçluluğunu" (Grinberg, 1992) iyice artırmış olabilir diye düşündüm.

Bu dönemde David, Avi'nin gerçekten intihar etmediği, başkaları tarafından öldürülmüş olduğu olasılığını saplantı haline getirdi. Bu paranoid fikir karşısında şok olarak David'e Avi'yi öldürmüş olabilecek bu "başkalarının" kim olduklarını ve neden böyle korkunç bir şey yapmış olabileceklerini sordum. David, büyük olasılıkla bunların Avi'yi başbelası olarak gören subaylar olabileceğini ve ondan kurtulmak için Avi'yi kendini öldürmeye zorlamış olabileceklerini söyledi. Belli ki, suçu başkalarına atarak kendi suçluluk duygusunu hafifletmeye çalışıyordu. Eğer David kendini bilinçdışı olarak bu "baş-

kaları" sınıfına katıyorsa, bu çılgınca, paranoid açıklamanın gerçekten akla yakın olabileceğini anlamam biraz zaman aldı. Ancak analizinin daha ileriki dönemlerinde David'in kendi oğlunun katili olduğu duygusunun yarattığı zalimlikten doğan suçluluk duygularına derinlemesine girebildik.

Acısından ve suçluluk duygusundan kaçma çabalarıyla, David'in manik davranışları devam etti. İşte kendisine erken emeklilik teklif edilince memnuniyetle kabul etti. Artık bir sürü boş zamanı ve yeterince parası olduğu için, kendi alanında ileri bir kursa kaydoldu, spor kulübüne üye oldu ve Avi'nin anısına bir satranç kulübü kurma planları yapmaya başladı. Sanki bir eğlence delisi olmuştu, sürekli tiyatrolara, konserlere ve lokantalara gidiyordu. Bütün bunların ortasında, kentin eteklerine inşa edilmiş olan bir "sağlık kulübünde" erkekliğini denemeye karar verdi; bu yer aslında bir genelevdi. Genç bir kız ona "bütün vücut masajı" yapmıştı. Sonuç tam bir başarısızlıktı, ama David "onun üzerinde çok çalıştığı için kıza harcadığı zamanın parasını yine de verdiğini" üstünü çizerek belirtti. Başka bir olayda bu tema tekrarlandı:

> David, askerlik görevi sırasında öldürülmüş olan askerlerin yastaki aileleri için düzenlenen bir etkinliğe katıldı. Grup bir otobüsle Kızıl Deniz'deki lüks bir otele götürüldü. Masraflar, kaybı olan ailelerin yasal haklarını tartışmak üzere Savunma Bakanlığı tarafından karşılanmıştı. Karısı ona eşlik etmeyi reddettiği için David tek başına gitmişti. Kendisini, "şehre inmiş bekâr bir adam" gibi hissetmiş ve kadınlarla flört etmişti. Yemekler ve şaraplar harikaydı. İnsanlar akşam birlikte oturmuşlar ve şarkılar söylemişlerdi. David'in tarifi, yas tutan ailelerden çok bir partiyi anlatır gibiydi.
>
> Lüks otel odasında David otelin eskort servisini denemeye karar vermişti. İnterneti kullanarak odasına bir kız çağırmış, hemen biri gönderilmişti. Kızı 20 yaşlarında var yok, onun zevkine göre fazla genç ve fazla zayıf şeklinde anlattı. Onunla cinsel ilişkiye girememişti, ama buna rağmen, ya da belki bu yüzden, kızın zevk aldığından emindi.

David'e, beni erotik bir alışveriş yaşamayı istediği fahişe rolüne soktuğunu işaret ettim. Aktarım yorumumun onun üzerinde hiçbir duygusal etkisi olmadı. David'in benimle bir macera yaşama arzusunu kabullenmekle ilgili bir derdi yoktu; dahası, annesiyle ergenliğinin sonlarına dek yaşadığı fiziksel ilişkiden bir haz kaynağı olarak söz ediyordu. "Neden bir oğul annesiyle yatmasın ki?" diye sordu gülümseyerek. "Bunun yasak olmasının tek nedeni toplumsal âdetler; yoksa bence bunda yanlış bir şey yok."

Bu sıralarda olan tekinsiz bir olay David'in bir-liğe duyduğu açlığın gücünü bana iyice hissettirdi.

Hamursuz mevsimi yaklaşırken David'e bayram tatilinin ikinci yarısında orada olmayacağımı söyledim. (Yahudi Hamursuz bayramı yedi gün sürer; birinci ve sonuncu günler önemli tatillerdir; insanlar genellikle bu zamanda gezilere giderler.) Bir sonraki seansta David neşe içinde bana kendisiyle karısının bizden bir hafta önce, Girit'teki bir devremülke tatile gideceklerini açıkladı. Şaşkınlıktan donakalmıştım, çünkü eşim ve ben de aynı devremülk kulübüne üyeydik ve bir süredir Girit'teki otellerden birine tatile gitmeyi planlıyorduk. Yurtdışında David'le karşılaşma olasılığının farkında olduğum için ilk tepkim 'tatilimizi iptal etmek lazım!' oldu. Kocamla içinde bulunduğum ikilemi paylaştığımda, onun tatili iptal etmemiz durumunda büyük hayal kırıklığına uğrayacağını anladım (o aşamada tatil planlarını değiştirmek için çok geç ve çok masraflıydı). İkimiz Girit'teki tatile aylar öncesinden karar vermiştik ve eşim iptal etmek için bir neden görmedi. Devremülk kulübünün adada birçok otelle anlaşması vardı ve dahası, hastam zaten bizim gittiğimiz gün İsrail'e dönmeyi planlıyordu.

Uzak da olsa, David'in aynı otelde kalıyor olma olasılığı yüzünden Girit'te otele geç varmamız için elimden geleni yaptım ki onlar ayrılmış olsunlar. Neyse her şey yolunda gitti. Varışımız olaysızdı, ama ben gergin ve diken üstünde olduğumun farkındaydım, David'in her an karşıma dikilebileceğini düşünüyordum.

Hamursuz tatilinden sonra David bana güzel adayı ve ilginç arkeolojik bölgelerini ayrıntısıyla anlattı. Ayrıca bana kaldığı otelin adını da söyledi ve şakayla karışık, 100 numaralı odada kalmış olduğu için artık kendini yüzde yüz emin hissettiğini de ekledi.

Şaşkınlıktan donakalmıştım, yüzümden kanın çekildiğini hissettim. Bu tekinsiz bir durumdu! Tatilimizi aynı otelde geçirmekle kalmamış, karısıyla birlikte boşalttıkları odaya da biz geçmiştik. David'in ensestiyöz düşlemi gerçekleşmişti – anne gerçekten de onun yatağında yatmıştı.

Bu olayın ardından kendi duygularımı ayrıntısıyla incelemeye çalıştım. David'in bir suçunun olmadığı açıktı, Girit'teki otelde konuklara hangi odanın verileceğine karışmış olamazdı. Kendime sordum, benim suçum var mıydı? David'in Girit'e gittiğini ve karşılaşma olasılığı olduğunu biliyor olduğuma göre kendi gezimi iptal mi etmeliydim? Ama tatilimi iptal etmiş olsaydım, özgürlüğümün kısıtlandığını hissedip ona karşı kin duymayacak mıydım?

Kendimi suçlayarak bu olayın tekinsiz doğasına hükmetmeye çalıştığımı fark ettim. Aynı zamanda, David'in bir-liğe duyduğu açlığın gücünün, ona kendimle ve kişisel yaşamımla ilgili asla anlatmadığım şeyleri bilme yetisinin de farkına varmıştım.

David'in güçlü kaynaşma gereksinimleri bende de benzer duygulara dokunuyordu: Bana Yahudi Soykırımından dolaylı olarak etkilenmiş olan

kendi anne babamla kaynaşma özlemimi ve onlardan ayrılıp bireyleşme zorluklarımı anımsatıyordu.

Birkaç ay sonra olan diğer bir olay, bu benzerliğin daha fazla farkına varmamı sağladı.

> Rio'da geçirdiğim yaz tatilinden dönmüştüm. Burada bir psikanaliz kongresine katılmış, Yahudi Soykırımından sağ kalanların ikinci kuşağı üzerine yaptığım çalışmalar için bir de ödül almıştım. Tatilden sonraki ilk seansta David bana gülümseyerek uzakta olduğum sırada gönderdiği faksı alıp almadığımı sordu. "Rio'da bir ödül aldığınızı biliyorum," dedi, "internette sizi araştırdım ve bununla ilgili bazı bilgiler buldum. Yahudi Soykırımı üzerine çalışmalarınızla bağlantılı olduğunu anlıyorum. Kongrenin yapıldığı otelin adını buldum, ama faks numarası yoktu. Bulabilmek için epey hafiyelik yapmam gerekti. Sizi ödülünüzden ötürü tebrik eden bir faks gönderdim." Sınırların daha da yıkılmasının yarattığı şaşkınlıkla ona teşekkür ettim ve faksını almadığımı, başka bir otelde kalmış olduğumu ekledim. David mırıldanarak, "Önemli değil, ben zaten hep sizinle beraberdim," dedi.

Bir kez daha afallamıştım. Rio'da kısaltılmış halde David'i vaka olarak sunmayı seçmiş olduğum bir gerçekti. Sağ kalanların ikinci kuşağına yaklaşımımı ele alırken kuramsal bir çalışmamı ya da son yirmi yıldır yaptığım çalışmaların bir derlemesini de sunabilirdim. Ama düşünce tarzımı en iyi Vaka örnekleriyle aktardığıma inandığım için David vakasını sunmuştum. Düşlem düzeyinde David benimle birlikte Rio'daydı.

Uzun yıllar süren analizimde kendi sembiyotik gereksinimlerim üzerine sancılı ve derinlemesine bir çalışma bunların ardında gizlenen olumsuz duyguların farkına varmamı sağlamıştı. Bu yüzden, David'in benimle vecit halinde birleşme arzusunun ardında ayrı bir insan olarak benim özerkliğimi yok etme isteği olduğu benim için açıktı. Aynı zamanda, David'in bir-liğe duyduğu açlığın oğlunun intiharıyla yoğunlaşmış olduğunu da hissediyordum. Onunla olan tanışıklığımdan bildiğim kadarıyla, bu noktada onu bana yönelik olumsuz duygularıyla yüzleştirmemin boşuna olacağını, bunları tümden reddedeceğini anlayabiliyordum. David'e acısı ve yasıyla temas kurmaktan kaçmak için mümkün olan her şeyi yapıyormuş gibi durduğunu söyledim. "Evet, sadece yaşamdan tat almaya çalışıyorum," diyerek bunu doğruladı. Sonra devam etti: "Oğlum yaşamımdaki kesitlerden sadece biriydi. Ben ondan önce de bu dünyada vardım, ondan sonra da burada olacağım." Bu bir yanıyla doğru bir ifadeydi, ama bana o kadar canavarca geldi ki, David'in yası üzerinde derinlemesine çalışmasına yardım etmek için profesyonel yetim-

den kuşku duymakla kalmadım, aynı zamanda onu insan görmek için duygusal kapasitemi de sorguladım. Aşırı ve uç derecede sınır ihlalleriyle birleştiğinde bu benim "sağ ve bütün" kalabilmek (Winnicott, 1971) ve terapötik rolümü sürdürebilmek için bütün gücümü toplamamı ve muazzam çaba harcamamı gerektirdi.

5

Evre IV: Manik Savunmadan Yas Tutmaya

Manik savunmadan yas tutmaya geçiş, David'in Avi'nin intihar etiği yere gitme arzusuyla başladı. Oğlunun yaşamının son anlarını nerede geçirmiş olduğunu görmek onun için son derece önemliydi. Ordu onun ricasını geri çevirmedi ve David askeri üsse gitti. Bazı zor sorular sormuştu: Neden hiç kimse Avi'ye olup bitenlere dikkat etmemişti? Onunla birlikte askerlik yapmakta olan arkadaşı, yarım saat öncesinde Avi'nin kendisinden onu kafasından vurması için yalvardığını söylemişti. Bu arkadaş nasıl olur da onun elinde dolu bir silahla yürüyüp gitmesine izin verir ve ancak yarım saat sonra silah sesini duyduğunda ona bakmaya giderdi? Ve ordu, kimin tetiği çektiğini nereden biliyordu? Bir başkasının Avi'nin özkıyım ediminden dolaylı olarak sorumlu olmuş olması, onu bunu yapmaya ikna etmiş olması mümkün müydü? Seansın sonunda, onun kendisini bir suçlu gibi hissettiği yolundaki fikrimi incelemek amacıyla şunu söyledim: "Bana öyle geliyor ki suç mahallini ziyaret etmek istediniz." David derin bir nefes aldı ve "Evet, orası suç mahalliydi," dedi. Sonra ayağa kalktı ve sordu: "Soru şu ki, bu suça ben nasıl katkıda bulundum?"

İzleyen dönemde David'in duygudurumu maniden depresyona kaydı. Spora ve gittiği kurslara olan ilgisini kaybetti, hatta Avi'nin anısına kurmak istediği satranç kulübüyle ilgili planlarını bile bir kenara bıraktı. Geceleri uyuyamıyordu ve aşırı derecede sinirli ve öfkeliydi. Bazen karısını terk edip dünyanın herhangi bir yerinde yaşama yeniden başlama düşlemleri kuruyordu; bazen de Macaristan'a dönüp orada kendi canına kıyma ve nihayet anne-

siyle vecit içinde birleşme arzusunu dile getiriyordu. Bu bağlamda David işyerindeki çocuk yuvasının güvenlik denetiminden sorumlu bir iş arkadaşıyla ilgili bir öykü getirdi.

> Bu iş arkadaşı ölümcül bir hatası sonucunda bir çocuğun ölümüne sebebiyet vermekten yargılanıyordu. İlk önce David'e kendi oğlunun güvenliğini gözetmek konusunda ölümcül bir hata yapmış gibi mi hissettiğini sordum. Hemen verdiği yanıt, "Avi intihar etti; eminim benim depresyonumun Avi üstünde etkisi olmuştur," oldu. David, bir katilin serbestçe ortalıkta dolaştığı fikrinin saplantı haline geldiğinden yakınıyordu. Bilinçdışında kendisinden bahsettiği benim için çok açıktı.
>
> David'in sesi küskün çıkıyordu. Onun güvenliğinden sorumlu kişi olarak benim ona bakım verme rolümde başarısız olduğumu mu hissettiğini sordum. Kin dolu yanıtı varsayımımı doğruladı: Bu tedavi hiçbir işe yaramıyordu; kendisini müthiş yorgun ve bitkin hissediyordu; ben ona yardımcı olamıyordum; asla ona ne yapması gerektiğini söylemiyordum; geçmişi böyle didik didik etmenin hiçbir yararı yoktu; onun ihtiyacı olan pratik bir rehberlikti. Ne ki, aslında benimle olmayı istemiyor olsaydı tedaviyi yıllar önce bırakırdı.

David ilk kez tedaviye sözel olarak saldırıyordu. David'in sinirli, sitemli ses tonuna, onun acısıyla temas kurmasını sağladığım için bana ne kadar öfkeli olduğunu anladığımı söyleyerek yanıt verdim ve tedaviye saldırmakla aslında benden kurtulmaya çalıştığını vurguladım. Artık bana karşı öfkesini serbestçe dile getirebildiğini ekledim, bu bir ilerleme işaretiydi.

Ertesi seans David ofisime dehşet bir ruh haliyle fırtına gibi daldı ve önceki gün denetlenemez bir öfke krizi geçirdiğini anlatarak başladı.

> Askerlik görevi sırasında yaşamlarını kaybeden askerler için ordunun düzenlediği bir törene katılmıştı. Muazzam bir kalabalık toplanmıştı, bin iki yüz kişi. Herkesin birkaç aşamalı güvenlik kontrolünden geçmesi gerekmişti, özellikle de Kurmay Başkanı törene katılacağı için. Güvenlik görevlisi kız tüm vücut araması yapmadan önce üstündeki bütün metal eşyayı çıkarması gerektiğini söylediğinde içinde denetlenemez bir öfke hissetmiş ve hıçkırarak ağlamaya başlamıştı. Kendisinin yas tutan bir baba olduğunu, bu ülkeye oğlunu vermiş olduğunu, neden bir suçluymuş gibi böyle korkunç incelemelere tabi tutulması gerektiğini haykırarak sormuştu. Birkaç ordu görevlisi onu yatıştırmaya çalışsa da başarılı olamamışlardı. Sakinleştirici vermesi için bir doktor aranmış, bulunamamıştı. Nihayet evine dönmüş, orduya kızgın bir mektup yazmıştı. Seansına geldiğinde hâlâ yatışmamıştı ve ona neler olduğunu anlayamıyordu.

Bir süre sessiz kaldık. Sonra David'e bütün bu güvenlik kontrollerinin ona kendisini aşağılanmış hissettirdiğini söyledim. "Evet," dedi, "beni ne sanıyorlar ki – potansiyel bir katil mi?" Yanıtı beni irkiltmişti. Kendime, David'in metal eşyasını (savunmalarını) çıkarmasını söyleyip tüm vücut araması yapan kız kimdi diye kendime sordum. Öfke patlamasının tedavi boyunca onun sınır ihlallerinden ve vahşi dürtülerinden korkmuş olan analistine, yani bana yönelmiş olması mümkün müydü? Belki de, onun bilinçdışı cinai düşlemleriyle temas kurmasını sağlama çabalarımı bir cinayet suçlaması olarak almıştı. Sormadığım soruları yanıtlarcasına David bana tedaviyi bırakmak istediğini söyledi. "Bir değişiklik istiyorum, koltuk değneklerimi atmak istiyorum," dedi sırıtarak.

Karşı aktarımda, David'in bir kenara atmak istediği cansız nesne, "koltuk değneği" olmanın yarattığı narsisistik yaralanmayı hissettim. Ama, onu anlama çabalarım aklıma birçok soru getirmişti. Bu noktada bu davranışı beni kendi cinai öfkesi ve yıkıcılığından koruma çabası mıydı? Bilinçdışında annesinin kendini öldürmesinden ötürü suçluluk duyuyor olması mümkün müydü? Avi'nin intiharı suçluluk duygularını güçlü biçimde pekiştiren travmanın bir tekrarı mı olmuş, onu gerçekten de katil olduğuna mı inandırmıştı? Öyleyse, annesini ve oğlunu mahvettiği gibi beni de mahvedeceğinden korktuğu için mi hem kendi hem de benim güvenliğim için tedaviyi bırakmak zorunda hissediyordu?

Ertesi seans bu soruların yanıtları ortaya çıktı.

> David yeniden Avi'nin intiharından duyduğu suçlulukla uğraşmaya başlamıştı. "Size hiç söylemediğim bir şey var. Avi ikinci kez birimini terk ettiğinde ona geri dönmesi için baskı yaptım. Asker kaçağı bir oğul istemiyordum. Farklı tepki vermiş olsaydım her şey bambaşka olabilirdi. Asla bilemeyeceğiz," dedi.
>
> David'e onun tedaviyi terk etme arzusuna karşı çıkmam onun yaşamını tehlikeye sokacak gibi mi hissettiğini sordum. Bu, David'in Avi'nin orduyu terk etmemesi yolundaki ısrarıyla korkutucu derecede benziyordu ve nihayetinde Avi'nin hayatını tehlikeye soktuğunu düşünmüştü. David, "Bir tehlike varsa tehlikede olan sizsiniz. Bir keresinde size bir silahım olduğunu söylemiştim. Ben Avi gibi kendimi öldürmem, başka birini öldürürüm. Belki de aramıza bütün bu sınırları koymanızın nedeni budur," diyerek beni şoke etti.

Birkaç dakika kimse konuşmadı. David'in cinayet işleyebilecek olan yanını odada serbest bıraktığını hissediyordum – ya o ya da ben yok olabilir-

dik. Tedaviyi terk etmek, onun ya da benim mahvımıza sebep olacak vahşi bir eyleme dökmenin yanında ılımlı bir çözümdü. Bununla birlikte, David'in oğlunun ve annesinin intiharları yüzünden duyduğu suçlulukla ilgili karşı aktarımımı derinlemesine incelemem sayesinde artık korkmuyordum. David'in bilinçdışı çocuksu arzularının onu gerçek bir katil yapmadığını fark edebilmiştim. Bu sayede, gücümü toplayıp şunu söyleyebildim: "Bence tedavide kalmanız ve tam da bu noktada terk etmemeniz önemli. Korkmayın. Ne siz ne de ben yok olmayacağız. Ve umarım çalışmamızı bitirdiğimizde, daha bağımsız olup kendi başınıza idare edebileceksiniz."

Onun tedaviyi bırakmasına engel olmaya çalıştığım ilk seferin aksine bu kez başarılı oldum.

> David bir sonraki seansa topallayarak ve sırt ağrısından yakınarak geldi. "Bugün ağrılarıma rağmen değil, bütün ağrılarımla birlikte geldim. Seansı kaçırmak istemedim. Geçen seansımız sizin tedavi üzerine çok kafa yorduğunuzu ve iyileşmem için bir planınız olduğunu anlamamı sağladı. Bu benim için önemli bir farkındalıktı," dedi.

Yıllar içinde ikimizin yaptığı muazzam yoğun çalışma sayesinde David'e ikimizin de onun yıkıcı dürtülerinden sağ kalabileceğimiz duygusunu aktarabilmiştim. David'in saldırganlığından başlangıçta duyduğum korku ve oğlunu intihara sürüklemiş olabileceği yolundaki inancım değişmişti ve David de bu değişikliği algılayabiliyordu. Dahası, onun gelişme ve büyüme yetisine inandığımı ve daha istikrarlı psişik sınırlar geliştirdikten sonra benden ayrılması için ona yardım etmek istediğimi kavrıyordu. Terapötik ilişki onarılmıştı ve sorunlara rağmen, tedavinin yanı sıra yaşamlarımızın da devam edeceğine her ikimiz de inanmıştık.

David artık karmaşık içsel anne temsiliyle olan ilişkisinin derinliklerine dalmaya hazırdı. Aktarımda onun saldırganlığından sağ kalmış olmam bu ilişkiyi ortaya çıkarmamıza ve üzerinde ayrıntılı inceleme yapmamıza olanak sağlamıştı. Bilinç düzeyinde annesini seviyor ve özlüyordu. Bilinçdışında ise, onun hastalığına ve muazzam ıstıraplarına ve sonradan bunlar yüzünden kendini öldürmesine sebep olan şeyin kendi doğumu olması nedeniyle suçluluk duyuyordu. Suçluluk duygusu, onu kendi ihtiyaçlarını karşılamak için kullanmış sonra da özkıyım edimiyle terk etmiş olan annesine karşı bilinçdışı nefretiyle pekişmişti. Ona yaşam vermek ve bebekken hayatta tutmak için zorlu bir savaş vermiş olan sevecen, besleyici annesine karşı aynı zamanda derin bir nefret de besleyebileceğinin farkına varmak onun için son derece san-

cılı oldu. Analizde uzun süre annesinin ülküleştirilmiş imgesine tutunmaya ve sapkın yakınlıklarının dehşetini yadsımaya çalıştı. David'in annesiyle olan ilişkisinin karanlık yanını kabullenebilmesine yardımcı olmak için yoğun bir psişik çalışma gerekiyordu. Uzun, sancılı yas çalışması ve annesine ve aktarımda bana yönelik nefret dolu, yıkıcı duygularının derinlemesine incelenmesi David'in annesinden daha fazla ayrılabilmesine ve bu sayede daha istikrarlı psişik sınırlar oluşturabilmesine yardım etti.

Kendi canına kıymak ve mezarında annesiyle birleşmek amacıyla Macaristan'a gitme arzusu ortadan kalkmıştı. David bu kez ilk evliliğinden olan oğullarını görmek üzere Budapeşte'ye gitmeye karar vermişti. Bu plan onu heyecanlandırmıştı. Anne babasının evini onlara miras bırakmak üzere bir vasiyetname yazma arzusunu dile getiriyordu.

Dönüşünde David oğullarıyla çok dokunaklı olduğunu söylediği karşılaşmasını anlattı. Artık yetişkin erkekler olmuşlardı, gözüne neredeyse yabancı gözükmüşlerdi. İkisi de annelerinin dini olan Hıristiyanlığı seçmişlerdi ve biri teoloji okuyordu. David'in oğullarını terk etmiş olmaktan duyduğu suçluluğu Avi'nin intiharının yarattığı suçlulukla bağlantılandırdık. David'e iki durumda da "çocukları yaşamından silmek, çocuklar olmadan, kaygılar olmadan bir kadınla bir tür balonun içinde yaşamak" arzusu dile getirdiğini anımsattım. Şu yanıtı verdi: "O yalnızca bir fanteziydi. Gerçekte Avi benim için çok önemliydi ve onunla ilgili çok endişeleniyordum. Avi'yi çok seviyordum ve takdir ediyordum." Artık David'in, oğluna olan nefreti ona duyduğu sevgi karşısında hafiflemiş olduğu için, yıkıcı arzularıyla daha iyi baş edebilir olduğunu seziyordum. David artık düşlemle gerçeklik arasında bir sınır koyabiliyor ve ikisini birbirinden daha iyi ayırt edebiliyordu.

Analizin bu aşamasında David'in tümgüçlü savunmaları yerlerini Avi'den ötürü duyduğu suçluluğun ve yasın derinlemesine çalışılmasına bırakmıştı. Artık Avi'nin ölümünü daha fazla kabul edebiliyor, kaybı için ağlayabiliyor ve oğlunun yeteneğinin, gençliğinin ve güzelliğinin yasını tutabiliyordu. David, Avi'yi kaybetmekle kendisinin önemli bir parçasını kaybetmiş olduğunu hissediyordu; yurtdışındaki oğullarıyla yeniden temas kurmakla kendisinin uzun süre önce kaybedilmiş olan başka parçalarını yeniden bulmaya çabaladığının farkındaydı.

David'in yaşamındaki önemli nesnelerle ilişkisinde bir değişiklik olmuştu. Karısından çok daha şefkatle ve eşduyumla bahsediyordu. Cinsel işlevinde hâlâ sıkıntı çekmekle birlikte ilişkileri iyiye gitmişti. Bu açıdan David sadomazoşistik filmler seyretmekten vazgeçtiğini, artık onlara gereksinim

duymadığını ifade etmişti. Hâlâ kendini ara sıra yorgun hissetmekle birlikte müthiş bitkinliği geçmişti, tansiyonu yükselmiyordu ve sedefi iyileşmişti. Çökkünlüğünün ortadan kalkmasıyla iş aramaya da karar vermişti.

Karşı aktarımımda David'in analitik sınırları daha fazla kabul ettiğini hissediyordum. Aynı zamanda saldırganlığını daha iyi denetleyebildiğini de anlıyordum, ki bu ego sınırlarının daha güçlü olduğunun bir işaretiydi. Benimle bir-liğe duyduğu açlık yok olmuş, bu sayede aramızda psişik bir sınır kurulabilmişti, bu da David'in analize daha emin bir kendilik duygusuyla devam edebilmesini sağlamıştı.

2. Bölüm: Vaka Sunumuyla Bağlantılı Kuramsal Meseleler

6

Yasa Karşı Mücadele

YAS TUTMANIN İKİ YÖNÜ

Bu kitapta yas tutmak iki açıdan tanımlanacak: Bir nesnenin kaybına tepki olarak ortaya çıkan bir süreç olarak; ve yaşamın bir evresinden ötekine geçerkenki büyümeye ve değişmeye eşlik eden bir süreç olarak.

Nesne kaybına bağlı yas çalışması, gerçeklikle bağlantıyı yeniden kurmak ve kişinin kayıp nesnenin olumlu ve iyicil yanlarını kendine mal etmek yoluyla onun zalim yanlarından kendini uzaklaştırması için muazzam bir psişik çaba gerektirir. Bu açıdan bakıldığında Burch (1989) bunu "bir tür nihai aşk edimi" (s. 622) olarak görmüştür.

Freud (1912-13) yasın sonlanımını şu şekilde tanımlamıştır: "Yas tutma ödevi, sağ kalanın anılarını ve umutlarını ölüden kopartmaktır." (s. 65). Anna Freud (1960) bu tanımı geliştirerek, "analitik anlamda alındığında yas bireyin dış dünyadaki bir gerçeği (yatırım yapılmış nesnenin kaybı) kabul etme ve iç dünyada buna karşılık gelen değişiklikleri (kayıp nesneden kendini geri çekme) gerçekleştirme çabasıdır" (s.58) der. Bowlby (1961) yası sevilen nesnenin kaybının harekete geçirdiği psikolojik süreç olarak görmüş ve bunun genellikle nesneden vazgeçilmesine götürdüğünü öne sürmüştür.

Diğer açıdan, yas yaşamın bir evresinden diğerine büyümeye ve değişime eşlik eden süreçtir. Pollock (1978) yasın yalnızca nesne-kaybıyla bağlantılı bir süreç olmadığı, aynı zamanda büyüme ve gelişmeyle de bağlantılı olduğu sonucuna varmıştı. Ona göre yas "yeni bir iç denge düzeyinin ve bununla bağlantılı dış dengenin yeniden kurulmasını içeren dizil ardışık evrelerde or-

taya çıkan evrensel ve uyuma yönelik bir dizi intrapsişik işlemdir" (s. 262). Bu işlemler dizisine sebep olan, kişinin gelişimi boyunca ortaya çıkan farklı değişim aşamalarıdır ve bireyi derin, acılı duygular yaşamaya zorladığı için, kişinin bütünlüğüne ve kendilik-kimliğine tehdit olarak yorumlanabilir.

Pollock'a benzer şekilde Grinberg (1992) yasın yalnızca nesne-kaybıyla bağlantılı olmadığını öne sürmüştür. Grinberg'e göre yas aynı zamanda yaşamın bir aşamasından diğerine geçiş ve büyümeyle de bağlantılıdır. Bu süreç, belli tutumların, yaşam biçimlerinin ve ilişkilerin kaybını içerir. Başka, daha gelişmiş olanlar bunların yerine geçse bile bu süreç acı ve yas doğurur. Demek ki yaşamak bireyin her zaman başarıyla tamamına ermeyen bir dizi yas sürecinden geçmesini gerektirir.

Benim vakamda, nesne-kaybına bağlı yas, oğlunun kaybıyla yüzleştikçe gündelik yaşamda ve analizde hastanın acılı bir bedel ödemesini gerektirmişti. Büyümeye ve değişmeye bağlı yas hastanın temel sorunlarından biriydi, çünkü anne nesnesiyle sembiyozun ortadan kalkmasına eşlik eden normal yas sürecini yaşayamamıştı; yani yaşamı boyunca bir patolojik yas durumu içinde kısılıp kalmıştı.

Yukarıda sözü edilen bakış açılarının ikisinde de –yaşamın bir aşamasından diğerine geçtiğimiz zaman olduğu gibi, kayıp ve yasla yüzleştiğimizde de– gerçeklik genellikle çarpıtılır veya yadsınır. Bazı durumlarda, ne zaman ne de terapi bunu tümden değiştiremez; belki hiçbir şey değiştiremez. Bu vakada iyileşme için gereken misilleme ve zafer değil, yalnızca hiddetin yatışması değil, hatta basit bir affediş değil, kaybın duygusal olarak farkına varılması, ne kadar acılı olursa olsun gerçek anlamda yaşantılanmasıydı. Freud, yasın acısına şaşırarak şunları söylemiş (1917e [1915], s. 245): "Gerçekliğe hükmetmeyi sağlayan bu tavizin neden bu kadar bölük pörçük, neden bu kadar sancılı olduğunu zihinsel ekonomilerle açıklamak hiç de kolay değil." Bu, hastanın hem kayba ve aldatılmaya karşı kırılganlığını hem de kendi sınırlılıkları ve yaşamın sonluluğunun neden olduğu kırılganlığı kabul etmesi anlamına geliyordu.

Yas tutmak gereklidir, çünkü gerçekçi yararlılıklarını kaybetmiş bağları ve tutumları bırakmamıza izin verir, bu sayede büyümeyi ve gelişmeyi kolaylaştırır. Yas tutma süreci aracılığıyla hasta kayıplarını kabul etmeyi, manik savunmalarını aşmayı ve egosunun gerçekliğe yeniden uyum sağlamasını başarabilmişti. Bu şekliyle yas psişik acısının duygusal olarak farkına varmasının yolunu tıkayan gerileticı unsurlardan kurtulmasını da içeriyordu.

İzleyen bölümde psişik acı kavramını ele aldıktan sonra, hastanın acı

ve yastan kaçmak için kullandığı yadsımayı ve manik savunmaları inceleyeceğim. Akıl sağlığına giden yol bu savunmalar üzerine derinlikli analitik çalışma yapmaktan geçiyordu.

PSİŞİK ACI

Psişik acıyı ele alan erken tarihli yazıların sayısı pek azdır. Freud (1926d [1925]) kavramı psikanalitik yazına *Seelenshmerz* [ruhun acısı] başlığı altında tanıtmıştır. Yaptığı gönderme, annesi için ağlayan çocuktur. Bunu, bedensel hasar ve beden parçalarının kaybıyla özdeş görmüştür.

Freud psişik acıyı fiziksel acıya paralel bir görüngü olarak ele alıyordu. "Bilimsel bir Psikoloji için Proje" başlıklı yazısında, bu türden acının zihne gelen uyaranların miktarındaki belirgin artıştan kaynaklandığını, yani koruyucu kalkanın "sürekliliğinde bir kırılma"ya (1950 [1895], s. 307) neden olduğunu öne sürmüştü. "Yas ve Melankoli"de Freud acıyı nesne kaybıyla ilişkilendirmiş ve melankoliyi "açık bir yara" ile kıyaslamıştı (1917e [1915], s. 253). Sonraları, "Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı" (1926d [1925], s. 169-172) adlı makalesinde Freud ekonomi açıklamalarını psişik acının kökenleriyle ilgili nesne-bağlantılı varsayımıyla bağlantılandırmıştı. Kayıp nesneye yoğunlaşmış ve kaygıya neden olan özleme yatırılan (*kateksis*) libidinal enerjinin bedenin yaralanmış ve acı veren parçasına yatırılan libidinal enerjiye benzer olduğunu düşünüyordu. Yukarıdaki psişik süreçlerin uzamış doğası ve bunları durdurmanın olanaksızlığı, aşırı ağrı (burada İngilizce *pain* sözcüğü kullanılmış, Türkçedeki karşılıkları arasında hem acı hem de ağrı var – ç.n.) karşısında yaşanan çaresizlik duygusuna benzer bir zihinsel çaresizlik durumu yaratır, ki bu da nesne kaybının acı verici karakterini açıklar (Freud, 1926d [1925], Ek C).

Weiss (1934) bu çizgide düşünmeyi sürdürmüştür: "Bildiğimiz gibi, sevgi nesneleri egoya libidinal olarak bağlanırlar, sanki onun bir parçasıymışlar gibi. Ondan kopartılırlarsa ego sanki sakatlanmış gibi bir tepki verir" (s. 12).

Grinberg (1964) de fiziksel ve psişik acı arasındaki bağlantıya değinmiş, ancak bunu nesne-ilişkileri kuramı açısından yapmıştır. Nesne-kaybından kaynaklanan herhangi bir yas durumunda acı ortaya çıkarsa, bunun, kaybın bilinçdışı düşlemde beden-egosuna yapılmış bir saldırı şeklinde yaşanmasına bağlı olduğuna inanıyordu. Bu saldırı, fiziksel acıyı tetikliyor ve bu da psişik acı olarak yaşantılanıyordu.

Joffe ve Sandler (1965) nesne-kaybıyla bağlantılı psişik acının başka bir yönüne işaret ederler. Psişik acıyı kendiliğin güncel durumuyla ideal iyilik

hali arasındaki bağdaşmazlık olarak görürler. Bir sevgi nesnesi yitirildiğinde, yalnızca aktüel nesneyi yitirmekle kalmaz, kendiliğimizin o nesnenin içimizdeki tamamlayıcısı olan yanını da yitiririz; bunun yanında onunla yakın bağlantı içinde olan iyilik halini de.

Pontalis (1981) de psişik acıyı nesne-kaybıyla ilişkilendirmiştir. Acı, nesnenin geri dönüşsüz biçimde kaybedilmiş, ama ebediyen korunmuş olmasından kaynaklanır: "Acının olduğu yerde, *var* olan yitirilmiş, yok olan nesnedir; *yok* olan güncel, halihazırda var olan nesnedir" (s. 90).

Khan (1979), Joseph (1982) ve Kogan'ın (1990) konu üzerine yazdıklarını temel alan Akhtar (2000) psişik acı kavramını şu şekilde özetler: "Sözsüz bir özlem, kendilikte yırtılma ve psişik çaresizlik duygusu... muğlak ve başkalarına aktarılması çok zor. Genellikle önemli bir nesnenin kaybını ya da o nesnenin kişinin anaklitik (destek temelli) gereksinimlerini ansızın reddetmesinin ardından ortaya çıkar" (s. 229).

7

Acı ve Yasa Karşı Savunmalar

Schafer (1968, 1976) savunmaların, kendilik ve nesnelerle ilgili arzular ve düşlemleri de içeren anlamlı içerikleri olduğunu öne sürmüştü. Ona göre, savunmalar hazsızlık uyandıran (*unpleasurable*) bazı duyguları savuşturmayı amaçlayan karmaşık, bilinçdışı kasıtlı eylemlerdir.

Acı ve yastan kaçmaya veya bunları denetim altına almaya yönelik birçok savunma vardır. Bu savunmalar, bireyin bütündeki psişik ekonomisi ve dış çevresine bağımlı olarak, özellikle geçici zeminde sağlıklı veya patolojik sonuçlar doğurabilir. Joffe ve Sandler (1965) acıya karşı sağlıklı tepkiler arasında kızgınlık, ülküleştirmenin bırakılması (*deidealization*) ve bireyleşme artışını sayarken, patolojik yanıtlara çaresizlik ve ümitsizlik tutumlarını örnek verirler.

Bu kitapta, hastam acı ve yasa karşı mücadelesinde yadsıma ve manik savunmaları kullanmıştı. Aşağıda bu savunmaların kısa bir derlemesini sunuyorum.

YADSIMA

Birey yaşlanma ve ölüm, kayıp ve yas, stres ve travmayla yüzleştiğinde en sık kullanılan savunmalardan biri yadsımadır. Psikanalitik anlamında yadsıma acı verici veya hazsızlık uyandıran fikirlere, duygulara ve algılara karşı kullanılan savunma olarak tanımlanır.

Yadsıma daima karmaşık bir kavram olagelmiştir. Bağlamına göre çok farklı anlamlar ve yan-anlamlar verilmiştir. Sözlükteki tanımına –"hayır de-

me edimi"– ek olarak, "yadsıma" ve eş anlamlıları "reddetme (*disavowal*)" ve "kendini kandırma" ayrı bir savunma düzeneğine değil, savunmacı eylemlerin gerçekliği reddeden yanına göndermede bulunur (Dorpat, 1987; Fingarette, 1969; Hilgard, 1949; Weisman, 1972).

Freud (1923e) yadsıma savunmasını ilk betimleyen kişidir. Psikanalitik tedavide elde ettiği verileri kullanarak, kızlarda penis olmadığını gören bazı küçük oğlanların kendi duyularının kanıtını reddedip bir kızın penisini gerçekten gördüklerini hayal ettikleri varsayımını getirmiştir. Savunmacı bu davranışa "yadsıma" (veya "reddetme") adını koymuştur.

Sigmund Freud (1940e [1938]) ve Anna Freud (1936) tarafından yadsıma üzerine erken psikanalitik yazılarda yadsımanın erimi dış gerçekliğin algılanmasının yadsınmasıyla sınırlı tutulmuştur. Birçok kuramcı yadsımaya dair bu kısıtlı görüşe itiraz etmiştir. Klein (1935) yadsımayı manik savunmanın önemli bileşenlerinden biri olarak görmüştür, özellikle de zihnin bir kısmının gerçekliğinin, ya da psişik gerçekliğin yadsınmasını. Aynı çizgide, Hartmann (1964), Jacobson (1959), Lewin (1950) ve Waelder (1951) kaygı, suçluluk ve öfke gibi çeşitli duyguların yadsınmasını tartışmışlar, içsel gerçekliğin de yadsınabileceğini ileri sürmüşlerdir. Farklı bir bakış açısı getiren Dorpat (1979) yadsımanın çelişkili tutumların oluşmasında elzem bir savunma etkinliği olduğunu iddia eder.

Yadsımanın uyuma yönelik bir değeri de vardır (Klein ve Kogan, 1986). Yadsıma Yahudi Soykırımından sağ kalanlar tarafından, topyekûn travma zamanlarında kullanılmış ve psişik sağ kalma işlevi görmüş olabilir.

MANİK SAVUNMALAR

Freud (1917e [1915]) manik savunmayı çökkünlükten geri çekilme (*retreat*) olarak tanımlamıştır. Ancak bu savunmanın dayanaklarını ayrıntılandıran Klein (1935) olmuş ve buna dair anlayışı Winnicott (1935) genişletmiştir. Psikiyatri ve psikanaliz topluluğunun büyük kısmı bu kavrama pek az ilgi göstermiş ve çağdaş yazında buna birçok gönderme olsa da, az sayıda yazar bunu kapsamlı incelemiştir (Ogden, 1986; Burch, 1989; Grinberg, 1992; Akhtar, 2001).

Freud (1917e [1915]) melankolinin kendine özgü en önemli özelliğinin maniye dönme eğilimi olduğuna işaret etmişti. Bu tür bir durumda belli ki ego nesne-kaybının üstesinden geldiğini varsayıyor ve çekmesi gereken ıstıraptan kurtulduğunu sanıyordu. Sonra da, hem tehlikeli ve zalim hale gelmiş nesneleri denetim altına almak, hem de zarar verdiğini hissettiği nesneleri kurtarıp onarmak üzere tümgüçlü düşlemleri devreye sokmaya çalışıyordu.

Klein (1935) manik savunmayı egoyu depresif olduğu kadar paranoid anksiyetelerden de korumayı amaçlayan bir zihinsel düzenekler kümesi olarak tanımlamıştı. Manik savunmanın birçok biçimini ayırt etmişti ve terimi sıklıkla çoğul kullanıyordu. Manik savunmayı esas olarak kişinin erken depresif konumdaki aşırı yoğun suçluluk duygusundan kurtulma çabası olarak betimliyordu. Bu savunma gerçekte psişik gerçekliğin ve buna bağlı olarak sevilen ve içe alınan nesnelerin öneminin yadsınması, kayıpları önemli olmasın diye sevilen nesnelere karşı horgörme ve aşağılama ve her şeyi yoluna koyma biçiminde muzaffer ve tümgüçlü bir tutumun bir araya gelmesinden oluşur. Bu şekilde, ego "durmaksızın nesnelerinin hepsini denetim altında tutmaya ve onlara egemen olmaya çabalar," (1935, s. 277), bu sayede bağımlılıktan ve potansiyel kayıptan kaçmış olur.

Klein'a göre manik savunmanın bileşenleri: (1) tümgüçlülük, (2) yadsıma ve (3) ülküleştirmedir.

1. *Tümgüçlülük* maninin başlıca özelliğidir. Nesneleri denetim altına almak ve onlara egemen olmak üzere kullanılır, bu sayede ayrı-lık duygusu ve hasetten kaçınılmış olur. Tümgüçlü savunmalar kendilik ve nesne arasında akıl karışıklığı yaratabilir ve karışıklık, kalıcı bir narsizm durumuna (Segal, 1983) yol açan tümgüçlü narsisistik nesne-ilişkileri aracılığıyla (Rosenfeld, 1987) dışavurulur. Manik savunmayı etkili kılan tümgüçlülük yanılsaması, bebeğin iç dünyasının temel bir yanı olan tümgüçlülük düşlemlerinden türer. Düşlemde nesnenin yok edilmesi bebeğin olumsuz yaşantılarla baş etmesini ve saldırgan itkilere tahammül etmesini sağlar. Klein, manik savunma aracılığıyla öznenin içsel nesnelerini yok edebileceğine, ama tümgüçlü olduğu için anında onları diriltebileceğine işaret eder ("geçici ölüm [*suspended animation*]" denen bir düzenek). Çocuğun tümgüçlülük duyguları ayrıca saldırganlık seyrini izledikten sonra düşlemde, az da olsa, onarımı olanaklı kılar. Klein, nesnenin önemiyle nesneye karşı horgörü arasındaki bağdaşmazlığı manik savunmanın özgül bir özelliği olarak görür. Sonuçta ego bir yandan nesnelere özlem duyarken, bir yandan da onlardan kısmi olarak kopmuştur.

2. *Yadsıma* (yukarıda daha ayrıntılı ele alınmıştı) bu bağlamda özellikle psişik gerçekliğin yadsınmasıdır. Bireyin başkalarına bağımlılığının farkındalığım ve bu bağımlılığın sonucunda zalim olabilecek bir yaşantıdan duyduğu ürküntüyü azaltmaya hizmet eder.

3. *Ülküleştirme,* iyi duyguları kötü duygulardan ayırmak şeklindeki bir paranoid geri çekilme yoluyla, ikideğerliliğin doğasında var olan acıdan

kaçmaya yardım eder. Bu, ideal bir nesne ve zalim bir nesne yaratmak üzere nesnenin iyi yanlarının kötü yanlarından bölünmesi sayesinde gerçekleştirilir. Ülküleştirme "tümden iyi" bir dünya ve kendilik görüşünü korur, ama bu pamuk ipliğine bağlıdır. Bu da, bireyi başkalarına gerçekte veya düşlemde zarar vermiş olduğunu fark etmesinin suçluluğuna karşı korur.

Yukarıdaki üç düzenek birbiriyle bağlantılıdır:

> Onunla karışmaması için zalim kötü nesneden olabildiğince uzak tutulabilmesi amacıyla iyi nesnenin ülküleştirilmesi tipiktir. Savunmaya yönelik bu işlem, tümgüçlülükle desteklenen yadsıma düzeneğiyle bir aradadır: Kötü nesnelerin varlığını toptan yadsıyabilecek olan tek şey tümgüçlü yadsımadır. Bilinçdışında bu işlem, rahatsızlık verici nesne ilişkisinin tamamının yok edilmesine denktir, yani, yalnızca kötü nesnenin inkârı değil, aynı zamanda nesneyle ilişkideki egonun önemli bir parçasının yok sayılmasını gerektirir (Rosenfeld, 1983, s. 262).

Winnicott (1935) manik savunmaya dair anlayışı genişletmiş, bunun amacının "duygusal gelişimin doğasında var olan depresif anksiyeteyi yadsımak" olduğunu vurgulamıştır. Bu anksiyete, Winnicott'a göre "bireyin suçluluk duyma kapasitesine ve içgüdüsel yaşantıların yanı sıra bireysel yaşantılara eşlik eden düşlemdeki saldırganlıktan doğan sorumluluğu üstlenme kapasitesine aittir" (s. 143-144). Winnicott'un önemli katkısı, bireyin içsel gerçekliğin önemini tam anlamıyla kavrayamamasını da manik savunmaya atfetmesidir. Bu, iç gerçeklikten kaçma çabasıdır, özellikle de bu gerçeklik depresif anksiyete veya yas içeriyorsa. Manik savunmanın kullanıldığı bir durumda yas yaşanamaz.

Winnicott manik savunmaların dört bileşeni olduğunu söyler: (a) iç gerçekliğin yadsınması; (b) iç gerçeklikten dış gerçekliğe kaçış; (c) geçici ölüm; (d) depresif duyguların tersine çevrilmesi yoluyla depresyon duyumlarının yadsınması. Bu dört bileşenin tümü de bu kitapta tanımlanan vaka örneğinde belirgindir.

1. *İç gerçekliğin yadsınması*, içselleştirilmiş kötü nesnelerin reddini içerir, ama genelleşerek bu iyi iç nesnelerin reddine de yol açabilir: "Normal ve değerli yaşamlar süren birçok kişi, bunların en iyi yanlarından sorumlu olduklarını hissetmezler" (1935, s. 133).

2. *İç gerçeklikten dış gerçekliğe kaçış*, iç gerçekliğin sonuçlarından ziyade, bunları kabul etmeye karşı bir savunma olarak geliştirilmiş tümgüçlü-

lük düşlemlerini içerir. Bu şekliyle düşlem iç ve dış gerçeklikler arasında aracı bir rol üstlenir. Acılı bir iç gerçeklikten kaçmak için dış gerçekliğe sığınmak cinselliğin sömürülmesi biçimini de alabilir.

3. *Geçici ölüm,* kötü içsel nesneler üzerinde tümgüçlü denetimi hedeflemekle birlikte, iyi ilişkilere de zarar verebilir. Sonuçta birey kendisini içi ölmüş gibi hissedebilir ve dünya duygusal bir çöle dönüşebilir.

4. *Depresif duyguların tersine çevrilmesi* ve güvence için coşkun karşıtlarının kullanılması manik savunmanın önemli unsurlarındandır.

Yas ve suçluluk konusundaki kapsamlı incelemesinde Grinberg (1992) manik savunmanın özellikle depresif anksiyete çok yoğun olduğunda kullanıldığını ısrarla belirtir. Grinberg, manik savunma kümesine (yadsıma, tümgüçlülük, ülküleştirme) bölmeyi de ekler. Ona göre, manik savunma paranoid-şizoid konuma ait olan bütün savunmaları içerir ve psişik gerçekliğe ve depresif yaşantıya karşı güçlü, entegre bir sistem oluşturur. Nefret, suçluluk, umutsuzluk, onarma gereksinimi, ikideğerlilik ve benzerleri manik savunma aracılığıyla tümden yadsınır.

Çağdaş psikanalizde manik savunmaya farklı bir görüş Ogden'den (1986) gelmiştir. Ogden, bağımlılığın acısıyla nesnelere duyulan gereksinim arasındaki çatışma her zaman belli derecede var olacağı için, manik savunmayı gelişimin normal bir parçası olarak görür. Manik savunmayı, "hem paranoid-şizoid hem de depresif konumların psişik örgütlenmelerinin unsurlarını içine alan ara bir görüngü" (1986, s. 84) olarak tanımlar. Herkesin zor zamanlarda değişen derecelerde bu savunmaya bel bağladığını öne sürer. Bağımlılık gereksinimleri gerçekliğin kabul edilemez bir parçası haline geldiğinde bu savunma harekete geçirilir. Bu, egoya tümgüçlülük veya kendine yeterlik yanılsamasını geri verir. Güvenin sarsıldığı, aşırı olumsuz kişilerarası yaşantılar bağımlılığı son derece acı verici ve nihayetinde güvensiz hale getirir. Bu imkânsız duruma tahammül etmenin tek yolu, bağımlılığın ani ve keskin biçimde yadsındığı manik savunmaya bel bağlamaya devam etmektir.

ACIYA YOLCULUK

Bu kitapta parçalanma (*fragmentation*) tehdidi altında, nesne kaybına tepki olarak acıya ve yasa karşı yadsımayı ve manik savunmaları harekete geçirmiş olan bir hasta anlattım. David'in yas çalışması egosunu tümden saran depresif anksiyete, acı ve "zalimlikten doğan suçluluk" (Grinberg, 1992) duygularıyla ve bu duyguları etkisizleştirme çabasıyla kullandığı savunmalarla sekte-

ye uğramıştı. (Zalimlikten doğan suçluluk, kayıp ve engellenmişliğin yarattığı anksiyete ve zulmü de içerir ve en gerilemiş durumlarda ortaya çıkar. Grinberg "zalimlikten doğan suçluluğu" paranoid şizoid evrenin Melanie Klein tarafından tanımlanan düzenekleriyle bağlantılandırır.) Yasa karşı mücadelesi, kayıplarını kabullenememesine ve gerçekliği bölmesine ve yadsımasına yol açmıştı. David'in yasa karşı stratejilerinin patolojik yönleri olduğu kadar uyumcu yönleri de vardı. Kayıp ve yasın duygusal farkındalığına sıklıkla eşlik eden umutsuzluğu engellemiş, bu sayede psişik olduğu kadar fiziksel olarak da sağ kalabilmesine yardımcı olmuştu, ne var ki onu duygusal olarak tüketmişti. Bu vaka sunumu tam da David'in manik savunmalarını bırakmakta ne kadar zorlandığını ve bu bağlamda benim yaşadığım ikilemleri anlatıyor.

Farklı bir bakış açısından, David anne nesnesine yönelik sembiyotik gereksinimlerinden vazgeçemediği için patolojik bir yas durumuna saplanıp kalmıştı. David'in analizdeki duygusal deneyimleri özgün bağlanmasını ve bundan uğradığı ihaneti keşfetmesini ve derinlemesine çalışmasını sağlamıştı. Anne nesnesiyle ve aktarımda analistle bir-liğe duyduğu açlıktan vazgeçmek onun için, Pollock (1961) ve Mahler (1961) tarafından yas için tanımlanan aşamalara benzer bir yas aşamasıydı. Sembiyotik gereksinimlerinin çözülmesine eşlik eden patolojik yasın normal yasa dönüşümü nihayet büyümeye ve gelişmeye izin vermişti.

Aktarımdaki deneyimleri ayrıca David'in bir yanda annesinin Yahudi Soykırımı geçmişi ve intiharı, öte yanda da bugünkü yaşamı ve oğlunun ölümü arasında ayrım yapabilir olmasını sağlamıştı. Tümgüçlü yıkıcı düşlemlerinin gerçekçi bir temeli olmadığını anlamaya başlamıştı. Bu kavrayış oğlunun kaybının onda uyandırdığı yas, suçluluk ve perseküsyonu bunların altında ezilme korkusu olmadan taşıyabilmesine yardım etmişti. Acı ve yası üzerinde derinlemesine düşünerek kaybını kabullenebilmiş ve gerçekliğe yeniden uyum sağlamıştı.

David'in giderek artan yas tutabilme kapasitesi, sevme kapasitesini de artırmış ve nefretini hafifletmişti. Yasının üzerinde ayrıntılı çalışabilmesi nihayet hem egosunun yeniden örgütlenmesine, hem de iç ve dış dünyaları arasında daha sorunsuz bir etkileşime götürmüştü. Bunlar sonucunda, iç dünyasını daha az yadsır olmuş ve manik savunmalarla bunu silmeye duyduğu zorlantılı gereksinim ortadan kalkmıştı. Yas süreci kendiliğinin çözülmüş parçalarının bütünleşmesini kolaylaştırmış ve psişik sınırlarının pekişmesiyle daha iyi bir kimlik duygusu yaratmıştı (Grinberg, 1992).

8

Gelişimsel Açıdan Travmanın Sınırlar Üzerine Etkisi: Normal ve Patolojik Sembiyoz

BİR-LİĞE DUYULAN AÇLIĞIN SAĞLIKLI YÖNLERİ

Bir-liğe duyulan özlem doğumla başlayan ve bilişsel ve duygusal gelişimi etkileyen evrensel bir görüngüdür. Harrison'a (1979) göre bir-lik arzusunun kökleri bebek-anne ilişkisinde yatar. Mahler (1972) bu görüngüden "insanın kaynaşmaya ve yapayalnız kalmaya (*isolation*) karşı ebedi mücadelesinin ana kaynağı" (s. 338) şeklinde söz eder. Ve gerçekten de sembiyoz ve bireyleşme, bireyin yaşamı boyunca aralarında salındığı iki kutuptur (Mahler, Pine ve Bergmann, 1975).

Freud (1930a) bir-liğe özlem duyma görüngüsünü "okyanussal duygular" olarak adlandırmış ve "sınırsızlık duygusu ve evrenle bir bağ" (s. 68) olarak ele almıştır. Milner (1969) buna "farklılaşmamış bir oluş denizi" (s. 29) derken, Werman (1986) "iç ve dış dünyanın kesişim noktası" (s. 125) demiştir. Werman bu psişik durumu farklılaşmış bir bilinçlilik durumuyla ilişkilendirmiştir. George Klein (1959) bilinçlilikte bu tür bir aşkınlığın esas olarak gündelik farkındalıklardan uzaklaşan ve gizil olanla bir-leşmeye izin veren sanatçının duygusal durumunda ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Epstein (1990) "okyanussal duyguları", "birincil narsisizmin kalıntılarını" andıran Budist meditasyon durumuna benzetmiştir (s. 163). "Okyanussal duygular"ın işlevi Meissner (1984) tarafından "depresyona karşı bir savunma ve gömülmüş bir yaranın anısı" (s. 48) olarak tanımlanmıştır. "Okyanussal duygular" kavramı yakınlarda Schneider ve Berke (baskıda) tarafından gözden geçirilmiş ve gizemcilik ve Kabbala ile ilişkilendirilmiştir.

Bir-lik arzusunun yetişkin yaşamdaki sağlıklı yönlerinin dışavurumları arasında aşk, cinsel orgazm, düşsüz uyku, fiziksel egzersize kendini kaptırma, yazma ve dualar ve hatta ileri yaşta evrenle bir-liğe özlem sayılabilir. (Biyolojik sembiyozda iki organizma birbiri olmadan sağ kalamaz. Aşk da benzer şekilde yaşantılanabilir. Sembiyotik âşıklar psikolojik bir kaynaşma yaşar ve bir süreliğine de olsa başka hiçbir şeye ve hiçbir kimseye ihtiyaç duymuyormuş gibi hissederler: Person, 1988). Analizin en sık kullanılan gereçleri de –hastaya özdeşleşme ve onunla eşduyum kurma yetisi– bu arzudan kaynaklanır. Sayılan psişik durumlar, geçici, zihin açıcı ve ilişkiyi güçlendirici "bir-lik" yaşarlar ve bunun izleri ilk çocukluğa dek sürülebilir.

Ben sembiyoz görüngüsüne kısaca gelişimsel açıdan değineceğim. (Sembiyoz kavramı ve nesne ilişkileriyle bağlantısı üzerine kapsamlı bir değerlendirme için Pollock, 1964.) Anna Freud ve Dorothy Burlingham (1944) çocuğun annenin bedeniyle bir-lik duygularının annede bebeğin bedeninin ona ait olduğu duygusuyla paralellik gösterdiğini bildirmişlerdir. Benedek (1956) anaçlığın psikosomatik yanlarını tartışmış, annede lohusalık ve bebekliğin tümü boyunca sembiyozu sürdürmek üzere biyolojik bir ihtiyaç olduğunu iddia etmiştir. Yazar, gebelik boyunca var olan sembiyozun doğumla kesintiye uğradığını, ama anne ve çocuk arasındaki duygusal ve somatik etkileşimde yönlendirici ve güdüleyici bir etmen olmaya devam ettiğini düşünüyordu. Esas olarak fetal döneme ve bebekliğin ilk zamanlarına odaklanmış olmakla birlikte, biyolojik sembiyoz kavramını doğum sonrası anne-çocuk etkileşiminin duygusal ve zihinsel ortamına genişletmişti. Colby de (1949) sembiyotik sürecin kaynağının biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarda olduğunu ve anne ile bebeğin çeşitli çiftleşme, eşleşme ve kaynaşmalarının karşılıklı iç içe geçen arzular ve savunmaları temsil ettiğini öne sürmüştü. Mahler (1952) "anne organizma içinde rahim-içi asalak-konak ilişkinin doğum-sonrası dönemde bebeğin annenin emziren bakımında sanki rahim-dışı bir matris içinde zarflanmasıyla, yani bir tür toplumsal sembiyozla yer değiştirmesi gerekir" (s. 286) der. Mahler, anneyle bedensel temasın, kucaklamanın ve sarılmanın "anne-bebek ikili birliğinin somatopsişik sembiyoz evresi içinde beden egosunun kendi-olmayandan ayrılması için vazgeçilmez bir ön koşul" olduğunu belirtir (s. 287). Çocuk kendi beden hatlarının annesininkinden ayrı-lığını öğrendikçe, görece yüksek derecede ego farklılaşmasını başarabilir. Bu, saldırganlığı nötralize etmek ve yön vermek yetisidir; aynı zamanda çevreye dair görece gelişmiş algısal farkındalıktır. Çocuk bundan sonra kendisiyle dış dünyadaki nesneleri ayırmaya başlar (Hoffer, 1950). Milner de (1952) içerisiyle

dışarısı arasındaki sınır ve bunun gerçek beden sınırları algısıyla ilişkisi üzerine yazmıştır.

Erken sembiyoz yeterli olmuşsa çocuk kademeli ayrılma ve bireyleşme evresine girmeye hazırdır. Yaşamın ikinci yılında bebeği anneden kasıtlı ve etkin bedensel ayrılma ve onunla yeniden birleşme biçimindeki önemli yaşantıya maruz bırakan, hareket yetisindeki olgunlaşmadır. Anne aşırı uyarma veya anksiyete gibi, çocuğun ayrılmasına ve farklılaşmasına izin vermeyecek şekilde tepki verirse, saplanma ortaya çıkar ve ardından patoloji gelişebilir. Bunu az sonra ele alacağım.

Kültür kişilerarası sınırlar ve bir-liğe duyulan açlık meselesinde önemli rol oynar. İyi uyum sağlamış bireylerin birbirleriyle ne kadar yakın veya uzak duracaklarını belirleyen etmenlerin başında gelir (Akhtar, 1992). Ayrı, sınırları açıkça belli, kendini gözlemleyen bir kendiliğin (psikanalizin merkezi öznesi) farklı kültürlerde ne dereceye kadar var olabildiği değişkenlik gösterir (Akhtar, 1999; Roland, 1988). Bunun sonucunda, bir-lik meselesi farklı kültürlerde farklı ele alınmalıdır.

SEMBİYOZUN PATOLOJİK YANLARI

İnsan deneyimine özgü (yukarıda tanımladığım) bir-lik arzusuyla sembiyozun patolojik yanları arasında ayrım yapmak istiyorum. *Ötekiyle bir-lik* üzerine vurgu, başka türden bir bir-liğin, yani *kendi içinde bir-liğin* (Cohen, 2006) gözden kaçırılmasına neden olabilir.

Vaka sunumunda, parçalanmış bir kendiliğin sembiyoza duyduğu patolojik arzuyu ve kendilikten kaçmak için sürekli çabayı görmüştük. Hastanın sembiyoza karşı patolojik arzusunun nedeni, travmaya uğramış, zarar görmüş ebeveyn ile büyümüş olmasıydı. Çocuk-anne ilişkisinde bir annenin patolojik rolünün sonraları yetişkinlikteki zorluklara katkıları Khan (1962) tarafından ele alınmıştı. Bütün çocukların annelerinin belirtilerine doğrudan tepkiler vermedikleri doğru olmakla beraber, bazıları annelerinin hastalığının etkili annelik kapasitesini geçmişte ya da hâlâ bozduğu ölçüde dolaylı olarak etkilenirler (A.Freud, 1960).

Travmanın anneler ve çocuklarıyla ilişkileri üzerine etkisi Welldon (1993) tarafından tanımlanmıştı. Yazar, anneliğin sunduğu, bir durum üzerinde mutlak denetim sahibi olma fırsatının başlarından zararlı travmatik yaşantılar geçmiş belli kadınlar için çocuklarını sömürmek ve taciz etmek için gerekli ön koşulları yarattığını öne sürmüştür. Yukarıdaki örnekte, anne oğluyla kendi bedeninin bir parçası ya da bir uzantısıymış gibi ilişki kurmuş gi-

bi duruyor. Bu kendisiyle çocuğunun ebediyen birbirlerine bağlı kalacakları yanılsamasını yaratarak kadının kayıp ve yıkım korkularını savuşturmasına hizmet etmiş olsa gerek. Bu bağlamda, Modell (1961) eğer nesne ayrı değilse, kendiliğin parçası olarak kaybedilmesinin veya yok edilmesinin mümkün olmadığına işaret eder.

Mahler (1952) bu tür patolojik ayrılamamayı izleyen şekilde tanımlamıştır: "Sıklıkla erişkin eş çocuğu ancak kendi bedeninin bir eklentisi, kendisine ait yarı-bitkisel bir varlık olduğu sürece kabul ediyormuş gibidir" (s. 293). Bu türden sembiyozun çocuk üzerindeki etkisini inceleyen yazar, böyle vakalarda çocuğun aşırı uyarılma yüzünden kendilikle annesi arasında ayrım yapamadığını, bunun da libidinal ve saldırgan dürtülerin yönsüz kalmasıyla sonuçlandığını öne sürer. "Hem anne hem de kendilik nötralize olmamış içgüdüsel güçlerin hedefi olarak birbirine karıştırılır ve kaynaştırılır" (s. 300).

Halberstadt-Freud (1989, 1991) yine patolojik sembiyozun çocuk üzerindeki etkisini incelemiştir. Ona göre, anne ile çocuk arasındaki simetrik sembiyoz, karşılıklı yanılsama üzerine kurulu parazitik bir ilişkidir, çünkü doğası gereği sembiyoz insanlarda bir yanılsama olarak kalmak zorundadır. "Sembiyotik yanılsama" kavramını kullanan yazar, anne-çocuk ikilisindeki iki taraflı bağımlılığın sapkınlığa götürebileceğini iddia eder.

Burlingham, Golberger ve Lussier (1955) annenin bariz eylemleriyle baştan çıkartılmış ve bu yüzden onlarla yaratılan bedensel uyarılma ve heyecan ile baş etmesi gerekmiş olan çocuk üzerinde annenin pençesinin yalnızca annenin düşlemleriyle baştan çıkartılmış çocuğunkinden daha güçlü olduğunu belirtirler. Bu vakadaki patoloji, annenin normal sembiyotik bağları kendi gereksinimleri için düşlemde olduğu kadar gerçeklikte de sömürmesiyle tetiklenen çatışmalardan doğmuştu. Gerçeklikte çocuk aşırı uyarılmıştı, bu türden uyarılmayı boşaltamıyordu ve bu aşırı-heyecan karşısında korumasızdı. Düşlem düzeyinde anneyle oğul arasındaki ensestiyöz ilişki annenin çocuğun onun bütün gereksinimlerini doyurabildiği, kocasından daha önemli olduğu ve duygusal iyiliği için tümden vazgeçilmez olduğu şeklindeki yanlış inancını beslemesini de içeriyordu. Çocuk, annesinin cinsel ve duygusal gereksinimlerini doyuramayacak kadar küçük ve iktidarsız olmak yerine, her ikisini de doyurabildiği hayali bir dünyaya inanıyordu. Bu şekilde, çocuktaki iktidarsızlık duyguları annesiyle bir olma düşlemiyle savuşturulmuş oluyordu.

Sonuçta, çocuk annesinden ayrılmayı travmatik bir durum olarak ya-

şamıştı. Ayrılıkla ilk kez karşı karşıya geldiğinde (10 yaşındayken) sembiyotik tümgüçlülük yanılsaması tehdit altına girmiş ve ağır panik tepkileri ortaya çıkmıştı. Ayrılma girişimlerinde ergenliğe ve yetişkinliğe uzanan ek başarısızlıklar bireyleşmeyi büyük ölçüde sekteye uğratmıştı.

Dahası, hastanın yaşamı boyunca bireyleşme ve ayrı bir varoluşa kavuşma başarısızlığı, normal gelişimini de baltalamış ve onu annesinin yas ve suçluluk duygularının "gizli taşıyıcısı" (Micheels, 1985) haline getirmiş, bu da onun öz-yıkıcı eğilimlerini pekiştirmişti.

Bu vakada, sembiyozdan kaynaklanan, dışsal kişilerarası sınırların yıkılması hastanın psişik yapısı olduğu kadar bilişsel ve duygusal gelişimini de etkilemişti. Hastanın kendini anneyle olan sembiyotik ilişkiden sıyırıp kendiliği etrafında sınırlar yaratamaması kendiliğin bütünlüğünü tehdit etmiş (Mahler, Pine ve Bergmann, 1975) ve beden imgesiyle ilgili sorunlar yaratmıştı (Apprey, 1991; Blum, 1996; Brenner, 2004; Fischer, 1991; Kramer, 1983, 1991, 1994; Steele, 1991). Sıklıkla bağlanma bozukluklarına (Bowlby, 1973) yol açan ensestiyöz ilişki ve ebeveynin aynalama (Winnicott, 1967) ve çocuğun deneyimini yansıtma (Denett, 1987; Fonagy, Steele, Steele, Moran ve Higgitt, 1991) başarısızlığı hastada çeşitli gelişimsel aksaklıklara yol açmıştı. Bunları kısaca tanımlayayım:

1. *Bozuk ego yapısı*: Bozuk anne-çocuk ilişkisi egonun idle karşılıklı geçirgen olmasına neden olmuş, birincil ve ikincil süreçler arasında ayrımsızlık, haz ilkesinin sürekli egemenliği ve iç ve dış gerçekliklerin kaynaşmasına yol açmıştı. Aynı zamanda gerçekliği sınama yetisini de bozmuştu. David annesi tarafından tacize uğramasını onun fiziksel ve duygusal gereksinimleri adına kendisinin narsisistik sömürülmesi olarak görmek yerine bir sevgi edimi olarak görüyordu. İlişkilerinin iki taraf için de karşılıklı faydalı (Brenner, 2004; Rachman, 1989, 1997) olduğunu düşünüyordu. Çocukla anne arasındaki gerileyici kaynaşmanın diğer bir sonucu da çocuğun/hastanın anneye ait zihinsel temsilinin kendilikten yeterince ayrılmamış ve farklılaşmamış olmasıydı. Ego olgunlaşması tamamlanamamış ve özgün nesneye benzer nesnelerle sürekli erken sembiyotik örgütlenme aranıp durmuştu.

2. *Annenin kurban/saldırgan yönleriyle özdeşleşme:* David aile yaşamında baskın, kontrolcü eşinin dövülen çocuğu rolünü oynayarak onu zalim Nazi yerine koyuyor ve annesinin kurban yanını canlandırıyordu. Mastürbasyon düşlemlerinde kendisi çocuğu taciz eden saldırgan yetişkin (Nazi işkenceci) oluyordu.

3. *Ergenlikte intihar arzuları*: İntihar etmek yoluyla anneyle vecit içinde birleşme özlemi –ergenlik için tipik bir özlem– hastanın psişik yaşamının eksensel bir bileşeniydi. Bu özlemle intihar düşünceleri veya bizzat intihar edimi arasındaki ilişki genellikle ego işlevlerindeki değişimlerle yönlenir ve bunun niteliği büyük oranda ergenlikte gerçekleşen yapısal-bilişsel gelişime bağımlıdır (Erlich, 1978). Bu vakada, intihar aracılığıyla anneyle vecit içinde birliğe ulaşmak şeklindeki yetişkin düşünceleri ergenlikten bu yana hastanın somut düşünme tarzında pek bir değişiklik olmadığı için başarılı bir dönüşüme uğrayamamıştı.

4. *Kusurlu süperego:* Ferenczi ve Rank'ın çalışmalarını tartıştığı bir mektubunda Freud (Açık mektup, 15 Şubat 1924, Jones'da, 1957) anne rahmine geri dönme arzusunu ensestiyöz arzuyla ilişkilendirir. Ona göre, ensestin cezası (iğdiş edilme kaygısı) "annenin bedenine asla dönememe" kaygısıyla bağlantılıdır. Aynı zamanda, bu ikili arzunun önündeki engel olan baba gerçeklikle özdeşleştirilir. Freud şöyle yazar: "Kaygı yaratan engeller, enseste karşı bariyerler rahme düşlemsel geri dönüşle tezattır: Peki o halde bunlar nereden geliyor? Bunların aşikâr temsilcisi baba, yani aslında gerçeklik, enseste izin vermeyen otoritedir" (s. 8). David'in durumunda, süperegosunun kusurluluğu şunlardan kaynaklanıyordu: (a) enseste karşı bariyer koyamayan zayıf baba içe atımı (*introjekt*); ve (b) anneyle oğul arasındaki baştan çıkarıcı ve cinsel sınır ihlallerinin beslediği yadsıma, ki bu oğlanın süperegosunun yozlaşmasına (Blum, 1973) katkıda bulunmuştu.

5. *Sapkın psişik yapı:* Bu vaka örneğinde anlatıldığı gibi, sapkınlık için tipik olan kuşaklar arasındaki farkların silinmesi Chasseguet-Smirgel (1978, 1984) tarafından ayrıntısıyla incelenmiştir. Yazar, anneyle bir-liğe duyulan açlıktan "engeller olmadan, sertlikler veya farklılıklar olmadan, tümden pürüzsüzce bir evrenle birleşmek, annenin içerikten arındırılmış karnıyla, kişinin özgürce girebildiği bir içle özdeşleşmek" diye söz eder (Chasseguet-Smirgel, 1996, s. 77). Bu görüngü, ayrılma, farklılaşma ve babanın kanununun devreye girmesinden önceki farklılaşmamış bir duruma, sapığın gerilediği anal-sadistik evreye özgü duruma geri dönüşü içerir. Bu vaka örneğinde, bu görüngüyü hastanın anne/eş/terapistle sembiyozuna sekte vuran bütün engelleri (babası, çocukları, diğer hastalarım) silme düşlemlerinde gözlemliyoruz. Ödipal yasaklara, zor kazanılmış kimlik duygusunu kaybetme korkusu yüzünden geldiği yere (ana rahmi) dönmekten duyulan dehşetin (Freud'un (1939a [1937-39]) deyişiyle kutsal bir yasak) eşlik ettiği nevrotiğin aksine bu vakada bu korkunun izi yoktu.

Hasta ensesti dehşet uyandıran bir şey olarak yaşamak yerine, açlık duyduğu nesneyi ülküleştiriyordu. Hatta, oğluna verdiği sınırsız sevgi aracılığıyla, ülküleştirilmiş anneyle özdeşleşiyordu. Bu ülküleştirme, iki intrapsişik yapı (ego ve ego-ideali) arasındaki içsel sınırların bulanmasına neden oluyordu. Bu tür bir bulanma genellikle travmaya uğramış bireylerin çocuklarında ortaya çıkar ve "sapkın karakter"in bir özelliğidir (Chasseguet-Smirgel, 1984).

Yukarıda anlatılan, fahişelerin (bölüm 4) yer aldığı iki erotik girişimde de, David fahişenin genç bir kız olduğundan söz etmişti. Bu karşılaşmalarda zihninde yarattığı sapkın senaryolar aracılığıyla belki de çocukluğunun travmasını canlandırıyordu. Daha yaşlı erkek olarak kendisi çocuğu cinsel açıdan taciz eden olgun ebeveyn rolünü oynuyor, bu şekilde annesiyle özdeşleşiyordu. Aynı zamanda, çocukluk travmasını yetişkin zaferine dönüştürüyordu (Stoller, 1975). David analizde bu rolleri tersine çevirerek beni onu cinsel olarak taciz edecek ülküleştirilmiş anneye dönüştürmeye çalışıyor, böylece çocukluk travmasını tekrarlıyordu.

David cinselliği yas tutmaya karşı manik bir savunma olarak kullanıyordu. Buna ek olarak, mastürbasyon düşlemleri büyük, iktidarlı ve güçlü olduğu yanılsamasını yaratıyordu. Bunlar onu topyekûn kaygıdan ve yutulma korkularından koruyor, aynı zamanda yok olma, dağılma ve kimliğini kaybetme korkularını yadsımasına yarıyordu.

6. *Hasarlı cinsel kimlik*: David'in cinsel kimliği akışkandı; hasarlı iki ebeveynle büyümesinin sonucu olarak hem zalim erkekle özdeşleşiyordu, hem de boyun eğen kadınla. Mutlu olması için gereken tek şeyin anneyle birlikte olmak olduğu vecit dolu sembiyozu hayal edebilmek adına nefreti sevgiye dönüştürmesi gerekmişti. Bu, annenin ölümünün bile değiştiremediği sahte bir cennet yaratmıştı, çünkü kendiliğe tecavüz eden ve onu yutan gerçek anne değil, çocuğun/hastanın zihnindeki iç imgesel anneydi. Baba figürünün dayattığı hiçbir kısıtlama yoktu. Bu şekilde çocuk kendi kanunlarını yaratmak zorunda kalmıştı ve vicdanı, annesinin arzu nesnesi olmasını ve babayı dışlamasını yasaklamıyordu. Babayla gerekli özdeşleşmeden yoksun kalan çocuk normal ödipal gelişimden geçememiş ve uygun simgeleştirmeyi geliştirememişti. Bu bağlamda, iğdiş edilmek düşlemden ibaret olmak yerine gerçek bir tehdit olarak kalmıştı, çünkü ensest tabusuna uymayı başaramamıştı. Simgesel ödipal baba ortada olmadığı için, kuşaklar arasındaki farklılık netlik kazanmamış, cinsel kimlik yeterince oturmamıştı. Hastanın bireyleşmesi

ve cinsel kimliğin oluşması sekteye uğramış, sonuçta çocuğun kendilik değeri pekişmemişti. Bu durum alttan alta şiddetli bir depresyon, çaresizlik, umutsuzluk ve yalnızlık yaratmıştı. (Patolojik sembiyoz sonucu olarak hasarlı cinsel kimlik gelişmesi Halberstadt-Freud, 1989 tarafından ayrıntılı olarak incelenmiştir.)

9

Kültürel Bakış Açısından Travmanın Sınırlar Üzerine Etkisi

BUGÜNDE GEÇMİŞİ YENİDEN YAŞAMAK

Bir kültür, özellikle fikirleri, sanatı ya da yaşam tarzı ile bağlantılı olarak ele alınan belli bir toplum veya uygarlık şeklinde tanımlanabilir (*Collins Cobuild English Dictionary*). Yahudi Soykırımı bütün bir kültürü, hatta gelecek kuşakları da etkisi altına almıştı. Sağ kalanların çocukları için, nerede yaşarlarsa yaşasınlar hiç kaçış yoktur. Yahudi Soykırımının bilinçlerinde var olmadığı bir zamana ait hiçbir anıları yoktur. Yahudi Soykırımına dair "hatıraları" öykülerle oluşmuştur (yüksek sesle anlatılan, yeniden yeniden anlatılanların yanı sıra kuşaktan kuşağa sessizce aktarılan öyküler) (Auerhahn ve Laub, 1998; Axelrod, Scnipper ve Rau, 1978; Barocas ve Barocas, 1973; Kestenberg, 1972; Klein, 1971; Laub ve Auerhahn, 1993; Laufer, 1973; Lipkowitz, 1973; Rakoff, 1966; Sonnenberg, 1974). Brenner (2002) bazı çocukların nasıl "psikolojik bir zaman tüneline girdiklerini" ve anne babalarının geçmişlerini kendi gelişimsel yaşantılarına dokuduklarını (s. xiii) anlatır. Kendilerinin olmayan anıların yükünü sırtlanan çocuklar (Auerhahn ve Prelinger, 1983; Fresco, 1984) sıklıkla ebeveynlerinin iç dünyalarındaki dramayı kendi bugünkü yaşamlarında sahneleyerek yankılarlar (Kogan, 1995, 1998, 2002; Krell, 1979; Laub ve Auerhahn, 1984; Phillips, 1978; Volkan, Ast ve Greer, 2002). Bu vahşi sahnelemeler onları, kendilerini dışsal tehlike durumlarına maruz bırakmaya yönelten ölüm arzularının sonucu olabilir.

Kişinin belirtilerinin ve karakter oluşumunun şekillenmesinde atalarının yaşamlarında tarihsel süreçlerin oynadığı rol psikanaliz yazınında derin-

lemesine incelenmiştir. Bu inceleme, paylaşılmış kütlesel travmanın ardından buna ait imgelerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı şeklinde bir genellemeye götürmüştür. Bu imgeler travmanın tarihsel bir miras haline geldiği (Kestenberg ve Brenner, 1996; Volkan, Ast ve Greer, 2002) gruplarda sonraki kuşakların üyelerinin çekirdek kimlikleri (bir bireyin bir yandan ötekilerle belli özellikleri paylaşırken bir yandan da kendi iç aynılığına dair öznel yaşantıları: Erikson, 1956) ve kendilik temsilleriyle (bireyin kendilik kavramının metapsikolojik yeniden yapılandırılması) iç içe geçer. Tarihsel süreçlerin rolü üzerine benim incelemelerim, anne babanın travmatik Yahudi Soykırımı geçmişinin çocuklarının yaşamları üzerine etkilerinin incelenmesine odaklandı (Kogan, 1995, 2002, 2003, 2004).

Çeşitli vaka örneklerinde gösterdiğim gibi, tarih asla tam anlamıyla geride kalmaz. Yani geçmiş asla ölmez; asla yok olmamak üzere zihinde yaşar. Turner (1938) geçmişle bugünün iç içe geçmiş doğasını uzdille tanımlar ve bugünü işlenmemiş gelecek ve geçmişi de işlenmemiş bugün olarak görür.

Geçmişle bugün arasındaki bu bağlantı, tarihin "gerçekleri" ile bu gerçeklere bizim atfettiğimiz anlam ve önem arasındaki farklılıktan türer. Başlangıçtaki gerçeğin birçok sonuçları vardır; bu gerçek kendi başına, keskin ve net çizgileri olan bir şey değildir. Becker (1955) tarihsel gerçekle ilgili üç soru sormuştur: Gerçeğe dair *ne, nerede* ve *ne zaman*. *Ne* ile ilgili olarak Becker tarihsel gerçeğin geçmiş olay değil, onu imgelemimizde yeniden yaratmamıza izin veren simge olduğunu belirtir. *Neredeyi* zihine yerleştirir ve tarihsel gerçeğin geçmiş değil şimdiki zaman kipi olduğunu öne sürer. Gerçek geçmiş olay ebediyen geçmişte kalmış olmakla beraber, anımsanmaktadır; şimdide bizim açımızdan farkı yaratan, gelip geçici olaydan ziyade kayıtların ve anıların inatçılığıdır. Becker sonra tarihsel gerçeğe dair *ne zaman* sorusunu ele alır ve tarihsel gerçek birinin zihninde imgesel olarak varsa, o halde şimdi bugünün bir parçasıdır der.

Yahudi Soykırımından sağ kalanların durumunda, tarihsel geçmiş daima bugün buradadır. Örselenmesinin sonucunda sıklıkla kişisel mitler ve düşlemler yaratırlar. Bu "sağ kalma miti" (Klein, 1981; Kogan, 1995) diğer nöroz tiplerinden farklıdır. Bu mit geçmişten anılar içerir ve işlevi travmatik bir perdeyi (Kris, 1956) korumaktır. Bu perde, zalimlik, kaygı veya duygusal patolojiyle kendini gösterebilecek şekilde denetimden çıkmış muazzam miktarda ikideğerlilik ve düşmanlığı gizler. Yahudi Soykırımı sırasında başlamış olan bu uzunlamasına süreç, sağ kalanı yaşam döngüsünün farklı evrelerinde etkilemeye devam eder. Beden imgesine dair algısını, nesne ilişkilerini, politik

görüşlerini ve yaşam ve ölüm meseleleriyle ilişki kurma tarzını etkiler. "Sağ kalma miti" yaşamak ya da ölmeye dair çatışan duyguların ve bilinçdışı arzuların gerçeğe dönüşmesidir; genellikle kuşaklar arasındaki sınırları aşar ve yansıtma-içe alma süreçleriyle sonraki kuşağa bilinçdışı olarak aktarılır. Bunun sonucunda, anne-babanın yaşamlarında varolan ölüm arzusu ve buna karşı mücadele çocukların yaşamlarında zorlayıcı bir gereksinim haline gelebilir.

Sunduğum vaka örneği, annenin vahşi Yahudi Soykırımı geçmişinin hastanın bugünkü yaşamına tecavüz ettiği ve geçmişle bugün, düşlemle gerçeklik, kendilikle nesne arasındaki sınırları yıktığı gizli sapkın dünyasını açığa çıkarmaktadır. İzleyen olayın analizi, onun yaşam ve ölüm arzuları arasındaki çatışmasını göz önüne serer:

• Hastanın depresyonunun ve intihar arzusunun annesinden kendi içine attığı ve yaşamı boyunca onun adına taşıdığı duygular olması olasıdır. Bu çeşitli şekillerde ifade bulmuştu, örneğin hastanın yüksek bir binadan atlayarak intihar etme isteği. Bu isteğe karşı durmak için, iç dünyasına iri, güçlü kadınlara zalim işkenceler yapmak gibi sapkın bir düşlem aşılamaya çalışmıştı. Bu düşlem gerçekte onun ölüm arzularının üstesinden gelmesine hizmet eden bir "manik savunma" (Klein, 1935; Winnicott, 1935) idi.

• Yaşam ve ölüm güçleri arasındaki çatışmanın bir diğer ifadesi de hastanın tehlikeyle flörtüydü. İsrail'de yaşamı tehdit eden dış gerçeklik bunu kolaylaştırmıştı. Yahudi soykırımından sağ kalanların çocuklarında yaşamı tehdit eden gerçeklik yalnızca travmatik olayların basit bir anımsamasından ibaret kalmaz; aynı zamanda çocukta Yahudi Soykırımına dair anne babayla paylaştığı zihinsel temsilleri de yeniden harekete geçirir. Bunlar arasında, travmatik doğada gerçek olaylar, bu olaylara dair bilinçli ve bilindışı düşlemler, yoğun yas ve suçluluk duyguları ve utanç, suçluluk veya saldırganlık gibi kabul edilemez duygulara karşı savunmaları (Kogan, 2004; Moses, 1993; Roth, 1993) yer alır.

• Körfez Savaşı sırasında özel bir askeri yedekler birliğinde görev yapmaya gönüllü olmakla ve kimyasal veya biyolojik başlık taşıyıp taşımadığını görmek üzere Skut füzesinin düştüğü bölgeye ilk ulaşanlar arasında olmakla David ölümü yenmek amacıyla ona yakın olmaya çabalıyordu. Buna ek olarak, Yahudi Soykırımı sırasında "mezbahaya giden koyunlar" gibi olan annesinin ailesinin uğratıldığı aşağılama ve yıkımın neden olduğu narsisistik incinmeyi onarmaya çalışıyordu.

• Yaşam ve ölüm güçleri arasındaki gidiş geliş, hasarlı ("ölü") anne babası arasındaki yaşam-verici cinsel ilişkiye dair bilinçdışı algısında da kendini ortaya koyuyordu. Bunu "boş" (Ogden, 1966) ve cinai (David'in "kadın bedeninin asidik ortamı" şeklindeki tanımlaması) olarak görmekle David zaten annesinin karnında ölmüş olduğunu düşlemliyordu. Kendisini canlı hissetmek ve kendisine olduğu kadar boş birincil sahneye de hayat aşılamak için, Skut füzelerinin düştüğü bölgelere girerek tehlikeyle flört ediyordu.

• Yaşanı ve ölüm güçleri arasındaki çatışmanın diğer bir örneği de psikosomatik hastalıklarıydı. David, saldırganlığını kendisine çevirerek acısını bedeni aracılığıyla dışavuruyordu.

Çağdaş psikanalitik yazında psikosomatik belirtiler ve bunların otoimmün bir tepki mi yoksa ölüm dürtüsünün aşılanması sonucu mu oldukları konusunda tartışmalar sürmektedir. Gaddini (1972) psikosomatik belirtilerin kronik zihinselleştirilmemiş içe yönelik saldırganlığın özgül olmayan belirtileri olduğunu ve kişiye başa çıkılamaz gibi gelebileceklerini öne sürer. Akhtar (2001) oto-immün sistemin öneminin, psikosomatik belirtiler bulmacasının anahtarı olmasında yattığını vurgular. Diğer yandan McDougall (1989) psikosomatik hastalıkların ölüm dürtüsüyle bağlantılı olduklarına ve içe atılmış yatıştırıcı bir anne temsili yokluğunda aşırı acı verici duygusal yaşantıların savuşturulması için bir araç olduklarına inanır. Psişik olarak sağ kalabilmek için duygusal yaşantı bastırılmak yerine dışarı atılır. Yazar şunu ileri sürer: "Bir kuşaktan öbürüne aktarılmaya yatkın, varlıklarından kuşkulanılmayan ölüm-benzeri güçler vardır ve bunlar küçük bebeklere bile kendi kaderlerinin anne-babalarının gözünde ayrı varlıklar olarak var-olamamayı kabullenmek olduğu inancını aktarabilir" (s. 89). Bu ölüm-benzeri güçler, psikosomatik hastalıklarda ifade buluyor olabilirler.

Bir organın hastalığa tutulmasının kalıtsal, yapısal ve tesadüfi etmenlere bağlı olduğuna kuşkusuz inanıyorum; ve bunun tacizkâr bir nesneden patolojik ayrılıkla (Kuchenhoff, 1998) da bağlantılı olması akla yakın geliyor, ama bana göre psikosomatik belirtiler aynı zamanda yaşamak veya ölmekle ilgili çatışan duygusal arzularla bağlantılı bilinçdışı düşlemlerin de sonucu olabilirler. Özellikle onu kendisi için bir geçiş nesnesi veya kontrfobik bir nesne olarak kullanan (Yahudi Soykırımından sağ kalan annelerde bu durum sıktı) anne tarafından psişik ayrılmaya izin verilmeyen ve özerkliği yadsınan çocukların durumunda bu geçerlidir. Sunduğum vakada bu bariz biçimde dışavurulmuş gibi duruyor. Bu açıdan, David'in öz-yıkıcılığını temsil eden çeşit-

li psikosomatik bozuklukları (sedef, yüksek kan basıncı, iktidarsızlık, ülser) annesinin travmatik geçmişine dair bilinçdışı düşlemlerinin kendi bedeninde sahnelenmesi olarak görülebilir. Bu düşlemler, onun beden parçalarını saldırgan nesne (Naziler) ile ilişkilendirmesi ve sonra vahşice saldırmasıyla eyleme dökülmüş olabilir.

• Eros ile Tanatos arasındaki çatışmanın diğer bir dışavurumu da David'in annesine uygulanan doğum kontrol tedavilerine yaklaşımında görülebilir. Annesine Yahudi Soykırımı sırasında doğurganlığa karşı yapılan hormonal iğneler David tarafından erotize edilmiş olabilir ve bunlar onun mastürbasyon düşlemlerinin kaynağını oluşturuyor olabilir. Bu düşlemlerde kendisi bir yandan doğum kontrolünü uygulayan zalim erkek (Nazi işkenceci) bir yandan da bu tedavileri gören kadın kurban rolünü oynuyordu. İktidarsız olmuş olması, simgesel bir kendi kendini iğdiş biçimi olarak görülebilir; yani bu düşlemlerde cisimleşen anneye yönelik sadistik cinsel arzularına karşı bir ceza.

GEÇMİŞ TRAVMA İLE BUGÜNKÜ TRAVMA ARASINDAKİ ETKİLEŞİM

Yahudi Soykırımından sağ kalanların çocuklarının halihazırdaki travmatik olaylara tepkisi kendi geçmişleri olduğu kadar anne babalarının travmatik geçmişlerindeki olaylarla bağlantılı bilinçli ve bilinçdışı düşlemlerden ileri derecede etkilenebilir.

Hastanın oğlunun intiharının onu nasıl etkilediğini değerlendirmek için öncelikle bugünkü bu travmayı altta yatan yıkıcı düşlemleriyle (eş/anneyle kaynaşmasının yolundaki bütün engelleri silmek) nasıl ilişkilendirdiğini ve sonra da bugünkü travmanın geçmişin anılarını nasıl etkilediğini (bu vakada oğlunun intiharının annesinin intiharıyla nasıl üst üste bindiğini) anlamamız gerekir.

Greenacre (1967) güncel travmatik yaşantıların geçmişteki zor yaşantılardan köken almış altta yatan düşlemle ilişkilendirildiği durumlarda, güncel travmanın etkisinin daha yoğun olduğunu ve saplanma eğiliminin yaşam deneyimlerinin banal veya tesadüfi olduğu durumlardakinden daha fazla olduğunu öne sürer. Aynı bağlamda Anna Freud (1967) şunu yazar: "Dışsal travmalar, ya derinlere yerleşmiş kaygıların ya da arzu düşlemlerinin doyurulmasıyla çakışırsa veya bunları simgeleştirirse, içsel travmalara dönüştürülürler" (s. 24). David, oğlunun kaybını eş/anne ile kaynaşması yolundaki engellerden kurtulmak şeklindeki saldırgan arzusuyla ilişkilendirmişti. Oğlunu

bu engellerden biri olarak görmüş olduğu için kendisini oğlunun katili olduğuna inandırmıştı ve onun intiharını kendi tümgüçlü yıkıcı düşlemlerinin gerçekleşmesi olarak algılıyordu. Bu katlanılmaz acı ve suçluluk duyguları uyandırmış, yas tutmasını engellemiş ve saldırganlığını kendisine yöneltmesine neden olarak onu depresif yapmış ve intihara meyilli hale getirmişti.

Bu vaka örneğinde, oğlunun intiharı aynı zamanda hastanın annesine yönelik uzun vadeli suçluluk duygularını da pekiştirmişti. Bilinçdışında zaman yoktur (Freud, 1915e), yalnızca anlamların telaffuzu vardır (Schaeffer, 1980). Geçmiş ve bugün bilinçdışında birbirine geçer, geçmişteki anlamlar şimdinin anlamları olur ve bugünün anlamları geçmişinkileri etkiler ve değiştirir (Loftus ve Loftus, 1980). Bu yüzden psikanalitik travma modeli iki olaydan oluşur: Özgün olay ve bunun yeniden canlanmasına neden olan daha geç bir olay; ki özgün olay ancak bundan sonra travmatik hale gelir (Laplanche ve Pontalis, 1967).

Bu süreci tanımlarken Garland (2002) felaketlerde merkezdeki zorluğun "düşünme aygıtının yokluğunda" (s. 18) başa çıkılamaz malzeme seliyle baş etme mücadelesinde yattığını belirtir. Garland, başa çıkılamaz malzemeyi iç engellerin ve yapıların yıkılmasıyla salınıverilen şeyle kesin ve güçlü biçimde kenetleyenin bu olduğunu söyler. Yazar, bugündeki travmatik uyaran akışının, erken dönemlere ait yıkım ve nesneler arasındaki ilişkilere dair zulüm ve paranoya düşlemlerini uyandırdığını ve bunun geri döndürülmesi zor biçimde güncel olaylarla bağlandığını ifade eder. Sanki, travmatik olay ne kadar yoğun ve uzun süreliyse, taşıdığı duygusal yük de o kadar kalıcı ve büyüktür, bu da bağlandığı yeni salıverilmiş ve ileri derecede yüklü materyalden kopmasını daha da zorlaştırır (Garland, 1991). Bu tür durumlarda, Freud'un (1920g) "bağlanma" diyebileceği şey yoğunlaşır ve bir tür kaynaşma halini alır. Geçmiş ve bugün ayırt edilemez olur: Birbirleri için anlamlı olmakla kalmaz, her biri ötekinin en patolojik özelliklerini pekiştirir gibi durur.

David, bilinçdışı düşleminde doğumunun annesini hastalandırdığına, ıstırap çektiğine ve sonunda intihara sürüklediğine inanıyordu. Bu düşlem, oğlunun özyıkıcı eylemi aracılığıyla gerçeklik tarafından onaylanınca travmatik boyutlara ulaşmıştı. David oğlunun intiharının travmasından sorumlu olduğuna dair düşlemini, altta yatan, annesinin intiharından sorumlu olma düşlemiyle bitiştirmişti. Geçmiş travma ile bugünkü travma arasındaki etkileşim travmaların ikisini de pekiştirmiş, hastayı ikisinin de katili olduğuna ikna etmişti.

David, tıpkı Hz. İbrahim'in Tanrı'nın arzusunu yerine getirmek için Hz. İshak'ı az daha öldürdüğü "Akeida" olayında (sözcük anlamı "bağla-

mak", kurban) olduğu gibi, oğlunu Tanrı'ya adak sunduğu için (düşünü anımsayın) kendini sorumlu hissetmiş olabilir. Bu akla, "Holokaust" (Yahudi Soykırımı – ç.n.) sözcüğünün kökenini getiriyor. Bu, Yunanca *holokaus-ton*dan gelir; Tevrat'ın bilinen eski çevirisi olan *Septuagint*'te İbranice "*olah*" sözcüğünün çevirisidir. *Olah*, "getirilmiş olan", "Tanrı'ya ateşten bir adak" veya yanık bir adak (Bergmann ve Jucovy, 1982) anlamları taşır. Bu tanım, David'in annesinin Yahudi Soykırımı geçmişiyle ilginç biçimde bağlanıyor. "Akeida" benzeri düşü, büyük olasılıkla David'in oğlunun intiharından duyduğu suçluluğu annesinin intiharından duyduğu suçlulukla üst üste bindirdiğini, bu şekilde bir travmanın üstüne ötekini koyarak her ikisini de katmerlediğini gösteriyor. Ancak bu duygusal deneyimi aktarımda derinlemesine incelendikten sonradır ki hasta suçluluk duygularını analizde çalışabildi ve katil olmadığını fark edebildi.

10

Klinik Açıdan Travmanın Sınırlar Üzerindeki Etkisi

Gabard ve Lester (1995) *Boundaries and Boundary Violations in Psychoanalysis* başlıklı kitaplarında şunu belirtirler: "Analitik ortamın merkezi bir paradoksu, her iki katılımcının da psikolojik olarak bunları aşma özgürlüğünün olabilmesi için mesleki sınırların korunması gerekliliğidir" (s. 42). Sunduğum vakada, analitik çerçeveyi oluşturan mesleki (dışsal) sınırları korumak birçok kere çok zor olmuştu. Analitik çerçeve içinde, "hastanın aşkınlık ve sınırları ihlal için duyduğu ihtiyaçları, arzuları ve talepleri ortaya çıkartılır ve anlaşılır ve bunlardan vazgeçilir ya da değiştirilirler ve yeniden kanalize edilirler" (Akhtar, 1999, s. 116).

Bu bölümde, travmatik gerçeklik analize tecavüz edip iç dünya ile dış dünya arasındaki sınırı yok ettiğinde, hastanın klinik sınırları yıkmasını tedavi ve analist üstündeki etkisi açısından ele alacağım. İki durumda da bu sorunlarla nasıl baş ettiğimi anlatacağım.

Analistler sürekli olarak, hasta ile neler olup bittiğiyle kendi içlerinde olup bitenler arasındaki farka odaklanırlar. Analitik sınırlar, kişilerarası sınır işlevi görerek bu süreci kolaylaştırırlar. Bu açıdan analist bunları kendi dış ego sınırlarının uzantısı olarak görebilir (Epstein, 1994) ve analitik çerçeve saldırıya uğradığında analist bunu kendisine bir saldırı olarak yaşayabilir.

Sunduğum hasta bazen boyun eğer ve çaresiz görünüyordu, ama analitik sınırları sık sık yıkması onu tedaviyi olduğu kadar beni de yok edebilecek güçlü, tehditkâr bir figür gibi algılamama yol açıyordu. Ondan duyduğum korku, benimle olan ilişkisinde oynadığı oyunların altında benim ayrı-lı-

ğımı ve özerkliğimi yok etme arzusu da dahil, korkunç bir yıkıcılık yattığını kavramamı sağladı. Onun kişilerarası sınırları yıkmasını kendi güvenliğime karşı bir tehdit olarak algılıyordum. Analizde, bu şiddet dolu, korkutucu hastayla analitik çalışmamı sürdürüp sürdüremeyeceğimi kendime sorduğum anlar oldu. Hastamı anlayabilmek için bu korkuyu yenmem gerekiyordu. Kendi iç sınırlarımın karşı aktarım duygularını aşabilmesi ve bu duygularla temas kurup derinlemesine anlamamı sağlayacak kadar geçirgen olması gerkiyordu. Ancak bu şekilde analitik işlevimi koruyabilir ve analize devam edebilirdim. Sözgelimi, hastanın analitik sınırları yıkmasından duyduğum şok ve hayreti derinlemesine çalışabildiğimde, hastanın kendi denetlenemez saldırganlığı ve dağılma olasılığından ne kadar korkmakta olduğunu fark edebildim. Analitik ortamın sınırlarını yıkarak benim üzerimde sadistik tümgüçlü denetim sağlama girişiminin bende yarattığı öfkeyi derinlemesine incelediğimde, bunun onun benimle kaynaşma ve bu süreçte kendini kaybetme tehlikesine karşı kendini savunma yolu olduğunu anladım. Bu tedavi boyunca sürekli stres altında olma duygumu irdelemek, iki hasarlı ebeveynin çocuğu olarak hastanın çok küçük yaştan itibaren sürgit bir "zorlanma travması" (Kris, 1956) durumunda yaşamış olduğunu anlamamı sağladı. Belki de bu şekilde çocukluğunda sık sık ve kronik biçimde ve bu duyguları dönüştürecek yeterli ebeveyn koruması olmadan öfke ve cinsel uyarılma seli altında kalmanın yarattığı zorlanmayı hissetmeme izin veriyordu. (Pollock, 1964, analitik ortamda yeniden ortaya çıkan çeşitli patolojik ilişkiler tanımlamıştı. Bunlar nesne ilişkileri bağlamında varoldukları şekliyle geçmişin geriletici (*regresif*) tekrarlarıydı.)

Hastanın yaşamı boyunca doyurulmamış olan annesiyle kaynaşma açlığı, analizde "aktarım sapkınlığı" (Etchegoyan, 1977) yoluyla ifade bulmuştu. Bu türden aktarım, hastanın analitik sınırları yıkmanın yanı sıra, sanrısal bir özne-nesne birliği yaratma girişimlerine aracılık eden narsisistik nesne-ilişkisi içerir. Hedefi, analistte korku ve uyarılma yaratmaktır. Bu "aktarım sapkınlığıyla" başa çıkabilmek için hastama karşı kendine özgü bir psikanalitik eşduyum biçimi geliştirmem gerekmişti. Bu, Kernberg'in (1995) terimleriyle, terapötik rolümü yılmadan koruyarak tedavinin dış sınırlarında bir "kalınlık" yaratmayı ve iç sınırlarımda optimal bir "incelik" yaratmayı, yani bilinçdışı süreçleri ve karşı aktarım duygularını araştırmaya açık olmayı içeriyordu.

Karşı aktarım duygularımı irdeleyerek, hastanın analitik sınırları yıkmasına ek olarak, oğlunun intiharının ezici gerçekliğinin tedaviye vahşice müdahale etmiş olduğunu ve bunun analitik ikilinin her iki bireyi için de düş-

lem ve gerçeklik arasındaki sınırları silmiş olduğunu da fark ettim. Ben hastayı oğlunu yaşamından silmek için duyduğu bilinçdışı saldırgan arzuları gerçekleştirerek, oğlunu intihara azmettirmiş canavar bir baba olarak algıladığım için kendimi tehdit altında hissediyordum. Hastayla ilgili çağrışımlarım, çocuklarını yutan Yunan tanrısı Kronos (Hesiod, Theogenia: Evelyn-White, 1914, s. 137-182, 453-506) ve Goya'nın 1820'de çocuklarından birini yutarken resmettiği, yine Kronos'la özdeşleştirilen diğer bir Yunan tanrısı olan Satürn çevresinde dönüyordu. Bu çağrışımlar, hastadan ne kadar ürkmüş ve oğlunun intiharıyla gerçekleşmiş olduğunu düşündüğüm cinai itkilerinden ne kadar korkmuş olduğumu kavramamı sağladı. Ancak duygularımı derinlemesine çalışarak hastanınki olduğu kadar benim simgeleştirme yetimin de oğlunun intiharının travmatik gerçekliği sonucunda büyük ölçüde kaybolmuş olduğunu anlayabildim. Hem hastanın hem de benim oğluna yönelik (ya da aktarımda bana yönelik) bilinçdışı saldırgan arzularının onu ille de bir katile dönüştürmesi gerekmediğini anlamamız şarttı. Simgeleştirme yetimi onararak ve cinai arzularını gerçeklikle değil, çocuksu bir düşlemle ilişkilendirerek, hastanın artık bana karşı bir tehdit oluşturmadığı yeni bir analitik alan yaratmayı başardım. Bu alanda oğlu olduğu kadar annesinin yasını da derinlemesine çalışabildik.

Bu yeni yaratılan analitik alanda hastaya analitik sınırları yıkmasının, durumu denetim altında tutma ve ikimiz arasındaki asimetriyi yıkma gereksiniminin ve ilişkiyi erotize etmesinin yalnızca oğluyla ilgili acı dolu duygularından kurtulmasını sağlamakla kalmayıp aynı zamanda terapist rolümde benden de kurtulmasına yaradığını gösterebildim. David, terapinin kendisini bir sınır, yaratmak istediği ikili ensestiyöz ilişkiye karışan bir "üçüncü" olarak algıladığı için tedaviye saldırıyordu. Onun saldırılarından sağ kalmış olmam, düşlemle gerçeklik arasında daha iyi ayrım yapmasına ve çocuksu saldırgan ve libidinal özlemlerini daha az tehditkâr algılamasına yardım etti (Kogan, 1990, 2003).

Tümden farklı bir açıdan, bu hastaya kendi karşı aktarımımın diğer bir yönüne değinmek istiyorum. Hastanın, Yahudi Soykırımı sağ kalanların çocuklarında tipik olan (Freyberg, 1980; Kogan, 1995) anneyle sembiyotik bağı ve bireyleşme zorluğu bende de bir yerlere dokunuyordu: Bana, Yahudi Soykırımı sırasında kendi aileleriyle travmatik ayrılıklarından sonra yaşamlarında artık daha fazla "kayba" tahammül edemeyen kendi anne babama yönelik duygularımı anımsatıyordu. Bireyleşmeyi onları yıkmak şeklinde algılıyor, kaynaşmaya özlem duyuyordum. Böylece, kişisel düzeyde ortak bir trav-

matik tarihsel yaşantıyı paylaştığımızı ve her ikimizin de ebeveyni doğrudan veya dolaylı olarak Yahudi Soykırımından etkilenmiş aynı büyük gruba (Blum, 1985; Kogan, 2003; Volkan, Ast ve Greer, 2002) ait olduğumuzu kavradım. Yahudi Soykırımı travması, anne babalarımızın yaşamları üzerinde yarattığı yıkım, ve kaos hem hasta hem terapist, ikimizi de aynı şekilde etkilemişti. Bu mesele üzerine kendi duygularımı derinlemesine araştırmam, bu alanda hastayla özdeşleşmekten vazgeçebilmemi ve analitik rolümü sürdürebilmemi sağladı.

Kaybettiği oğlu için acı ve suçluluk duygularını derinlemesine çalışabilmesi David'in bu duyguları ölü annesiyle ilgili suçluluk duyguları ve bitmemiş yasından ayırabilmesine yardım etti ve düşlemle gerçeklik, geçmiş ve bugün, kendilik ve nesne arasındaki sınırların onarılmasını kolaylaştırdı. Yıllar süren zorlu çalışmanın ardından hasta tedaviden daha farklılaşmış bir kendilik ve yenilenmiş yaşam güçleriyle ayrıldı.

11

Tedavinin Özel Klinik Boyutları

Tedavinin bu kitapta tanımlanan birkaç ek yönüne değinmek istiyorum:

1. *Analistin "sağ kalması":* Özellikle analitik alanıma olağandışı ve akıl almaz tecavüzlerle karşı karşı karşıya kaldığımda, analitik egomu kurtarmak ve analist olarak işlevimi sürdürmek hastanın gelişimi ve nihayetinde iyiliği açısından elzemdi. Benim sağ kalmamın hastanın Tanatos güçleri karşısında zafer kazanmasına yardımcı olduğuna inanıyorum.

2. *Kucaklayan, tutan (*holding*) ilişki:* Hastaya besleyici, güven uyandıran ve yansıtıcı bir ilişki sunmak ve tedavi sonucunda büyümeye muktedir olduğuna inanç göstermek analizde ve bunun sonucunda yaşamda kendini güvende hissedebilmesini sağlamıştı. Bu kucaklayıcı ilişki hastanın psişik güçlerinin sağlamlaşmasını ve psişik sınırlarının pekişmesini kolaylaştırmıştı.

3. *Umut*: Bu hastada açıkça eksik olan umut, iyi bir nesneyle (ne kadar korkutucu, rahatsız edici ya da kabul edilemez olursa olsun, duygusal yaşamın akıbetleri hakkında düşünmeyi olanaklı kılan iyicil, yansıtıcı bir varlıkla) içselleştirilmiş bir ilişkinin harekete geçmesidir. Umut, ister başkalarının kendiliğe karşı eylemleriyle, isterse kendiliğin saldırgan edimler aracılığıyla gerçekleştirdiği eylemlerle tetiklenen acılı ruh hallerini tekrar tekrar yenme veya bunlarla başa çıkma deneyiminden beslenir (Lemma, 2004).

Umut kaybın kabul edilmesinden kaynaklanan ümitsizlik duygularının manik biçimde bastırılmasından farklıdır. Bireyin dışsal veya içsel zorlayıcı senaryolara, bu ne kadar acı verici de olsa ve süreç geçmiş umutlardan vazge-

çilmesini gerektirse de zorluğun büyük olasılıkla aşılabileceği duygusuyla yaklaşmasına izin veren bir ruh halidir. Lemma, umudu "Kierkegaard'ın (2000) 'mümkün olana duyulan tutku' tanımını anımsatacak biçimde, 'mümkün' olanın veya gerçekliğin derinden duygulandırıcı ve ayıltıcı takdiri" şeklinde tanımlar (Lemma, 2004, s.109).

Elie Wiesel (1977) Yahudi Soykırımı üzerinden umuda değinir: "Aynı anda birazcık olsun umut sunmadan dehşetlerin peçesini nasıl kaldırırsınız?" (s.6). Psikanalitik hedeflerimden biri, bu tedaviye bir miktar umut getirmekti, özellikle de hasta geçmişin dehşetleri üzerine binmiş güncel dehşetlerle başa çıkmak zorunda olduğu için. Bu hedefe, hastanın en derindeki kaygılarını anladığım duygusunu aktarmanın yanı sıra, bir tür "dönüştürücü destek" (DeJonghe, Rijnierse ve Janssen, 1992) sunmayı amaçlayan yorumlarım aracılığıyla ulaşmaya çalıştım. Yorumlarım üzerinden, ama aynı zamanda oradaki varlığımla da, yeni bir tür içe atılmış nesne (*introjekt*) (Pollock, 1964) haline geldim. Öncekilerin aksine bu nesne umut vaat ediyordu.

Bana göre, analistin duruşuyla aktarılan ve genellikle Tanatos, yani ölüm gücünün önüne set çeken, Eros, yani yaşam gücüdür. Bu, Tanatos'un kişinin yaşamından tümden çıktığı anlamına gelmez, ama yaşam gücüyle ehlileştirilmiş ve onun denetimine girmiş olur. Bu bağlamda, Betty Joseph'in (1982) uzdilli sözlerini alıntılamak istiyorum:

> Ölüm içgüdülerinin çekimini tanımlamıştım: Ölümün kıyısına doğru çekim, kendiliğin, bu ikilemde, yardım edilemez görülmesinin vazgeçilmez bir unsur olduğu bir tür zihinsel veya fiziksel korkutma politikası. Bununla birlikte, yaşama doğru çekimin ve akıl sağlığının nerede olduğunu düşünmek önemli. Hastanın bu parçasının analistte yerleşmiş olduğuna inanıyorum. [s.128]

İnanıyorum ki bu süreçte, hastamın bana yerleştirdiği yaşama ve akıl sağlığına doğru çekim ve bunun yanı sıra Tanatos'a karşı benim mücadelem ve psikanalize olan inancım, gelişimin ve büyümenin gereci olarak bu tedavinin elzem parçalarıydı.

Kaynakça

Akhtar, S., *Broken Structures: Severe Personality Disorders and Their Treatment*, Northvale, NJ, Jason Aronson, 1992.

—, "Psychoanalysis and psychodynamic psychotherapy", *Immigration and Identity: Turmoil, Treatment and Transformation*, Northvale, NJ/Londra, Jason Aranson, 1999, s. 109-139.

—, "Mental pain and the cultural ointment of poetry", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 81, 2000, s. 229-245.

Akhtar, S. (der.), "From mental pain to manic defense to mourning", *Three Faces of Mourning: Melancholia, Manic Defense and Movimgn On*, North Bergen, NJ, Jason Aronson, 2001, s. 95-115.

—, *Interpersonal Boundaries: Variations and Violations*, New York, Jason Aronson, 2006.

Akhtar, S. ve Kramer, S. (der.), "Psychoanalysis and the rainbow of cultural authenticity", *Colors of Childhood: Separation - Individuation Across Cultural, Racial, and Ethnic Different, Northvale*, NJ/Londra, Jason Aronson, 1998, s. 113-129.

Anzieu, D., *Le moi-peau*, Paris, Dunod, 1985.

—, *The Skin Ego*, çev. C. Turner, New Haven, CT/Londra, Yale University Press, 1989.

Apprey, M., "Psychical transformations by a child of incest", *The Trauma of Transgession*, der. S. Kramer ve S. Akhtar, Northvale, NJ, Jason Aranson, 1991, s. 115-148.

Auerhahn, N.C. ve Laub, D., "Intergenerational memory of the Holocaust", *International Handbook of Multigenerational Legacies of Trauma*, der. Y. Danieli, New York/Londra, Plenum Press, 1998, s. 21-43.

Auerhahn, N.C. ve Prelinger, E., "Repetation in the concentration camp survivor and her child", *International Review of Psychoanalysis*, sayı 10, 1983, s. 31-46.

Axelrod, S.; Schnipper, O.L. ve Rau, J.H., "Hospitalized Offspring of Holocaust Survivors: Problems and Dynamics", Paper presented at the Annual Meeting of the American Psychiatric Association, Mayıs 1978.

Barocas, H.A. ve Barocas, C.B., "Manifestations of concentration camp effects on the second generation", *American Journal of Psychiatry*, sayı 130, 1973, s. 8201.

Becker, C.L., "What are historical facts?", *Western Political Quarterly*, sayı 8, 1955, s. 3.

Benedek, T., "Toward the biology of the depressive constellation", *Journal of American Psychoanalytic Association*, sayı 4, 1956, s. 389-427.

Bergmann, M.S. ve Jucovy, M.E. (der.), *Generations of the Holocaust*, New York, Basic Books, 1982.

Bick, E., "The experience of the skin in early object relations", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 49, 1968, s. 484-486.

Blum, H.P., "The concept of eroticized transference", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 21, 1973, s. 61-76.

—, "Superego formation, adolescent transformation, and the adult neurosis", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 33, 1985, s. 887-909.

—, "Seduction trauma and pathogenesis", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 44, 1996, s. 1147-1164.

Bowlby, J., "Processes of mourning", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 42, 1961, s. 317-340.

—, *Attachment and Loss*, cilt 2: *Separation: Anxiety and Anger*, New York, Basic Books, 1973.

Brenner, I., "Foreword", V.D. Volkan, G. Ast ve W.F. Greer, Jr., *The Third Reich in the Unconscious: Transgenerational Transmission and Its Consequences*, New York/Londra, Brunner-Routledge, 2002, s. xi-xvii.

—, *Psychic Trauma: Dynamics, Symptoms and Treatment*, Lanham, BO/New York/Toronto/Oxford, Jason Aranson, 2004.

Burch, B., "Mourning and failure to mourn: An object-relations view", *Contemporary Psychoanalysis*, sayı 25, 1989, s. 608-623.

Burlingham, D.T.; Goldberger, A. ve Lussier, A., "Simultaneous analysis of mother and child", *Psychoanalytic Study of the Child*, sayı 10, 1955, s. 165-186.

Chasseguet-Smirgel, J., "Reflections on the connections between sadism and perversion", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 59, 1978, s. 27-35.

—, *Creativity and Perversion*, New York, Norton, 1984.

—, "The archaic matrix of the Oedipus complex", *Sexuality and Mind: The Role of the Father and the Mother in the Psyche*, New York/Londra, New York University Press, 1996, s. 74-92.

Cohen, Y., "The Experience of Oneness: Its Essential Role in the Development of Selfhood", Paper presented at the Fifth Conference o fthe Child and Adolescent Section of the EFPP, 2006.

Colby, K.M., "Human symbiosis", *Psychiatry*, sayı 12, 1949.

De Jonghe, F.; Rijnierse, P. ve Janssen, R., "The role of support in psychoanalysis", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 40, 1992, s. 475-499.

Denett, D., *The Intentional Stance*, Cambridge, MA, MIT Press, 1987.

Dorpat, T.L., "Is splitting a defense?", *International Review of Psychoanalysis*, sayı 6, 1979, s. 105-113.

—, "A new look at denial and defense", *Annual of Psychoanalysis*, sayı 15, 1987, s. 23-47.

Epstein, M., "Beyond the oceanic feeling: Psychoanalytic study of Buddhist meditation", *International Review of Psychoanalysis*, sayı 17, 1990, s. 159-164.

—, *Keeping Boundaries: Maintaining Safety and Integrity in the Psychotherapeutic Process*, Washington, DC, American Psychiatric Press, 1994.

Erikson, E.H., "The problem of ego identity", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 4, 1956, s. 56-121; ayrıca *Identity and the Life Cycle*, New York, International Universities Press, 1959, s. 104-64.

Erlich, S., "Adolescent suicide: Maternal longing and cognitive development", *Psychoanalytic Study of the Child*, sayı 33, 1978, s. 261-277.

—, "Boundaries, limitations, and the wish for fusion in the treatment of adolescents", *Psychoanalytic Study of the Child*, sayı 45, 1990, s. 195-213.

Etchegoyen, R.H., "Perversion of transference: Theoretical and technical aspects", der. L. Grinberg, *Practicos psicoanaliticas comparados en las psicosis*, Buenos Aires, Paidos, 1977, s. 58-83.

Evelyn-White, H.G. (çev.), "The Theogony". *Hesiod: The Homeric Hymns and Homerica*, Loeb Classical Library, Cambridge, MA, Harvard University Press, 1914 (1964).

Federn, P., "The ego as a subject and object in narcissism", der. E. Weiss, *Ego Psychology and the Psychoses*, New York, Basic Books, 1952, s. 283-322.

Fingarette, H., *Self-Deception*, New York, Routledge & Kegan Paul, 1969.

Fischer, R.M.S., "The unresolved rapprochement crisis: In important constituent of the incest experience", der. S. Kramer ve S. Akhtar, *The Trauma of Transgression*, Northvale, NJ, Jason Aranson, 1991, s. 39-56.

Fonagy, P.; Steele, M.; Steele, H.; Moran, G. ve Higgitt, A.C., "The capacity for understanding mental states: The reflective self in parent and child and its significance for security of attachment", *Infant Mental Health Journal*, sayı 13, 1991, s. 200-217.

Fresco, N., "Remembering the unknown", *International Review of Psychoanalysis*, sayı 11, 1984, s. 417-427.

Freud, A., *The Ego and the Mechanisms of Defense*, New York, International Universities Press, 1936 (1966).

—, "Adolescence", *Psychoanalytic Study of the Child*, sayı 13, 1958, s. 255-278.

—, "Discussion of Dr.John Bowlby's paper", *Psychoanalytic Study of the Child*, sayı 15, 1960, s. 53-62.

—, "Comments on trauma", der. S. Furst, *Psychic Trauma*, New York, Basic Books, 1967.

—, "Adolescence as a developmental disturbance", *Writings*, sayı 7, 1969, s. 39-47.

Freud, A. ve Burlingham, D., *Infants without Families*, New York, International Universities Press, 1944.

Freud, S., "Formulations on the two principles of mental functioning", *Standart Edition*, sayı 12, 1991b, s. 213-37.

—, *Totem and Taboo, Standart Edition*, sayı 13, 1912-13, s. 1-162.

—, "The unconscious", *Standard Edition*, sayı 14, 1915e, s. 159-237.

—, "Mourning and melancholia", *Standard Edition*, sayı 14, 1917e (1915), s. 237-259.

—, *Beyond the Pleasure Principle, Standard Edition*, sayı 18, 1920g, s. 7-64.

—, "The infantile genital organization", *Standard Edition*, sayı 19, 1923e, s. 141-149.

—, *Inhibititions, Symptoms and Anxiety, Standard Edition*, sayı 20, 1926d (1925), s. 75-175.

—, *Civilization and Its Discontents, Standard Edition*, sayı 21, 1930a, s. 64-149.

—, *Moses and Monotheism, Standard Edition*, sayı 23, 1939a (1937-39), s. 1-139.

—, "Splitting of the ego in the processes of defence", *Standard Edition*, sayı 23, 1940e (1938), s. 271-279.

—, "Project for a scientific psychology", *Standard Edition*, sayı 1, 1950 (1895), s. 281-388.

Freyberg, S., "Difficulties in separation - individuation, as experienced by offspring of Nazi Holocaust survivors", *American Journal of Orthopsychiatry*, sayı 5, 1980, s. 87-95.

Gabbard, G.O. ve Lester, E.P., *Boundaries and Boundary Violations in Psychoanalysis*, Washington, DC/Londra, American Psyhiatric Publishing, 1995.

Gaddini, E., "Beyond the death instinct: Problems of psychoanalytic research on aggression", der. A. Limentani, *Psychoanalytic Theory of Infantile Experience: Conceptual and Clinical Reflections*, Londra, Routledge, 1972.

Gampel, Y., "A daughter of silence", der. M. S. Bergmann ve M. E. Jucovy, *Generations of the Holocaust*, New York, Basic Books, 1982, s. 120-136.

—, *L'effrayant et le menaçant. De la transmission à la répétition. Psychanalyse à l'Université*, sayı 11 (41), 1986, s. 87-102.

—, *Ces parents qui vivent à travers moi. Les enfants des guerres*, Paris, Fayard, 2005.
Garland, C.B., "External disasters and the internal world: An approach to psychotherapeutic understanding of survivors", der. J. Holmes, *Textbook of Psychotherapy in Psychiatric Practice*, Londra, Churchill Livingstone, 1991.
Garland, C.B. (der.), *Understanding Trauma: A Psychoanalytical Approach*, 2. baskı, Londra, Karnac, 2002.
Glover, E., "Development of the body ego", *Psychoanalytic Study of the Child*, sayı 5, 1956, s. 19-23.
Grand, S., *The Reproduction of Evil: A Clinical and Cultural Perspective*, Hillsdale, NJ, Analytic Press, 2000.
Green, A., "The dead mother", *On Private Madness*, Londra, Hogarth Press, 1986, s. 142-174.
Greenacre, P., "The influence of infantile trauma on genetic patterns", der. S.S. Furst, *Psychic Trauma*, New York/Londra, Basic Books, 1967, s. 260-299.
Grinberg, L., "Two kinds of guilt: Their relations with normal and pathological aspects of mourning", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 45, 1964, s. 366-371.
—, "Persecutory guilt", *Guilt and Depression*, Londra, Karnac, 1992, s. 80-87.
Grinberg, L. ve Grinberg, R., "The problem of identity and the psychoanalytical process", International Journal of Psychoanalysis, sayı 1, 1974, s. 499-507.
Grubrich-Simitis, I., "From concretism to metaphor", *Psychoanalytic Study of the Child*, sayı 39, 1984, s. 301-319.
Halberstadt-Freud, H.C., "Electra in bondage: On symbiosis and the symbiotic illusion between mother and daughter and the consequences for the Oedipus complex", *Free Associations*, sayı 17, 1989, s. 58-89.
—, *Freud, Proust, Perversion and Love*, Amsterdam/Lisse, Swets & Zeitlinger, 1991.
Harrison, I.B., "On Freud's view of the infant-mother relationship and of the oceanic feeling: Some subjective influences", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 27, 1979, s. 399-421.
Hartmann, H., *Essays on Ego Psychology*, New York, International Universities Press, 1964.
—, *Boundaries in the Mind: A New Psychology of Personality*, New York, Basic Books, 1991.
Hilgard, E.R., "Human motives and the concept of the self", *American Psychologist*, sayı 4, 1949, s. 374-382.
Hoffer, W., "Development of the body ego", *Psychoanalytic Study of the Child*, sayı 5, 1950, s. 19-23.
Houzel, D., "The concept of psychic envelope", der. D. Anzieu, *Psychic Envelopes*, Londra, Karnac, 1987 (1990), s. 27-59.
Inhelder, B. ve Piaget, J., *The Growth of Logical Thinking from Childhood to Adolescence*, New York, Basic Books, 1958.
Jacobson, E., "Denial and repression", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 7, 1959, s. 581-609.
—, *The Self and the Object World*, New York, International Universities Press, 1964.
Joffe, W.G. ve Sandler, J., "Pain, depression and individuation", der. J. Sandler, *From Safety to Superego*, New York, Guilford Press, 1965; Londra, Karnac, 1987.

Jones, E., *Sigmund Freud: Life and Work*, cilt 3, Londra, Hogarth Press, 1957.

Joseph, B., "Addiction to near-death", der. M. Feldman ve E. Bott Spillius, *Psychic Equilibrium and Psychic Change*, Londra/New York, Tavistock, Routledge, 1991, s. 127-139.

Kernberg, O.F., "Foreword", *Boundaries and Boundary Violations*, Washington, DC/ Londra, American Psychiatric Publishing, 1995.

Kestenberg, J.S., "How children remember and parents forget", *International Journal of Psychoanalytic Psychotherapy*, sayı 1-2, 1972, s. 103-123.

—, "Psychoanalyses of children of survivors from the Holocaust: Case presentations and assessment", *Journal of American Psychoanalytic Association*, sayı 28, 1980, s. 775-804.

Kerstenberg, J.S. ve Brenner, I., *The Last Witness*, Washington, DC, American Psyhiatric Press, 1996.

Khan, M.M.R., "The role of polymorph-perverse body experiences and object relations in ego integration", *Alienation in Perversions*, Londra, Hogarth Press, 1962 (1979), s. 31-56.

—, "La rancune de l'hystérique", *Nouvelle Revue de Psychanalyse*, sayı 10, 1974, s. 151-158.

—, *Alienation in Perversions*, Londra, Hogarth Press, 1979.

Kierkegaard, S., *The Living Thoughts of Kierkegaard*, der. W.H. Auden, New York, The New York Review of Books, 2000.

Klein, G., "Consciousness in psychoanalytic theory: Some implications for current research in perception", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 7, 1959, s. 5-34.

Klein, H., "Families of Holocaust survivors in the kibbutz: Psychological studies", der. H. Krystal ve W. Niederland, *Psychic Traumatisation: After-Effects in Individuals and Communities*, Boston, MA, Little & Brown, 1971.

—, "Yale Symposium on the Holocaust", *Proceedings*, Eylül 1981.

Klein, H. & Kogan, I., "Identification and denial in the shadow of Nazism", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 67, 1986, s. 45-52. Ayrıca: der. S. Brose ve G. Pagel, *Psychoanalyse im Exil. Texte Verfolgter Analytiker*, Würzburg, Königshausen & Neumann, 1987, s. 128-137.

Klein, M., "A contribution to the psychogenesis of manic-depressive states", *Love, Guilt and Reparation and Other Works, 1921-1945*, New York, Free Press, 1935 (1975), s. 262-289.

Kogan, I., "Working through the vicissitudes of trauma in the psychoanalyses of Holocaust survivors' offspring", *Sigmund Freud House Bulletin*, sayı 13 (2), 1989, s. 25-35. Ayrıca: *Psyche, Zeitschrift für Psychoanalyse und ihre Anwendungen*, sayı 6, 1990, s. 533-545.

—, "A journey to pain", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 1, 1990, s. 629-640.

—, *The Cry of Mute Children - A Psychoanalytic Perspective of the Second Generation of the Holocaust*, Londra/New York, Free Association Books, 1995.

—, "The black hole of dread: The psychic reality of children of Holocaust survivors", der. J.H. Berke, S. Pierides, A. Sobbaddini ve S. Schneider, *Even Paranoids Have Enemies: New Perspectives on Paranoia and Persecution*, Londra & New York, Routledge, 1998, s. 47-59.

—, "'Enactment' in the lives and treatment of Holocaust survivors' offspring", *Psychoanalytic Quarterly*, sayı 71 (2), 2002, s. 251-273.
—, "On being a dead, beloved child", *Psychoanalytic Quarterly*, sayı 72 (3), 2003, s. 727-767.
—, "Working with Holocaust Survivors' Offspring in the Shadow of Terror", Paper presented at the IPA Congress, New Orleans, panel: Working with Psychotic and Non-Psychotic Patients in Situations of Terror and Military Dictatorships, 2004.
Kramer, S., "Object-coercive doubting: A pathological defense response to maternal incest", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 31, 1983, s. 325-351.
—, "Psychopathological effects of incenst", der. S. Kramer ve S. Akhtar, *The Trauma of Transgression*, Northvale, NJ, Jason Aronson, 1991, s. 1-12.
—, "Further considerations of somatic and cognitive residues of incest", der. A. Sugarman, *Victins of Abuse*, Madison, CT: International Universities Press, 1994, s. 69-96.
Krapf, E.E., "Cold and warmth in the transference experience", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 37, 1956, s. 389-391.
Krell, R., "Holocaust families: The survivors and their children", *Comprehensive Psychiatry*, sayı 20 (6), 1979, s. 560-567.
Kris, E., "The personal myth: A problem in psyhoanalytic technique", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 4, 1956, s. 653-681.
Krystal, H., "Some types of psychological damage not subsumed under concepts of mental trauma", der. H. Krystal, *Massive Psychic Trauma*, New York, International Universities Press, 1968, s. 2-8.
Kuchenhoff, J., "The body and the ego boundaries: A case study on psychoanalytic therapy with psychosomatic patients", *Psychoanalytic Inquiry*, sayı 18, 1998, s. 368-382.
Landis, B., "Ego boundaries", *Psychological Issues Monograph*, sayı 4, 1970, s. 1-177.
Laplanche, J. ve Pontalis, J.-P., *The Language of Psychoanalysis*, New York, norton, 1967 (1973).
Laub, D. ve Auerhahn, N.C., "Reverberations of genocide: Its expression in the conscious and unconscious of post-Holocaust generations", der. S.A. Luel ve P. Marcus, *Psychoanalytic Reflections of the Holocaust: Selected Essays*, Denver, Ktav Publishing, 1984, s. 151-167.
—, "Knowing and not knowing psychic trauma: Forms of traumatic memory", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 74, 1993, s. 287-302.
Laufer, M., "The analysis of a child of survivors", der. J. Anthony ve C. Koupernik, *The Child in His Family: The Impact of Disease and Death*, cilt 2, New York, John Wiley, 1973, s. 363-373.
Lemma, A., "On hope's tightrope: Reflections on the capacity for hope", der. S. Levy ve A. Lemma, *The Perversion of Loss*, Londra/Philadelphia, Whurr, 2004.
Lester, E.P., "Review of 'Boundaries in the Mind' by Ernest Hartmann", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 81, New York, Basic Books, 1994 (1991), s. 229-245.
Lewin, B., *The Psychoanalysis of Elation*, New York, norton, 1950.
Lifton, R.J., "Witnessing survival", *Transactions*, Mart 1978, s. 40-44.
Lipkowitz, M.H., "The child of two survivors: The report of an unsuccessful therapy", *Israeli Annals of Psychiatry and Related Disciplines*, sayı 2 (2), 1973, s. 363-374.
Loftus, E.F. ve Loftus, G.R., "On the permanence of stored information in the human brain", *American Psychologist*, sayı 5, 1980, s. 405-420.

Mahler, M.S., "On childhood psychosis and schizophrenia: Autistic and symbiotic infantile psychosis", *Psychoanalytic Study of the Child-* sayı 7, 1952, s. 286-305.
—, "On sadness and grief in infancy and childhood: Loss and restitution of the symbiotic love object", *Psychoanalytic Study of the Child*, sayı 16, 1961, s. 322-351.
—, *On Human Symbiosis and the Vicissitudes of Individuation*, cilt 1: *Infantile Psychosis*, New York, International Universities Press, 1968.
—, "Rapprochement subphase of the separation - individuation process", *Psychoanalytic Quarterly*, sayı 41, 1972, s. 487-506.
Mahler, M.S.; Pine, F. ve Bergmann, A., *The Psychological Birth of the Human Infant*, New York, Basic Books, 1975.
McDougall, J., *Theatres of the Body: A psychoanalytic Approach to Somatic Illness*, Londra, Free Association Books, 1989.
McLaughlin, J., "Touching limits in the analytic dyad", *Psychoanalytic Quarterly*, szayı 64, 1995, s. 433-465.
Meissner, W.W., *Psychoanalysis and Religious Experience*, New Haven, CT, Yale University Press, 1984.
Metcalf, A., "Childhood: From process to structure", der. M.J. Horowitz, *Hysterical Personality*, New York, Jason Aronson, 1977, s. 223-281.
Michels, L.J., "Bearer of the secret", *Psychoanalytic Inquiry*", sayı 5, 1985, s. 21-30.
Milner, M., "Aspect of symbolism in comprehension of the not-self", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 33, 1952, s. 181-194.
—, *The Hands of the Living God*, Londra, Virago Press, 1969 (1988).
Modell, A.H., "Denial and the sense of separateness", *Journal oy the American Psychoanalytic Association*, sayı 9, 1961, s. 533-547.
Moses, R. (der.), *Persistent Shadows of the Holocaust: The Meaning to Those Not Directly Affected*, Madison, CT, International Universities Press, 1993.
Ogden, T.H., "The perverse subject of analysis", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 44, 1966, s. 1121-1146.
—, *The Matrix of the Mind*, New York, Jason Aronson, 1986.
Oliner, M.M., "Hysterical features among children of survivors", der. M.S. Bergmann ve M.E. Jucovy, *Generations of the Holocaust*, New York, Basic Books, 1982, s. 267-285.
Person, E.S., "Review of *Creativity and Perversion*: Janine Chasseguet-Smirgel" (New York, Norton, 1984), *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 36, 1988, s. 1067-1071.
Phillips, R., "Impact of Nazi Holocaust on children of survivors", *American Journal of Psychotherapy*, sayı 32, 1978, s. 370-377.
Pines, D., "Skin communication: Early skin disorders and their effect of transference and countertransference", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 61, 1980, s. 315-322. Ayrıca: *A Woman's Unconscious Use of Her Body: A Psychoanalytical Perspective*, Londra, Virago, 1993, s. 8-26.
Pollock, G.H., "Mourning and adaptation", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 42, 1961, s. 341-361.
—, "On symbiosis and symbiotic neurosis", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 45, 1964, s. 1-30.

—, "Process and affect: Mourning and grief", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 59, 1978, s. 255-276.

Pontalis, J.B., *Frontiers in Psychoanalysis: Between the Dream and Psychic Reality*, New York, International Universities Press, 1981.

Racamier, P.C., "Hystérie et théâtre", *De Psychanalyse en psychiatrie*, Paris, Payot, 1952 (1979), s. 135-164.

Rachman, A.W., "Confusion of tongues: The Ferenczian metaphor for childhood seduction and emotional trauma", *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*, sayı 17, 1989, s. 182-205.

—, "The suppression and cencorship of Ferenczi's 'Confusion of Tongues' paper", *Psychoanalytic Inquiry*, sayı 17, 1997, s. 182-205.

Rakoff, V., "Long-term effects of the concentration camp experience", *Viewpoints*, sayı 1, 1966, s. 17-21.

Roland, A., *In Search of Self in India and Japan: Toward a Cross-Cultural Psychology*, Princeton, NJ, Princeton University Press, 1988.

Rosenfeld, H.A., "Primitive object relations and mechanisms", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 64, 1983, s. 261-267.

—, *Impasse and Interpretation*, Londra/New York, Tavistock, 1987.

Roth, S., "The shadow of the Holocaust", der. R. Moses, *Persistent Shadows of the Holocaust: The Meaning to Those Not Directly Affected*, Madison, CT, International Universities Press, 1993, s. 37-79.

Sandler, J., "Reflections on some relations between psychoanalytic concepts and psychoanalytic practice", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 64, 1983, s. 35-45.

Schaeffer, S.F., "The unreality of realism", *Critical Inquiry*, sayı 6, 1980, s. 727-738.

Schafer, R., "The mechanisms of defense", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 49, 1968, s. 49-62.

—, *A New Language for Psychoanalysis*, New Haven/Londra, Yale University Press, 1976.

Schneider, S. ve Berke, J.H., "The oceanic feelings, mysticism and Kabbalah: Freud's historical roots", *Psychoanalytic Review*.

Segal, H., "Some clinical implications of Melanie Klein's work", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 64, 1983, s. 269-276.

Sonnenberg, S.M., "Children of survivors: Workshop report", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 22, 1974, s. 200-204.

Steele, B.E., "The psychopathology of incest participants", der. S. Kramer ve S. Akhtar, *The Trauma of Transgression*, Northvale, NJ, Jason Aronson, 1991, s. 13-38.

Steiner, J., *Psychic Retreats: Pathological Organizations in Psychotic, Neuratic and Borderline Patients*, New York, Brunner-Routledge, 1993.

Stevens, W., "Esthétique du mal", *Collected Poems*, New York, Alfred A. Knopf, 1954; New York, Vintage Books, 1990; New York, Library of America, 1997.

Stoller, R., *Perversion*, New York, Pantheon, 1975.

Trossman, B., "Adolescent children of concentration camp survivors", *Canadian Psychiatric Association Journal*, sayı 12, 1968, s. 121-123.

Turner, F.J., "The significance of history", *The Early Writings of Frederich Jackson Turner*, Madison, WI, University of Wisconsin Press, 1938.

Volkan, V.D.; Ast, G. ve Greer, W.F., *The Third Reich in the Unconscious*, New York/ Londra, Brunner-Routledge, 2002.

Wealder, R., "The structure of paranoid ideas", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 32, 1951, s. 167-177.

Weisman, A.D., *On Dying and Denying. A Psychiatric Study of Terminality*, New York, Behavioral Publications, 1972.

Weiss, E., "Bodily pain and mental pain", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 15, 1934, s. 1-13.

Welldon, E.V., *Madre, virgen, puta. Idealización y denigración de la maternidad* [Mother, madonna, whore: The idealization and denigration of motherhood], Madrid, Siglo, 1993, s. XXI.

Werman, .S., "On the nature of the oceanic experience", *Journal of the American Psychoanalytic Association*, sayı 34, 1986, s. 123-139.

Wiesel, E., "The Holocaust: Three views", *ADL Bulletin*, Kasım 1977.

Winnicott, D.W., "The manic defence", *Collected Papers: Through Paediatrics to Psychoanalysis*, Londra, Tavistock, 1935, s. 129-144.

—, "Ego integration in child development", *The Maturational Processes and the Faciliating Environment*, Londra, Hogarth Press, 1962 (1965).

—, "Mirror-role of the mother and family in child development", der. P. Lomas, *The Predicament of the Family: A Psychoanalytic Symposium*, Londra, Hogarth Press, 1967, s. 26-33; D.W. Winnicott, *Playing and Reality*, Londra, Tavistock, 1971, s. 111-118.

—, "The use of an object and relating thorugh identification", *Playing and Reality*, Londra, Tavistock, 1971, s. 101-112.

İKİNCİ KISIM

Psikanalitik Çerçevenin Kapsayan Olarak İşlevi

Berrak Ciğeroğlu

Analitik çerçeve kavramı psikanaliz tarihinde pek çok yazarın ele aldığı temel kavramlardan biridir. Freud teknik makalelerinde analitik çerçeveye ilişkin pek çok gönderme yapmıştır (Denzler, 2006). Analitik çerçevenin oluşumu analitik sürecin işlemesi için gereklidir. Analiz odası, bekleme odası, divan, sandalyeler, yani bir başka deyişle "analitik oda" analizin uzamsal çerçevesini oluştururlar. Düzenli seanslar, sabit seans süresi, tatillerin önceden belirlenmesi ve kaçırılan seansların ödenmesi gibi ayrıntılar analistin tutumu ve yönelimine göre bazı değişiklikler gösterse de psikanalitik uygulamada çoğunlukla benzerlik taşır ve çerçevenin iç iskeletini oluştururlar. Literatürde farklı yazarlar çerçevenin farklı işlevlerine odaklanmışlardır. Bu yazıda çerçevenin kapsayıcı işlevi ve onun analitik süreç üzerindeki farklı etkileri üzerine yoğunlaşmak ve Ilany Kogan'ın "Sınırların Yıkılması ve Bir-liğe Duyulan Açlık" makalesinde travma sonrasında analitik çerçevenin yıkılması ve sınırların aşılmasını ele aldığı bağlamı tartışmak istiyorum.

Bleger'e (1967) göre analitik durum çalışılan, analiz edilen ve yorumlanan bir süreç ile değişken özellikler de taşıyan, yani süreç olmayan görüngülerin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Süreç olan kısmının sınırları belli bir çerçeveyle kuşatılmıştır. Donnet (1995) çerçeve ve analitik sürecin, kapsayan ve kapsanan gibi birbirinden ayrılamayacak yakın ortaklar olduğunu belirtmektedir. Psikanalitik uygulamalar bizi bilinçdışının terörü ile tanıştırır. Analitik süreçte hasta için korkutucu, aşağılayıcı ve yasak özellikler taşıyan pek çok öykü anlatılmakta ve yalnızca analitik çerçeve bu bilinçdışı terörün

hak ettiği oranda kapsanmasını sağlamaktadır. Psikanalitik teori ve uygulama göstermiştir ki, anlatılması en zor olan deneyimler çocuk cinselliğiyle ve bunun erişkin cinsel yaşamında damgasını vurduğu durumlarla ilgilidir. Freud (1905) doğum ve köken hakkında geliştirilen çocuksu cinsel düşlemlerle ilgili teoriler geliştirmiştir. Bu çocuksu cinsel teoriler saptırılmış, karanlık ve anlamsız cinsel düşünceler üzerine yapılandırılmıştır. Büyüme sürecinde çocuklar cinsel ilişkiler ve hiyerarşilerin kural ve kanunlarını keşfeder ve içselleştirirler. Ensest tabusunun simgeleştirilmesi bu süreç sırasında gerçekleştirilir. Eğer bu simgeleştirme başarısız olursa diğer psikopatolojilerin yanı sıra, fobik semptomlar ve anksiyete durumları bu çarpıtılmış simgeleştirmeler yoluyla görünür hale gelir ve anksiyete çarpık simgeleştirmeyi taşıyan bir nesne veya durumdan kaçınılarak savuşturulur. Doğru simgeleştirmeleri oluşturabilmesi için vakanın süreç içindeki deneyimlerini tutacak ve kapsayacak bir nesne veya ortama sahip olması önemlidir. Psikanalizde analist bu işlevi, hem analist hem de hasta için çalışan kapsayıcı işlevin, yani çerçevenin yardımıyla başlatır. Bu aşamada Ilany Kogan'ın vakasını hatırlamak yararlı olacaktır. Analitik tedavi içindeki David, Yahudi Soykırımından sağ kurtulmuş, ama kuşaklar arasındaki sınırların yıkılmasına izin vererek ana-oğul arasında ensest nitelikli bir ilişkinin gelişmesine izin verecek kadar ağır hasar görmüş bir çiftin çocuğudur. Tam bir cinsel ilişki gerçekleşmemiş olsa da annesiyle arasında aşırı duygusal ve fiziksel bir yakınlık söz konusudur. Oğul sanki annesinin bedeninin bir uzantısı gibi olmuştur. Böylece anne ve çocuk sonsuza dek birbirlerine bağlı kalacakları yanılsamasıyla kayıp, yıkım ve ölüm korkularını savuşturabilmişlerdir. İşte bu ensest nitelikli ilişki Kogan'ın hastasında birçok gelişimsel kusura yol açmış ve analitik tedavisinde açıkça ortaya çıkan sınır aşımlarına ve analitik çerçevenin bozulmasına neden olmuş ve analist analitik çerçeveyi oluşturan dışsal-mesleki sınırları korumakta zorlanmıştır. Hastasının analitik çerçeveye saldırılarını kendisine yapılmış ataklar olarak yaşantılamış ve onu yalnız tedaviyi değil kendisini de mahvedebilecek tehdit edici bir figür gibi algılamıştır. Hastasının canına kast edebileceğini düşünerek ondan korkmuştur. Kogan kendi içsel sınırlarıyla karşıaktarım duyguları arasındaki geçirgenliği arttırarak hastasıyla arasındaki bilinçdışı iletişimin devamını sağlayabilmiş ve derinlemesine çalışarak bunları işleyebilmiştir... Analistin korkusunu taşıyıp tedavinin sürmesini mümkün kılan analitik çerçevenin varlığı olmuştur.

Bion (1962) zihinsel aygıtın gelişimini araştırmış ve simgelerin oluşma süreçlerinin anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Bion'un en önemli katkılarından

biri bebeğin yaşadığı "adsız dehşet"leri tanımlamış olmasıdır. Bion'a göre sevgi dolu ve dengeli bir anne, bebek tarafından dışarı atılan kötü nesneleri ve ölümcül dehşet duygularını içine alır, bebeğin hissettiği gibi hisseder, kendi içinde dönüştürür ve bebeğin tahammül edebileceği şekilde ona geri gönderir. Böylece, ölümcül-dehşet algısı değişmiş ve bebek için taşınabilir hale gelmiştir. Eğer bebeğin yansıttıklarını anne kabul edemezse bebek tahammül edilebilir bir korkuyla değil, anlamından sıyrılmış "adsız dehşet" şeklinde bir ölüm korkusuyla karşılaşır. Anne-bebek ilişkisi olumlu geliştiği durumlarda anne-bebek arasındaki bu bilinçdışı alışveriş yoluyla düşünceden kavramlara giden yol açılır; fakat olumsuz durumlarda düşünceden düşünmeye yani kavramsallaştırmaya doğru gelişim sekteye uğrar ve iç dünya yapılanamaz. Analist de, tıpkı annenin bebeğiyle ilişkisinde yaptığı gibi hastasının yansıttığı dehşetin simgeleşeceği bir "beden" olarak kendisini sunar ve tahammül edilmesi çok zor olan bu bilinçdışı içerik analitik çerçeve sayesinde analist ve hastanın birlikte korunduğu bu uzamın içinde taşınır ve derinlemesine çalışılır.

Bleger (1967) çerçeveyi "ilkel simgesel bağlantıların farklılaşmamış ve çözülmemiş parçalarını, yani kişiliğin psikotik bölümlerini karşılayan bir yapı olarak" tanımlar. Bleger her analizde iki çerçeve olduğunu ileri sürer: Birisi analist tarafından önerilen ve korunan ve hasta tarafından bilinçli olarak kabul edilen ile hastanın bilinçdışının yansıtıldığı "hayalet dünya" olan bilinçdışı çerçeve. "'Hayalet dünya"yı taşıyan bilinçdışı çerçeve ancak analistin önerdiği çerçevenin kendisi tarafından sıkıca korunması ve hasta tarafından takip edilmesi, diğer bir deyişle çerçevenin sessiz kalması ve varlığını hissettirmemesiyle gün ışığına çıkar. Analizde bir an gelir hastanın kendi çerçevesiyle analistin o zamana kadar sessiz kalmış çerçevesi birbiriyle çarpışır ve tümüyle farklı oldukları açık-seçik hale gelir, işte o an hastanın yansıtılmış hayalet dünyasıyla karşılaştığı andır. Winnicott (1955) analitik ortamı hastanın gereksinimine karşı yeterince duyarlı tutumu ortaya çıkartabilen durumların bütünü olarak tanımlamaktadır. Winnicott (1955) söz konusu gereksinmelerin tanınması için analistin hastanın bilinçdışını tüm analitik süreç boyunca takip etmesi gerektiğini önermektedir; yani hastadan bir talep geldiğinde bunun çerçeveye karşı yapılan bir saldırı mı, yoksa analizin devamı için içtenlikle dikkate alınması gerekli dışsal bir ihtiyaç mı olduğunu anlamak önemlidir. Ancak her talep için bu ayrımı yapmak her zaman kolay veya gerekli değildir. Bazen de analizin sürmesini sağlamak için bu gereksinimin karşılanması öncelik kazanmalıdır; analizin daha sonraki uygun bir anında talebin saldırgan ve yıkıcı bölümü de yorumlanabilir. Bleger (1967) analistin hem bir taraftan

hastanın analitik duruma getirdiği çerçeveyi kabul etmesi gerektiğini hem de diğer taraftan kendi orijinal çerçevesini de takip etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Analizi sürdürmenin yegâne olanaklı yolu bu analitik çerçeveyi korumaktır. Bilinçdışı malzemenin tehdit edici ve dehşet verici öğeleri söz konusu olduğunda, bu sessiz ve duyumsanmayan çerçeve ölümcül kazaların ortaya çıkmadığı güvenli bir yer olarak işlev görür. Çerçevenin koruyucu şemsiyesi altında öldürme veya öldürülme riski olmaksızın tehlikeli düşlemler dışavurulabilir. Kogan da David'in tehlikeli hamlelerine, Kernberg'in (1995) sözleriyle, terapötik role sıkıca tutunarak tedavinin dışsal sınırlarında bir "kalınlık" içsel sınırlarda ise bir "incelik" yaratmak ve çerçevenin güvenlik alanını kendine göre pekiştirmek yöntemiyle dayanabilmiştir. Böylece ortaya ölümcül herhangi bir kaza çıkmamıştır.

André Green (1975), Winnicott'a atıfta bulunarak "bebek yoktur; anne-bebek birimi vardır" demekte ve bu tanımın yeterli olmadığını çünkü anne ve bebek arasında yaratılmış olan alanda annenin bilinçdışında her zaman babanın da bulunduğunu eklemektedir. Bebek çiftin ürünüdür. Her ne kadar anne-bebek biriminde baba mevcut değilse de bu babanın tümüyle yok olduğu anlamına gelmez. Mevcut olmama durumu varlık ve kayıp arasındaki ara boşluktur. Green analitik ilişkinin de iki kişiden oluşmadığını, çerçevenin kullanımıyla ortaya çıkan üçüncü bir tarafın da bulunduğunu ifade etmiştir. Bu bakımdan çerçeve yalnızca anne ve onun rahmi arasındaki sembiyotik ilişkiyi temsil etmekle kalmamakta, aynı zamanda baba, onun yasaları ve ilkel üçgenleşmeyi de temsil etmektedir. Green analistin sözelleştirme yoluyla dolaylı şekilde babanın bir "üçüncü" olarak potansiyel gerçek varlığına gönderme yaptığını vurgulamıştır. Danielle Quinodoz (1992) analitik çerçevenin, talep ettiği kurallar ve ilkeler ile analist-hasta ilişkisine üç boyutlu bir derinlik ve dinamik kapsayıcı bir işlev getirdiğini belirtmektedir; analist çerçevenin bu işlevi sayesinde aktarımda anne-bebek birimini saptayabildiği her durumda ilkel üçgenleşmeyi de hatırlar; diğer bir deyişle baba, analist-annenin düşleminde her zaman mevcuttur.

Analitik çerçeve analistin zihinsel aygıtı sayesinde koruyucu bir kalkan işlevi görür ve çerçeve psikanalitik sürecin getirdiği aşırı gerilime dayanır, bu gerilimi yatıştırır, soğurur ve simgeleştirilmiş düşünce nesnelerinin yavaş yavaş potansiyel psişik alanı kaplamasını mümkün kılar (Donnet, 1995). Künstlichter (1996) çerçevenin işlevinin kırılgan düşüncelerin ve duyguların aktarımı ve alışverişi sırasında taraflar birbirlerini dinlerlerken, analist-hasta çiftini korumak olduğunu ileri sürmüştür. Bilinçdışının zaman dışılığı hüküm sürerken çerçeve odayı çevrelemektedir.

Burada, psikanalitik tedavi süreci içinde olan hastalarda, analitik çerçeve kavramının anlamını temelde kapsayıcı işlevine odaklanarak tartışacağım.

HAYALET DÜNYA

Ayşe 39 yaşında, evli ve 14 yaşında oğlu olan bir iş kadınıydı. Kocası 45 yaşında bir avukattı ve bir ilaç firmasında çalışıyordu. Yakın arkadaşım olan bir meslektaşım tarafından bana gönderilmişti Arkadaşım, Ayşe'nin aile dostları olduğunu, daha önce benim de yakın arkadaşım olan erkek bir meslektaşımıza gittiğini, fakat meslektaşımızın hastanın oğlunu okuldan tanıdığı için psikoterapiye kabul edemediğini söyledi. Ben bu tanışıklığı, söz konusu arkadaşın süpervizör olarak çalıştığı liseyle bağlantılandırdım ve hastayı bu bağlantı nedeniyle kabul edemediğini düşündüm. Oysa ki bu varsayımım tamamen yanlışmış. Hasta ilk görüşmeye geldiğinde yalnızca arkadaşı tarafından değil onu tedaviye alamayan bu psikiyatrist tarafından da bana gönderildiğini ifade etti (*şimdiye kadar her şey yolunda!*). Ancak, üç ay sonra, çocuklarımızın aynı okula gittiklerini tesadüfen bir başkasından öğrendim. Süpervizör de olan meslektaşımın çocuğunun da gittiği bu okul küçük bir özel okuldu ve ebeveynler olarak rastlaşmamız kaçınılmazdı. Bir emrivakiyle karşı karşıya olduğum duygusuna kapıldım. Acaba benim için yeni olan bu bilgi analizi nasıl etkileyecekti, karşıaktarım açısından neyle karşılaşacaktım? Bu durumu öğrendikten sonra, bunu birlikte anlayabilmemiz için seanslarda okulun kimliği hakkında onun herhangi bir ipucu vermesini bekleyerek can kulağıyla dinledim. Hiçbir zaman bu konuda bir şey söylemedi ve böylece uzunca bir süre hastanın hakkında bildiğimi bilmediği bir şeyi ondan gizli taşımak zorunda kaldım. Tahmin ettiğim gibi okulun kapanış töreninde karşılaştık. Yetmezmiş gibi bir etkinlikte de benim oğlum ve onun oğlu ardı ardına piyano çaldılar. İki seferde de birbirimize gergince gülümsedik. Karşılaşmamız benim için sürpriz değildi, ama onun için neydi? Acaba o da mı benim gibi bunu gizlice "hayalet dünya"sında taşımaktaydı? Bu soruların yanıtlarını daha sonra arayacağım. Şimdi meseleyi çerçevenin bu hastadaki anlamı ve önemi açısından ele almak istiyorum.

Eğer bu durumu bilseydim veya eğer meslektaşlarım unuttuklarını unutmamış olsalardı bu hasta bana gönderilmezdi veya ben zaten onu hasta olarak kabul etmezdim. Benim tedavimin dışında kalırdı. Bu noktada bunları anlamak için onun kişisel öyküsünü bilmek gerekir. İstenmeyen bir gebelik sonucu dünyaya gelmişti; annesi gebeliği sırasında defalarca onu düşürmeye çalışmış, nihayet artık çok geç olduğunu fark ederek gebeliği tamamlamıştı. Çerçevenin aldığı hasar sonrasında ben de bir bakıma sanki annesi gibi isten-

meyen bir gebelikle mücadele eder bulmuştum kendimi. O, tüm agresif ataklara rağmen ana rahminde kalmayı başarmıştı. Benimle de aynısı oluyordu. Analitik rahme bir şekilde düşmüş ve orada tutunmuştu. Benim için de artık kürtaj zamanı çoktan geçmişti. Şimdi artık geçmişi ve semptomları hakkında daha ayrıntılı bir özet verebilirim.

İlk karşılaşmada uzak durur bir tavrı vardı. Bana önceden provası yapılmış bir öykü anlatıyor gibiydi. Bana samimi gelmemişti ve onunla empati kurmakta zorlandım. Gergin ve çökmüş hissettiğini söyledi. Sanki ona her şey durgunlaşmış gibi geliyordu. Sevinç, öfke, heyecan gibi tüm duygularının kaybolduğunu belirtiyordu. Ne gülebiliyor ne de ağlayabiliyordu. Tüm vücudunda yaygın ağrıları vardı. Kendini kaskatı hissediyordu. Hayat anlamını kaybetmişti. Birisini kazayla öldürme korkusu nedeniyle otomobil kullanmıyordu. Uçakla ya da gemiyle yolculuk yapmaktan kaçınıyordu. Kendisi bile hızlı hareket ettiğinde kontrolden çıkacağı korkusuyla anksiyetesi yaygınlaşıyordu. Altı ay süreyle antidepresanlar kullanmış ama hiçbir şey değişmemişti. Kendisini çaresiz hissetmişti ve bununla yalnız başa çıkamayacağını fark ettiği için yardım arayışına çıkmıştı. İki görüşme sonrasında haftada iki kez yüz yüze görüşmeye karar verdik. Ben de ona çerçeveden söz ettim. İlk seanslarda kendi geçmişi, ailesi ve bugünkü hayatı hakkında konuştu.

Üç kardeşin en küçüğüydü. Kendisinden 15 yaş büyük bir ablası ve 13 yaş büyük bir ağabeyi vardı. Ayşe doğduğunda ablası okulu bırakmak zorunda kalmış ve evleninceye kadar ona bakmıştı. Ablası evlendikten sonra Ayşe çok hastalandığını hatırlıyordu.

Ağabeyi annesinin favori çocuğu olagelmişti ve halen de babasının iş ortağıydı. Annesi oğlunu sıklıkla "altın parmaklı oğlum" diye çağırmaktaydı. Ayşe bundan çok rahatsızlık duyuyordu, çünkü asıl elleriyle çalışan kendisiydi. (Mesleği de el becerisi gerektiriyordu.)

Babası bir fabrika sahibiydi, ailenin hali vakti yerindeydi. Baba çok küçükken kendi anne-babasını kaybetmiş ve akrabaları tarafından büyütülmüştü. Ayşe babasını sevecen ama zayıf bir insan olarak tanımlamaktaydı. Ayşe'ye göre babası karısından korkuyordu ve sürekli onun talepleriyle başa çıkmaya çalışıyordu.

Annesi ise kendi annesini bebekken, kadın henüz 26 yaşındayken kaybetmişti. Karısı ölünce babası, annesini, ağabeyini ve ablasını terk etmişti. Onlara büyükanneleri bakmıştı.

Ayşe kendini bildi bileli annesinin her zaman hasta, ağrılar içinde, bitkin, sanki ölümü bekler gibi olduğunu hatırlıyordu. Ayşe'nin anılarında an-

nesi öfkeli, hoşgörüsüz ve sürekli sinir krizleri geçiren birisiydi. Babasının onu hastaneye götürmediği gün neredeyse yoktu. Tüm bu hastalık söylemine rağmen annesi evde sürekli çalışıyor, temizlik, yemek pişirme, sokak kedileri ve köpeklerini besleme gibi işlerle kendisini yorup duruyordu. Ayşe'yi de köle gibi her işine koşuyor, kendi yetişemediklerini zorla ona yaptırıyordu. Terapinin yaklaşık üçüncü ayında bir seans sırasında ağlamaya başladı ve şunları söyledi:

> Derinden yaralanmış olduğumun farkındayım. Çocukluğum boyunca ailemin her bireyinden ayrı ayrı nasıl istenmeyen bir çocuk olduğumu dinledim durdum. Hemen her gece sofrada babam veya ağabeyim istenmeyen çocuk olduğumu söyleyip durarak benimle alay ederlerdi. Herkes gülerken ben ağlardım. Annem bana tahammül edemezdi. Hamileliği sırasında ilaçlar kullanmıştı. Doğum için hastaneye gitme zahmetine bile katlanmamıştı. Benim ölü doğmuş olmamı tercih ettiğini söylerdi. Annem benim doğumumdan sonra hastalanmış. Bugüne kadar defalarca depresif atakları oldu. Her zaman öfkeli ve talepkârdı. Bir yandan da soğuk ve uzaktı ve kendisiyle çok fazla ilgiliydi. Benim duygularımın hiçbir zaman farkına varmadı. Hatta bence yaşadığımın bile farkında değildi. Ondan hoşlanmadığımı hissediyordum fakat ne isterse yapmam gerektiğini düşünüyordum. Ondan uzaklaşamıyordum bile. Hayatımı büyümüş olduğum Üsküdar'da kurdum. Kendi işim var ve alanımda bayağı iyi tanınıyorum. En iyi beş arasındayım fakat bu ikinci sınıf çevreden uzaklaşamıyorum. Üsküdar'da kimse böyle bir ofis açmaz. Evim çok büyük ve lüks fakat o da Üsküdar'da. Bu çerçevenin dışına çıkamıyorum. Sorunlarım epey uzun zamandır var fakat benim için yardım almak çok zor. Fazla lüks.

Ailesi epey zengin olmasına karşın Ayşe pek çok şeyden yoksun büyümüştü. Elbise, ayakkabı gibi temel ihtiyaçları eksikti. Bunu annesinin unutkanlığına bağlıyordu. Annesinin zihninde yeri olduğunu hiç hissedememişti. Annesinin *ona* değil *onun ötesine* baktığını hissediyordu. Bir keresinde hastanede unutulmuştu. Her zaman iştahsızlık ve kusma şikâyetleri oluyordu. Altı yaşında ağır bir kusma atağından sonra hastaneye yatırılmıştı. Yanında kimse refakatçi olarak kalmamıştı. O gece koğuşta bir çocuğun ölümüne tanık olmuş ve kendisi de ölmekten çok korkmuştu. Ertesi gün de kimse onu almaya gelmeyince sonsuza dek terkedildiğini düşünmüş ve dehşete düşmüştü. Koğuşta çocuklarının yanında kalan anneler Ayşe'ye şefkat ve ilgi göstermeye başlamışlardı. Nihayet, üçüncü gün ağabeyi gelmiş ve hastaneden çıkmışlardı. Ağabey, çok meşgul oldukları için onu hastaneden almayı unuttuklarını söylemişti.

Bu hasta için, psikanaliz ortamının taşıyıcı ve kapsayıcı işlevlerinin güvenli ve sakinleştirici anaç bir ortam sağlayacağını düşünmüştüm. Bu nedenle, dört aylık psikoterapi sonrasında psikanaliz önerdim. İlk aylardaki kısa bir idealleştirme döneminin ardından bana aldırmamaya başladı. Odada sanki yalnızmış gibi davranıyordu. Onu benim yorumlarıma karşı sağır ve bakışlarıma karşı kör algılıyordum. Kalın bir camın ardında yalıtılmışım duygusuna kapıldım; cama vurdum, el salladım, bağırdım fakat ne görüldüm ne de duyuldum. Bu, umutsuz bir duyguydu.

Nihayet, o beni odadan yok ediyormuş gibi hissettiğim yorumunu yaptım. Ardından çocukluk anılarına ilişkin çağrışımlar gelmeye başladı. Beş yaşındayken, ablasının evlenmesinden sonra annesiyle evde yalnız kalmış. Karlı ve soğuk bir kış günüymüş. Annesi balkona karla oynaması için onu çıkarmış. Bir süre sonra içeri dönmek istemiş fakat kapı kapalıymış. Kapıya vurmuş, bağırmış fakat annesi onu duymamış. Korkmuş, üşümüş ve yapayalnız hissetmiş...

Hep annesinin onu görmediği ve işitmediği duygusunu taşımış olduğunu anlıyordu. Ona sofrada tabak koymayı hep unuturmuş; ağabeyinin salatası bittiğinde sormadan Ayşe'ninkini ona verirmiş.

Bu anıları hatırladıkça bana karşı saldırganlaştı. Öncelikle hekimlere karşı çok öfkeliydi. Hekimlerin tümü dikkatsiz, bencil ve soyguncu yaratıklardı. O müşterilerine karşı şefkatli ve tahammüllüydü fakat ben onun 5 dakika erken gelmesini hoşgöremiyor veya ona fazladan bir saniye bile vermiyordum.

Saldırılarını dile gelemeyen ama çaresizce doyurmak istediği yoğun ilgi ve bakım ihtiyacı olarak algıladım. "Benim şefkat kapasitem ve gücümün bu odada her ikimiz için de yeterli olduğundan emin olması gerektiğini ve bunun bir ölüm-kalım meselesi olduğunu" söyledim. Bunun ardından annesinin kayıpları hakkında konuşmaya başladı. Annesi ailesiyle tatildeyken büyük bir yangında evlerini kaybetmişlerdi! Ayşe annesinin depresyonu ve yalnızlığından ve babasının yetim oluşundan da söz etti.

Daha sonra yukarıda da söz ettiğim gibi okulun kapanış töreninde karşılaştık. İzleyen seanslarında artık açığa çıkmış olan bu giz üzerinde çalıştık. Kardeşleri, onlarla rekabeti, onlara duyduğu kıskançlığı ve hasetiyle ilgili çok çağrışım getirdi. Tam bu sıralarda yakın bir arkadaşı olan ortağı hamile kalmıştı. Ayşe, bebeklerin onda nefret ve haset uyandırdığını itiraf etti. Bu sayede, kendi tahammülsüzlüğü ve bebekler tarafından uyandırılan kırılganlık korkularına bakma şansımız oldu (*bebekleri öldürmek, kırılganlıkları öl-*

dürmek). Bu dönem benim için özellikle zor oldu. Tehlikeli bir umutsuzluk içindeydi. Psikanalizin her ürününü öldürdüğü duygusunu yaşıyordum. Onun gelmesini istemiyor, koltuğumda gergin biçimde oturuyordum. Serbest dalgalanan dikkatimi kaybetmiştim. Her seans sonrasında kendimi yorgun ve boşlukta hissediyordum. Aynı zamanda suçluluk da hissediyordum. Beni soyuyor ve ben de ona herhangi bir parçamı vermemek için kendimi kapatıyordum. Fark ettim ki bu duygular onun bana yerleştirdiği, aslında kendi hissettiği güçlü duygulardı. Bundan sonra ona haset, nefret ve şiddetini yorumlayabildim. Kendi deneyimlerimi anlamak yoluyla odada, seanslar sırasında ve sonrasında bana yaşattıklarının onun savunmacı duygu ve davranışları olduğunu anlatabildim: İç dünyasını bölerek bilgisayar çipleri gibi başka insanlara, analizde benim, dışarıdaki hayatında da özellikle kocasının ve annesinin içine koyuyordu. Yansıtmalı özdeşleşmenin bu kadar yoğun yaşandığı bir analitik süreçte bir de analitik çerçevenin hasarlanmış olmasının yarattığı gerginliğe dayanmak benim için çok zordu, çünkü bu, temelde çerçevenin desteklediği tutma, koruma, güvenlik sağlama ve yatıştırma işlevlerinin de hasara uğraması anlamına geliyordu. İlişkimiz benim açımdan aynen onu istemeyen annesi için olduğu gibi ikideğerlikliydi (ambivalan). Ben de annesi gibi onu istemiyordum çünkü psikanalizin ana kuralının ihlal edilmiş olması benim analitik çerçevemi ve profesyonel bütünlüğümü tehdit ediyordu. Hasta baştan itibaren kendi hayalet dünyasını, bilinçdışı çerçevesini dayatmıştı: Yaşayan ve canlı bebek doğurabilen bir kadının besleyici rahmi miydi bu analiz odası, yoksa bir ölüm hücresi mi? Analist-anne, sen canlı mısın yoksa ölü müsün? Ben canlı mıyım ölü müyüm? Analist-anne, eğer ölüysen bir bebeğe hayat verebilir misin veya uygun biçimde doğmak için önce ben sana hayatımı mı vermeliyim? İkimizin de bu odadan canlı çıkma olasılığımız var m?

Önce onun hayalet dünyasını kabul etmek ve kapsamak zorundaydım. Onun için canlı kalmalıydım, onun ve benim cinai arzularımız ve eylemlerimizden sağ çıkabilmemiz için bir süre aynen hayalet annesi gibi ikiyüzlü olmayı kabul etmek zorundaydım. Bu hasarlı çerçeve içinde çalışmak, bu kadının iç dünyasını onarmak ve bu analitik hamileliği canlı bebek ve anneyle tamamlamak için tek şansımdı. Bu vaka ile Kogan'ın vakası arasındaki benzerliği vurgulamak yerinde olur. Her iki durumda da çerçeve ağır hasar görmüştü. Hastaların iç dünyalarının yapısı gereği bu hasarın oluşması kaçınılmazdı ve analistin hastasına yardım edebilmesinin tek yolu bu hasarın içinden bakarak anlaşılabilecek "hayalet dünya"ları taşıyabilmek ve hastası için sağ kalabilmekti.

SESSİZLİK DENİZİ

Analitik nesne çerçeve içinde oluşur ve yeni özne analist ile hasta ve onların arasındaki alanda yaratılır. Bu şekilde, kişinin iç dünyasına girişi sağlamak için gereken durum olan dış ve iç arasındaki sınır doğrulanır. Ilany Kogan (2007) "Sınırların Yıkılması ve Bir-liğe Duyulan Açlık" makalesinde psişik sınırların oluşumu ve bu sınırların ihlalini ayrıntısıyla ele almıştır. Çerçevenin uygulanan kuralları analitik alanı korumak için kullanılan araçlardır. Donnet (1995) çerçeve tanımını genişleterek "analitik sit" kavramını önermiş ve bunu hastanın iç dünyasında neler olup bittiğini incelemek ve yorumlar yapmak için gerekli alanı temsil eden bir "yerleşim yeri" olarak tanımlamıştır. Eğer çerçeve çökerse, işte bu "yerleşim yeri" yıkılır ve hayata karşı sapkın bakışla aradaki sınır dağılır (Künstlicher, 1996). Ilany Kogan David'in tedavisinde analitik sınırları yıkarak analist üzerinde sadistik tümgüçlü kontrol kurmaya çalışmasının bir-olma arzusuyla tetiklenen kaynaşma ve kendiliğini kaybetmeye karşı bir savunma olduğunu fark eder. Hastanın yaşamı boyunca varlığını sürdürmüş olan anneyle kaynaşmaya karşı duyduğu açlık analizde "aktarım sapkınlığı" (Kogan, 2006) aracılığıyla dışa vurulmuştur. Kogan bu tür bir aktarımın narsisistik bir nesne ilişkisi içerdiğini ve analistle sanrısal bir özne-nesne birliği oluşturmaya çalıştığını saptamıştır.

Burada çerçevenin sözü geçen işlevlerinin açıkça izlenebileceği bir diğer vakayla düşüncemi sürdürmek istiyorum.

Haftada iki kez yüz yüze iki yıl psikoterapiye, sonra haftada dört kez divanda psikanalitik tedaviye gelen bu hastanın önce kısa öyküsünü, sonra terapi ve analiz sürecini özetlemek istiyorum.

Nalân 41 yaşında, 68 yaşındaki annesi ve 72 yaşındaki babasıyla birlikte yaşayan bekâr bir kadındı. Kendisinden 7 yaş küçük ve 8 yıldır evli olan bir kız kardeşi vardı fakat bu çift neredeyse tümüyle Nalân'ın ana-baba evindeki odalarında yaşıyorlardı; kendi evlerini yalnızca konuklarını ağırlamak için kullanıyorlardı (Bu ayrıntının önemi sonra anlaşılacak).

Şişmanca, orta boylu ve yuvarlak yüzlüydü. Bir yandan sevimli, güleç ve çocuksu görünüyor, ama bir yandan da şaşırtıcı bir şekilde yaşından daha büyük gösteriyordu. Bana babasının terapisti tarafından gönderilmişti.

Nalân psikoterapiye başladıktan kısa bir süre sonra, 11 yıl boyunca çalıştığı işinden kovuldu. O sıradaki erkek arkadaşıyla ilişkisi de sıkıntılıydı. Erkek arkadaşının onun aşırı talepleri ve öfke patlamalarından boğulduğunu ve kendisinden kaçtığını düşünüyordu. Nalân bir süredir üzgün ve gergin hissettiği için rahatlamak amacıyla profesyonel yardım almaya karar vermişti.

İlk seansta kendisini çok yalnız, öfkeli ve kötü hissettiğini söyledi. Kalbi tümüyle kırıktı. Çalıştığı şirketteki düzenlemeler sonrasında kendisini bulunduğu pozisyona göre yetersiz hissetmeye başlamıştı. Üniversite derecesi yoktu ve hiçbir yabancı dil konuşamıyordu. Beklediği koruma ve desteği alamadığı için müdürüne özellikle kızgındı. Nalân ona çok yakındı ve onu ablası veya annesi gibi görüyordu fakat aynı zamanda ondan korkuyordu çünkü müdürünün çok baskın ve hırslı ve dolayısıyla tehlikeli biri olduğunu düşünüyordu. Hiçbir zaman ona karşı çıkmamış veya onunla ters düşmemişti; onun gücünü tümüyle kabul etmişti. İşini kaybederek hem sosyal bağlantılarını hem de kendine ait hissettiği tek alanı kaybettiğini düşünüyor ve bu düşünce değersizlik ve işe yaramazlık duygularını arttırıyordu.

Özel yaşamında da benzer duygular içindeydi. Sevdiği adam ailenin uzaktan akrabasıydı. Birbirlerini çocukluklarından beri tanıyorlardı. Ailelerinin onayıyla evlenme niyetiyle buluşmaya başlamışlardı. Giderek bu adam bütün dünyası haline gelmişti. Sürekli onun nerede olduğunu, ne düşündüğünü, ne hissettiğini, niyetinin ne olduğunu düşünüp duruyordu. Sanki "kendi malıymış gibi" onun hakkındaki her şeyi bilmek ister hale gelmişti. Buna hakkı olduğunu düşünüyordu çünkü çiftlerin her zaman zihnen ve mümkünse fiilen birleşik olmaları gerektiğine inanıyordu (Birliğe duyulan açlık!). Ona göre bu, aşkın tek şartıydı.

Nalân onu çok sık görmek istiyordu fakat adam her çağrısına karşılık vermeye isteksizdi. Bu Nalân'ı çıldırtıyordu, onu takip etmeye ve hareketlerini kontrol etmeye başlamıştı. Bir keresinde önceden haber vermeden gece yarısı evine gitmişti. Onu "pusuya düşürmeye" çalışmıştı. Bunların sonucunda adam düşünmek için ilişkiye ara vermek istemişti. Onun istediğinin sadece bir koca olduğunu, kendisini herhangi bir erkekten farklı görmediğini söylemişti.

Nalân bir seansta şunları dile getirdi: "Bütün bunlarla başa çıkamadım. Kimse beni istemiyor. O haklı çünkü benim asıl odağım evlilik. Hayatımdan sıkıldım. On yıl boyunca hiç erkek arkadaşım olmadı. Yılların nasıl geçtiğinin farkına bile varamadım. Çok az hatırlıyorum, yarı komada yaşıyorum. Benim hayatım bu. Kimseyle cinsellik yaşamadım. Hâlâ bakireyim. Çok fazla tabum olduğundan korkuyorum. Orta yaştayım ve kendime ait bir hayatım yok. Kim olduğumu anlayabilmeyi arzu ediyorum."

Nalân orta sınıf bir ailede doğmuştu. Annesi eğitimsiz bir ev kadınıydı, babası ise üniversite mezunuydu ve bir şirkette satış görevlisi olarak çalışmıştı. Babası ailesi için para harcamak konusunda her zaman çok dikkatliydi çünkü eve ekmek getiren tek kişi oydu. Annesinin babasına karşı duyduğu öf-

keyi ve içerlemeyi hatırlıyordu çünkü parasızlığı bahane ederek onun isteklerini ya ertelemiş ya da göz ardı etmişti. Babasının bilerek kalp kırdığını ve onları önemsemediğini düşünüyordu, onu aşırı "obsesif", bencil, "kompulsif" ve kontrolcü bir adam olarak tanımlıyordu. Kendi rutinleri vardı ve ailenin kalanından oldukça "ayrı takılıyordu". Öfke patlamaları vardı ve zaman zaman da sözel olarak "agresif" davranıyordu.

Nalân babasına ergenlikten sonra tahammül etmekte zorluk yaşadığını, onunla genellikle sıradan şeyler yüzünden kavga etmeye başladığını, fakat öfkesinin ve nefretinin her kavga sonrasında katlanarak arttığını fark etmişti. Hiçbir zaman özlediği fedakâr baba olmadığını söylüyor, onunla temasını en aza indirmeye çabalıyordu. Nalân'ın babaannesinin ölümünden sonra babasına miras olarak büyük miktarda para ve çok değerli emlak kalmıştı, ne var ki bu yaşantılarına yansımamış, kısıtlı bir bütçeyle yaşamaya devam etmişlerdi. Evleri çok küçüktü ve Nalân babasının tüm evi kapladığını düşünüyordu; ne zaman banyoda veya mutfakta bir işi olsa orayı babası tarafından işgal edilmiş buluyordu. Sanki babası tarafından işgal edilen kendisiydi.

Bugün geriye baktığında annesini, "manipülatif", inatçı ve hep son sözü söylemek isteyen birisi olarak görüyordu. İlkokul mezunu olmasına rağmen kendisini çoğu eğitimli insandan daha iyi sunuyor ve her şey hakkında bilgisi varmış gibi davranıyordu, bu nedenle ailenin genelinde her zaman saygı görüyordu. Ayrıca kendi kardeşleri ve yeğenlerine çok yakındı. Nalân annesinin kuzenlerine karşı gösterdiği ilgiyi çok kıskanıyordu. Küçükken annesine hayrandı ama onun kendisine ilgisiz olduğunu düşünüyordu. Onunla ilgili bütün olumsuz fikirlerine rağmen bir taraftan da onun yetenekli ve kendisinden daha akıllı olduğunu düşünüyor, her şeyi bir de ona danışmadan yapamıyordu.

Nalân kız kardeşini seviyor ve kendisini ona yakın hissediyordu, buna rağmen ilişkileri çok fırtınalıydı. Kız kardeşinin onun siparişi üstüne doğduğuna güçlü biçimde inanıyordu. Ailesi de bunu doğruluyordu. Kız kardeşi Handan aşırı fedakâr ama bir yandan da aşırı reddedici, aşırı yumuşak ama bir yandan da aşırı sert, aşırı bağımsız ama bir yandan da aşırı bağımlıydı Nalân'a göre. Görünürde tezat olan bu algılar ileride aktarım ilişkisini de belirleyecekti. İki kız kardeş çok kavga ederlerdi. Nalân kardeşi tarafından derinden yaralandığını hissediyordu. Handan evlendikten sonra da tatillere hep birlikte gidilmiş ve bu gezilerde Nalân, Handan ve kocasıyla aynı odada birlikte kalmıştı.

Günlük yaşamında Nalân zamanının çoğunu küçük odasında televizyon seyrederek geçiriyordu. Az sayıdaki arkadaşıyla seyrek görüşüyor ve sos-

yal etkileşimlerinin çoğunu annesi, kız kardeşi ve anne tarafından akrabalarıyla görüşmek oluşturuyordu. Hobiler, entelektüel aktiviteler, el işleri, sanat veya spora karşı hiçbir zaman hevesi ve kendi inanışıyla yeteneği olmamıştı. Hiçbir şeyi tek başına yapmaktan hoşlanmıyordu.

Sekiz yaşında iken doğuştan varolan tortikollis (boynun tek tarafa yapısal eğriliği) nedeniyle ameliyat geçirmişti. Belki rahatsızlığının ve ameliyatının da etkisiyle okuldaki başarısı ortalamanın altındaydı. İlkokul üçüncü sınıftayken sınıfta kalmıştı, aslında hiçbir zaman ders çalışmayı sevememişti. Ders çalışmak yerine televizyonda Türk filmleri izlemeyi yeğlemişti. Kendisini çok inatçı, yaramaz ve kaprisli bir çocuk olarak tanımlıyordu. Kendisini oyalamakta güçlük çekiyordu. Onun için hiçbir şey yeterli değildi; her şeye karşı sürekli açlığı vardı. Sekiz yaşına kadar emzik emdiğini, emziği okula bile götürdüğünü hatırlıyordu (Bunun ameliyatla ve boynunun bükülüğüyle ilişkisini çok sonraları kurabildi). Liseden sonra üniversite giriş sınavlarında başarılı olamadığı için çalışmaya başlamıştı.

Çocukluğunun bir diğer meselesi de hafif kilolu olmasıydı; ergenlik çağında daha da kilo almaya başlamış, sonrasında hep kilolu kalmıştı. İlk âdetini dokuz yaşındayken görmüştü. Kendisini ergenlik çağında düzensiz ve pis bir genç kız olarak tanımlıyordu. Gençliğinde kişisel hijyenin öneminin farkında olmamasından onun kadınsı gelişimini önemsemeyen annesini sorumlu tutuyordu. İtici görünümü ve ter kokusu nedeniyle sıklıkla kız arkadaşları tarafından aşağılanmıştı ve "doğal olarak" erkekler arasında da popüler değildi.

Tedavi gereksinimini tetikleyen erkek arkadaşına kadar uzun süreli ve ciddi hiçbir ilişkisi veya bir cinsel deneyimi olmamıştı.

Psikoterapiye başladıktan sonra Nalân'ın hayata ve ilişkilere karşı tutukluğu azalmaya başladı. Erkek arkadaşından ayrıldı ve internette sonradan evli olduğu ortaya çıkan bir adamla tanıştı. Görüşmeye başladılar ve ilk cinsel deneyimini bu adamla yaşadı. Nalân'ın önceliği evlilik olmasına rağmen hiçbir zaman boşanmayı düşünmeyen bu adamın sınırlılıkları sayesinde kendini güvende ve neredeyse rahatlamış hissediyordu. Bu ilişki onun için sanki bir aşk provasıydı... Kişisel eşyalarını babaanneden kalan evlerden birisine taşıdı ve sevgilisiyle bu aşk yuvasında buluşmaya başladı. Bir yandan ailesiyle yaşamaya devam ediyordu; tek başına eve çıkarsa yalnız hissetmekten ve sıkılmaktan korkuyordu. Kendisine bakmak konusunda fazla tembel olduğunu düşünüyordu. Nalân sevgilisiyle neredeyse bir yıl boyunca bu şekilde buluştu. Nihayet adamın evliliğinde oluşan kriz yüzünden ayrılmaya

karar verdiler. Aşkının kaybının yarattığı öfkeyi ve yası anlamaya çalıştı. Bu kendi ayrılık korkusu ve yoğun bağımlılık gereksinimlerini anlamasını sağlamıştı.

Bu arada işsiz kaldığı sürenin ardından kendi işini kurmayı başarmıştı. Ne var ki sıradan sorunlarla ilgilenmeye hevesi olmadığı için işine karşı gereken önemi gösteremiyordu, sanki bu işten beklentisi ona bir sosyal alan sağlamasıydı. İçindeki boşluktan sakınmak için kendisini sürekli meşgul tutmak ister gibiydi.

Tam bu sıralarda arkadaşları onu niyeti evlenmek olan çocuklu, boşanmış bir adamla tanıştırdılar. Terapinin bu noktasında şüpheci, arzulu ve talepkâr bir aşk ilişkisi tekrarlanmaya başladı. Yine onu kontrol etmeye çalışıyor, oğlunu kıskanıyor ve tüm zamanını kendisiyle geçirmesini istiyordu. Adam nihayetinde onu terk etti. Büyük bir öfke ve çöküntüye kapıldı. Çalışmamız sayesinde, tekrarlayıcı davranışının farkına vardı ve benliğinin gizli yanlarını derinlemesine keşfetmeyi arzulamaya başladı. Bu aşamada ona psikanaliz önerdim. Divana yatmayı hemen kabul etti, ancak görme alanından çıkmamla birlikte yalnız ve kaybolmuş hissetme korkusu yaşıyordu. Psikoterapi döneminde Nalân genellikle zamanında gelirdi ve seanslarını nadiren kaçırırdı. Ayrılıklara ve her tür değişikliğe karşı aşırı duyarlıydı. Aktarımda beni genellikle idealize ederdi ve yoğun hasetine karşı savunma olarak korumaya aldığı tümgüçlü annesi olarak görürdü. Seans süreleri ona hiçbir zaman yetmezdi ve her zaman açtı. Sonu olan hiçbir şey onu doyuramıyordu,. Benimle birleşmek istiyordu ancak bu arzu tehlikeliydi; o nedenle yaramaz arzularını kamufle edebilmek için bana karşı çok iyi ve uyumlu davranırdı. Dış olayları burayla, bugünle ve benimle ilişkisiyle ilişkilendirdiğimde genellikle çağrışım getirebilir, simgeler ve metaforlarla düşünebilir ve çalışabilirdi. Çok tutuk, çocuksu, bağımlı ve yaratıcılıktan yoksun bir kadın gibi gözükmesine karşın onu sevmiştim. Ara sıra seanslarda sıkılırdım ve uykum gelirdi fakat olumsuz duygularımın hasta ile divanda çalışmama engel oluşturmayacağını, hatta bundan yararlanabileceğimi düşündüm. Yaklaşan tatilimden sonra divanda haftada dört kez devam etmeye karar verdik.

Analizinin ilk haftasını kelimesi kelimesine aktarmaya çalışacağım çünkü bu makalenin konusunu oluşturan çerçevenin kapsayıcı olarak işlevi bana göre hiçbir kuramsal metinde rastlanmayacak kadar öğreticiydi.

Divandaki İlk Seans

A: Psikanalist

N: Nalân

N: Kuzenim yakında evlenecek. Zamanımızı annemin Ziverbey'deki evinde geçirdik. Biliyorsunuz dayım alt katta yaşıyor. Siz gittiğiniz için kendimi korumaya aldım. Düğün hakkında düşünmekle meşguldüm. Gelin hakkındaki dedikodularla eğlendim; ne kadar kaprisli olduğu, kuzenimi nasıl manipüle ettiği, ne giyeceği, düğün partisini nasıl reddettiği ve benzeri şeyler... Gördüğünüz gibi kendim hakkımda düşünmedim ve hatta işe bile gitmedim.

Kendimi acıdan korudum sanırım. Dışarıda neler olup bittiğini izledim ve iç sesimi bile dinlemedim. (sessizlik)

Bunun her tür duyguyu silmenin bir yolu olduğunu düşünüyorum. Burada olduğunuz ve olduğum gerçeğini ortadan kaldırırsanız ayrılırız. Böylece size kızmam ve siz de haklı olursunuz. (sessizlik)

Siz gittiğinizde divandaki yeni prosedür hakkında kaygılanmama gerek olmayacak çünkü onun üzerinde düşünmeyeceğim. Eğer düşünmüş olsaydım, yüzünüzü kaybettiğimi fark edecektim. Artık divanda yalnızım, duvara ve tavana bakıyorum. Gittiğinizde tüm bu duygularla üzerime çökerse ne yapacağım? Acı çekeceğim. O nedenle kendimi korudum. (ağlıyor)

A: Ben gittiğimde ne kadar gergin, öfkeli ve yalnız olduğunuzu anlamamı bekliyorsunuz.

N: Öfkeli ve yalnız olduğumun gerçekten de farkında değildim. Tüm duygularım donmuş gibiydi. Ağlamadım, hatta üzgün bile hissetmedim. Sakin ve mutlu olduğumu söyleyebilirim. (sessizlik)

Gittiğinizde iç dünyamla karşı karşıya gelmekten ne kadar korktuğumu hissettim. Öfkeyi hissetmek zor olabilirdi çünkü beni suçlu ve gergin yapabiliyordu. Elbette ki kendimi suçlu hissedecektim çünkü size tatiliniz için öfkelenmek çok mantıksızdı. Bu aynı zamanda bebek gibi ve tümüyle bağımlı hissettiren aşağılayıcı bir durumdu. "Beşiğimi salla anne." (gülüyor)

A: Divan... beşik...

N: Siz arkada oturuyorsunuz; bu gerçekten de beşik ve benim de kocaman bir bebek olduğum hissini veriyor. Son gün sekiz yaşına kadar emzik emdiğimi hatırladım. Onu boynuma asar ve küçük bir kutunun içine koyardım. Herkes bunun bir silgi olduğunu sanırdı. Okulda, kimsenin görmesini istemeden derslerde emerdim. Bu büyük bir zevkti. Şimdi oral seksi düşünüyorum. Mahmut'un (en son erkek arkadaşı) penisini emzik gibi emerdim; sakinleşti-

rici etki yapıyordu. Zevk aldığım cinsellik miydi yoksa başka bir şey mi? Beslenme gibi? Bilmiyorum. Cinsellikten hoşlanmıyorum; milyonlarca insan hoşlanıyor ama ben değil. Oral seksi sevdim ama. Emmekten hoşlandım. Yetişkin, kocaman bir bebek gibiyim gerçekten de. (sessizlik)

Kuzenimin evleneceği kız çok kaprisli. Çok talepkâr ve katı fakat kuzenim onu seviyor ve ne isterse yapmaya çalışıyor. Onunla ailesi arasındaki güçleri dengelemeye çalışıyor. Öfke ve haset duyuyorum çünkü yaptıklarına karşın seçilen ve kabul edilen o, fakat ben sevgilim tarafından terk edildim. Neden? Onun sahip olup da benim olmadığım ne var? Neden ben tercih edilmedim? (ağlıyor) (sessizlik)

Buraya tedaviye gelmeden önce herkese çekici gelebilirim diye düşünüyordum. Gülen yüzümün, kibarlığımın ve uyumlu davranışlarımın bir büyü yaratacağını düşünürdüm. Bunların benim olumlu niteliklerim olduğunu düşünürdüm. Artık bunlar benim kabuğum, kılıfım, yalancı derim. İçinde ne var? Bakmaya korktuğum şey bu. Belki erkekler kabuğun altındaki jöleyi görürler... Mide bulandırıcı. Onlar beni istemiyorlar. Ben de kendimi sevmiyorum.

A: İçinde ne olup olmadığına bakmaksızın kabuğu isteyip istemediğimi soruyorsunuz. Psikanalize ne getirildiğine bakılmaksızın hâlâ benim tarafımdan tercih edilip edilmeyeceğinizi.

İkinci Seans

(On dakika geç geldi.)

N: Geç kaldım. Bu ağırlık hissi dışında geç kaldığım için özrüm veya nedenim yok. Çok ağırım, ayaklarımı sürüyorum, çok yavaşım... (sessizlik) Yüklüyüm... Belki de kendimi seansa tümüyle (hem kabuk hem de jöleyi birlikte) getirmekten korkuyorum. Bazı parçalarımı dışarıda bırakıyorum. (sessizlik)... Hangi parçalarımı? Kim bilir? Biliyorsunuz, eminim, fakat hiç söylemeyeceksiniz. Yapışkan, kokan, şekilsiz jöleyi bırakacağım, ondan kurtulacağım, çok güzel, çok güzel...

Buraya gelmek içimdeki duyguları karıştırıyor. Elbette ki buraya gelmemin nedeni bu... ama istemiyorum... İncinmek istemiyorum. Dün incindim. Beni olduğum gibi kabul edeceğinizi söylediğinizi duydum. Benim çirkin, iğrenç, kokan, yoz parçalarımı görmek ve kabul etmek istediniz. Bu beni duygulandırdı. Rahatlamış ama aynı zamanda da zayıf hissettim. Hayat sürüyor; kendimi büyütmek, güçlendirmek ve bir birey yaratmakla meşgulüm... Güzel, fakat ne için? Hiç aile oluşturma şansım olacak mı? Hiç bebeğim ola-

cak mı? Kendimle ilgili bu kadar bilgiyi ne yapacağım? Belki de şu anda bulunduğum yerde kalmak daha iyidir.

A: Daha önce annenizin rahmini, yani bulunduğunuz ilk yeri bırakmanın da sizin için ne kadar zor olduğunu konuşmuştuk. Hatırladığım kadarıyla geç doğmuşsunuz.

N: Oh, evet doğru. Onuncu ayın sonunda doğdum. Plasenta çok yaşlanıyormuş. Hekimler doğumu kendileri başlatmışlar.

A: Bu seans için çok "ağır" ve "yüklü" olduğunuzu söylemenize bakarsak, benden de benzer bir inisiyatif bekliyor gibisiniz.

N: Hay ağzınızı öpeyim! Dokuz aylık hamile kadın gibiydim. Aslında bütün işi benim yerine sizin yapmanızı isterdim. Hep her şeyi biliyorsunuz duygusu var bende fakat gerçeği benden gizliyorsunuz. İsteseniz kolaylıkla direktifler verebilir ve bana ne yapmam gerektiğini ve içimdeki gizli şeyleri söyleyebilirsiniz fakat hiçbir zaman bunu yapmıyorsunuz.

A: Beni çok güçlü görmek istiyorsunuz.

N: Çok güzel olurdu; elbette ki sizin her şeye gücünüzün yetmesini isterdim. Her şeye gücünüz yetmiyor mu? (sessizlik) Küçük bir kız gibi hayal dünyasında yaşadığımı söylüyorsunuz ve gerçekten de öyle. (ağlıyor) Çoğu Türk filmi olmak üzere çok fazla sayıda film izledim. Bu filmlerde kendimi kaybediyorum. Televizyonun önünde saatlerimi harcıyorum. Çok zamanım var... Televizyon seyrediyorum; kız kardeşimle, annemle ve onun akrabalarıyla konuşuyorum. Çay içiyoruz, yemek yiyoruz... Benim hayatım bu... Sıkılıyorum ve ben de çok sıkıcıyım. Hikâyeler dinlemek beni sakinleştiriyor; filmlerde hikâyeler anlatılıyor. Bunlar beni gerçeklikten uzaklaştırıyor. Gerçek hayatla baş etmek çok zor...

Üçüncü Seans

N: Dün seanstan sonra eskiye göre daha az ağır hissettim kendimi. Yüküm azalmış gibi geldi. Eve geldiğimde, Handan ve annemin tartıştığını gördüm. Annem Handan'ın öfkeli olduğunu söyledi. Her ikisinin de incinmesini istemedim. Handan annemin yalnızca ona ait olmasını istiyor. Açıkça onun en değerlisi olmasını istediğini söylüyor. Annem kendini uzaklaştırmak istediğinde veya kendi başına davranmak istediğinde Handan çıldırıyor. Handan elbette ki, bu kadar talepkâr olduğu için haksız. Annem de haksız. Annem onu yatıştırmayı bilmiyor ya da umursamıyor. Bazen, annem bizden çok uzak gözüküyor ve bu durum yalnız Handan'da değil bende de öfke uyandırıyor. (sessizlik)

Biz bir aile değil fakat bir koloni gibiyiz. Kimse gidemiyor; Handan'ın söylediği gibi ben o evde yaşadığım sürece o kendi hayatını yaşayamayacak çünkü annemi ve beni yalnız bırakamayacak kadar kıskanç. Bu çok komik değil mi? Daha önce psikoterapi sırasında yatak odalarını seyrettiğim ve dinlediğim sürece ailemi yalnız bırakamayacağımı söylediğinizi hatırlıyorum. Çocukken çıkardıkları gürültüyü dinlemekten kendimi alıkoymam çok acı vericiydi. Onları dinlemeye çalıştığımı fark ettim. Bütün çocukluğum ve ergenliğim boyunca babamdan kaçmaya ve ona dokunmamaya çalıştım. Onunla herhangi bir temas bana geceleri yaptıkları seksi hatırlatıyordu ve bu durum beni küplere bindiriyordu. Annemi bu iğrenç eylemlere onun zorladığını düşünüyordum. Kendimi onun ardından tuvalete gitmemeye zorluyordum. Aşırı gergin ve uyanıktım; seyrederek sürekli onların cinsel hayatlarını kontrol etmeye çalışıyordum. Hâlâ aynı şeyi mi yapıyorum? (sessizlik)

Geçen yıl seansa birkaç dakika erken geldiğimi hatırlıyorum. Bekleme odasındayken, telefonla konuştuğunuzu duydum ve sizi dinledim. Bir hastanızla veya kim bilir kocanızla veya çocuğunuzla konuştuğunuzu düşündüm. Ne konuştuğunuzu tam duyamadım; yalnızca sesler duydum. (sessizlik)

A: Aynen anne-babanızın yatak odasını dinlediğiniz ve fanteziler kurduğunuz gibi şu anda içinde olmadığınız sahne hakkında fanteziler kurdunuz.

N: Daha sonra siz seansa geldiniz ve benimleydiniz. Benim sizinle sahnem buydu fakat ne yazık ki hayatınızın diğer parçasının dışındaydım. Buna dayanmak kolay değildi; tümünü kendime alamadım. Evli olup olmadığınızı merak ettim. Çocuğunuz olup olmadığını... (sessizlik)

Ailenizin olmadığını düşünüyorum.

A: Öyleyse bu beni tümüyle kendiniz için ayırma olasılığınız olduğu anlamına mı geliyor?

N: (Gülüyor) Belki de, bunu isterim. Handan gibi; annemi yalnızca kendisi için istiyordu.

A: Ve bu da kavganın nedeniydi...

N: O zaman doktor, dikkatli olun, eğer aramıza üçüncü şahıslar girerse size çok kızabilirim! Oh, şimdi bir rüyamı hatırladım. Siz burada değilken gördüm. Bir arabadaydım. Sağımda bir çayırlık vardı. Solumda ise deniz vardı. Arka koltukta bir çift vardı. Kadını aynada gördüm. Adama bakıyordu. Bana bakmasını diledim. Bütün hatırladıklarım bunlar...

A: Hmm...

N: Bence güzel bir rüya bu, çünkü yeşil çayırlar ve denizi gördüm. Emniyet duygusu veriyor. Ben sürücüyüm. Yolculuğu yönlendirebilirim, yani hayatımda baskın olmak istiyorum (ara). Belki de analizi yönlendirmek istiyorum.

A: Arkanızda oturuyorum, beni artık göremiyorsunuz. Beni kontrol etme isteği duyuyor olabilirsiniz...

N: (Sessizlik) Yani rüyadaki çift, siz ve eşiniz. Siz rüyada bana bakmıyordunuz. Adama bakıyordunuz!

Dördüncü Seans

(15 dakika gecikti.)

N: Bugün çok uyudum. Öğleden sonra kestirdim ve kalktığımda saat çok geçti. Sanırım dünkü rüya hakkında konuşmak benim için çok kolay değildi. Divanda kendimle baş başa bırakılmak ve sizi arkamda kontrolsüz bırakmak benim için kolay değildi. İstediğiniz kişi hakkında düşünebilirsiniz. Orada otururken sevgilinizin hayalini kurabilirsiniz. Her durumda, odağımı değiştirmeye çalışıyorum... (sessizlik) (inliyor)

Size bir şey söylemek istiyorum ve söylemek çok zor çünkü sonuçlarını biliyorum... Neyse, gelecek hafta, Handan, kocası, annem ve babam tatile çıkacaklar. Parasını babam ödeyecek. Ben hemen onlarla gitmeyi kabul ettim. Fakat kesinlikle biliyorum ki seanslarım için ödeme yapmak zorundayım, fakat yine de bunun ücretsiz bir tatil arası olarak kabul edilip edilmeyeceğini sormak istiyorum. (sessizlik)

Siz katı bir insansınız. Elbette ki kuralları biliyorum fakat hiç küçük istisnalar yapmaz mısınız?

A: Büyüklerin kurallarını çiğnemek isteyen küçük kızlar için istisnalar mı?

N: (Gülüyor) Daha esnek olmanız için sizi baştan çıkarmanın başka bir yolu var mı? Örneğin, çocuklar gerçekten de anne babalarıyla uyumak isterler, değil mi? (sessizlik)

Bedava tatilin avantajını sağlamak için zeki olmayı istedim. Ne yazık ki hiçbir şey bedava değil, yalnızca anne sütü bedava. (sessizlik)

Bu kez ayrı bir oda isteyeceğim. Tatillere gittiğimizde ben her zaman sanki yataklarındaki çocukları gibi Handan ve kocasıyla birlikte kalırım. Bu çok rahatsız edici, inanın. Bu gerçekten büyük bir yük. Bu kez kesinlikle çok ciddiyim. Ayrı bir odam olmalı, buna ihtiyacım var.

A: Eh ne de olsa yeriniz için ödeme yapıyorsunuz burada da...

Psikoterapideki dakikliği ile divandaki ilk seanslarından başlayan ısrarlı gecikmeleri arasındaki belirgin tezat çarpıcıydı. Geciktiği seanslarda bilinçdışı olarak dışarıda bıraktığı ruhsal parçaların tümünü seansın bütününe getirmek onun için çok zordu. Bazen öfkeli, bazen çocuksu, bazen hasetli, bazen de sevgi dolu ya da erotik parçalarını beni veya kendisini korumak için seansların dışında bırakıyordu.

Tatil araları ve hafta sonları onun için başa çıkılması zor zamanlardı. Aralar sonrasındaki durumunu "yüklenmiş" olarak tanımlıyordu. Bir de gelmeyerek kendi kaçırdığı seansları düşündüğümde onun terapi sürecindeki doymazlığı bağlamında bir boşluk hissi getirmesini beklerdim, yoksun, gamlı, öfkeli ve hasetli bir bebeğin yüklü bir memeye getirilmesi gibi. Oysa o kendisi yüklenmişlikten bahsediyordu. Aktarımda, aklıma gelen soru "anne kim, bebek kim?" sorusuydu. Hasetle dolu olan ve memeye saldırmak isteyen kim? Diğerini iyi besinden bu kadar uzun süre yoksun bırakan kim? Hastam için şu sorunun çözülmemiş olduğunu düşündüm: "Kim kimi tehdit ediyor? Kim güvenli kim değil? Kim diğerini hasetli veya kıskanç hale getiriyor?"

Nalân, arada mesafe olmasına tahammül edemiyor, Kogan'ın makalesinde (2007) tanımladığı gibi benimle veya partneriyle bir olma düşlemine gereksinim duyuyordu. İlk başlarda anlamlandıramasam da sonradan fark ettim ki seanslarda sessiz kaldığında aslında benimle bir "sessizlik denizinde" birleşiyordu ve böylece çevresindeki herhangi bir mesafeyi, farkı veya aralığı yok sayabiliyordu. Onun için herhangi bir uzaklık kapanamaz bir açıklık gibiydi; bu yüzden benimle aktarımda çok yakın bir temas deneyimine ihtiyaç duyduğunu düşündüm.

İzleyen seans bunlara ışık tutuyor.

Beşinci Seans

N: Dün gece bir rüya gördüm. Annemin evinde odamdaydım. Yatağımda uzanmış kitap okuyordum. Daha sonra bir müzik sesi duydum. Yumuşak bir müzikti fakat müziğin nerden geldiğini anlayamadım. Ses daha sonra ağlamaya dönüştü; bir bebek ağlaması gibi. Bebeğe bakmaya çalıştım ve ağlama sesinin yatağın altından geldiğini fark ettim. Aşağı uzanıp yatağın altına baktım. 10-11 yaşlarında bir çocuk gördüm. Çocuğa çıkması için yardım ettim ve niye orada olduğunu ve niye bir bebek gibi ağladığını sordum. Yakından bakınca kör ve sağır olduğunu fark ettim. Neden umutsuzca ağladığını anladım. Tavsiye almak için annemi çağırdım ama o çocuğa benzeyen ve onun gibi kör ve sağır olan başka bir kadın geldi. Bu kör ve sağır aile tara-

fından kaçırıldığımı anladım. Anksiyeteyle uyandım. (sessizlik) Hem anne hem de çocuğun ben olduğumu düşündüm. Bunlar benim sağır ve kör parçalarım olabilirdi. İşitmeyi veya görmeyi reddeden parçalarım tarafından kaçırılmış olabilirdim. Aslında bu sağlıksız parçalarımın tutsağı olmanın nasıl korkutucu olduğunu gördüm.

A: Burada, analizde onunla ilgilenmek için çocuğu saklanmış olduğu karanlıktan çekip çıkarıyorsunuz. Yalnızca analistinizin kendi körlüğü ve sağırlığı nedeniyle çocukla ilgili sorunu belirleyemeyebileceğinden korkuyor gibisiniz. Güvenle korumak için aynı parçaları benim içime koyuyor gibisiniz.

N: ABD'de iken bir restoranda yemek yiyorduk ve sizin de benim gibi yediğinizi ve aynen benim gibi kilo aldığınızı hayal ettim. Bu kendime ait parçaları size yüklemek gibi bir şeydi. Bu durum sizden ayrılmayı tolere etmeme de yardımcı oldu. Sizde benden, bende de sizden parçalar var. (5 dakika sessizlik)

Erkek arkadaşım hakkında düşünüyorum. Onu beklerken onun aldatan ve yalancı birisi olduğunu ve bir solucan kadar değersiz olduğunu düşündüm... Aslında ben onu aldatıyor ve yalan söylüyordum. Kendimi değersiz hissediyordum. Öyleyse biz aynıyız, tümüyle aynıyız... (10 dakika sessizlik)

A: Aklınızdan neler geçtiğini merak ediyorum...

N: Yatıştırıcı bir süreydi. Sessiz olduğumda kendime bir yer yaratıyorum. Kafamın içi sessizdi ve bir sessizlik deniziyle çevriliydim... Uykulu ve düşsel bir haldeydim fakat aynı zamanda tam anlamıyla uyanıktım. (seansın geri kalanında sessiz kaldı)

Bu seansa baktığımızda görebildiğimiz gibi, Nalân "diğerinin" yani analistin varlığında güvende hissediyordu ve içselleştirdiği şeyleri sindirmişti. Aktarım sırasında benimle gerçekten de çok yakın olmak istiyordu. Analitik çerçeve sayesinde yoğun bağımlılık ihtiyaçlarını kapsamak ve benim ötekiliğimi kaybetmeden benimle birleşme arzusunu analiz etmek mümkün oldu. Benim düşünme kapasitemi korumam bu hasta için özellikle önemliydi, çünkü o kendisinin hem psişik hem de fiziksel olarak diğer insanlar ve ailesi tarafından işgaline izin veriyordu; kendi öznel dünyasının üzerinde düşünme kapasitesini açığa çıkarmayı düşünecek yeri yoktu. Bu anlamda onun için "yeni bir nesne" olmuştum.

Sonuç olarak, psikanalitik eylemi mümkün kılan, çerçevenin psişik gerçekliği analitik alana aktaracak kapsayıcı, ulak ve iletici işlevini yerine getirebilmesidir. Çerçevenin, psikanalitik eylemin farklı zamanları ve yönlerine karşılık gelen üç ayrı olası işlevini burada hatırlamakta fayda vardır:

1. İlk olarak, çerçevenin tutma (Winnicott) ve kapsama (Bion) işlevlerinin oluşturduğu taşıma işlevi.

2. Ardından, "işaretlerle iletişim". Çerçeve psişik gerçekliğin işaretler ve figürler tarafından temsilini artırır; diğer bir deyişle çerçeve "işaretler yoluyla tutan ve kapsayıcı" işlev görmektedir.

3. Son olarak da, çerçevenin metafor işlevi. Bu işlevin yardımıyla çerçeve, hastanın kendi özgün hikâyesini tekrarladığı ve yorumladığı ve gizemlerini ortaya çıkardığı "yer değiştirme oyunu" yaratmaktadır. Diğer bir deyişle, bu oyun "kapsanan taşıma oyunu" olarak tanımlanabilir (Roussillon, 2006).

Ilany Kogan'ın psişik ve terapötik sınırları, bir-liğe duyulan açlığı, çerçevenin işlevlerini ayrıntısıyla ele aldığı kapsamlı ve öğretici makalesinde hastasını tedavi ederken gösterdiği ve bizle paylaşmaktan çekinmediği samimiyeti ve analitik kavrayışındaki bütünlük, benzer özellikler taşıyan ve benzer şekilde anlaşılabileceğini düşündüğüm vakalarımı benzer teorik zeminde ele alarak yazmam konusunda bana cesaret verdi. David ile tanışmamı sağlayarak Ayşe ve Nalân'ı daha iyi anlamama yardımcı olduğu için kendisine çok teşekkür ederim.

Kaynakça

Denzler, B., *The setting in psychoanalysis and psychoanalytic psychotherapy*, An article presented in Istanbul, 2006.

Bleger, I., "Psychoanalysis of the psychoanalytic frame", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 48, 1967, s. 511-519.

Bion, W. R., *The Psycho-analytic Study of Thinking*. Int. J.Psycho-Anal. 43.306-310, 1962.

Donnet, I. L., *Le divan bien tempéré*, Paris, PUF, 1995.

Winnicott, D. W., *Clinical Varieties of Transference. Through Paediatrics to Psycho-Analysis*, 1955 (1992).

Green, A., "The Analyst. Symbolysation and Abscence in the Analytic Setting. Changes in analytic practice and analytic experience. In memory of D.W. Winnicott", *International Journal of Psychoanalysis*, 56, 1975, s. 1-22.

Quinodoz, D., "The psychoanalytic setting as the instrument of the container function", *International Journal of Psychoanalysis*, sayı 73, 1992, s. 627-635.

Kogan, I., "Breaking Boundaries and Craving for Oneness", 2. baskı, Sympozium of Psychoanalytic View, İstanbul, 2006.

—, "Escape from Selfhood. Breaking Boundaries and Craving for Oneness", *The International Psychoanalytic Association*, Londra, U.K., 2007.

Künstlicher, R., "The function of the frame", *Scandinavian Psychoanalytic Review*, 19, 1996, s. 150-164.

Roussillon, R., "The history and theory of psychoanalytic frame", 2. baskı, Symposium of Psychoanalytic View, İstanbul, 2006.

Dizin

Akeida 35, 72, 73
Akhtar, S. 10, 14, 52, 54, 61, 70, 75,
Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 18, 113
analitik çerçeve 75, 93, 95-97, 113
analitik oda 93
analitik sit 102
anksiyete 3, 55-58, 61, 94, 98, 113
Anzieu, D. 5, 6, 8, 81, 84

baba Şgürü 65
Becker, C. L. 68
Benedek, 60
Bergmann, M. S. 3, 8, 59, 63, 73
Bick, E. 8
bilinçdışı 5, 10, 12, 14, 23, 24, 27, 30, 35, 42-44, 51, 53, 56, 69-72, 76, 77, 93-96, 101, 112
Bion, W. R. 94, 95, 114
bir-lik 14, 33, 35-38, 46, 58-61, 64, 93, 102, 114
bireyleşme 5, 9-11, 38, 53, 59, 61, 63, 65, 77
Bleger, I. 93, 95
borderline 5
Boundaries and Boundary Violations in Psychoanalysis 75
Boundaries in the Mind 6
Bowlby, John 49, 63
Budapeşte 18, 26, 45
Burlingham, Dorothy 60, 62

cilt egosu 6
cinsel kimlik 65, 66
Colby, K. M. 60
deidealization 53
demarkasyon 6
derin duyu (propriyosepsiyon) 6
Donnet, I. L. 93, 96, 102
Dorpat, T. L. 54

ego çekirdekleri 8
ego olgunlaşması 63
ego sınırı 5
ensestiyöz dokunuş 23, 25, 27
Epstein, M. 14, 59, 75
Erlich, S. 5, 9, 64
Eros 71, 80
eşduyum 12, 45, 60, 76

Federn, P. 5, 6
Freud, Anna 9, 49, 54, 60, 71
Freud, Sigmund 5, 8-11, 14, 49-51, 54, 62, 64, 66, 72, 93, 94

Gaddini, E. 70
Gampel, Y. 4, 12
Garland, C. B. 72
Gazze Şeridi 21
geçici ölüm (suspended animation) 55-57
geri çekilme (retreat) 54, 55
Goya 77
Green, André 11, 96
Greenacre, P. 71
Grinberg, L. 11, 35, 50, 51, 54, 57, 58

Harrison, I. B. 59
Hartmann, Ernest 6, 7, 54
Hoffer, W. 8, 60
horgörü 55
Houzel, D. 8
Hz. İbrahim 35, 72

İbranice 17, 35, 73
içe atım (introjekt) 64, 80
içsel anne temsili 34, 44
iğdiş edilmek 19, 26, 35, 64, 65, 71
ikideğerlilik (ambivalan) 4, 55, 57, 68, 101
İkinci Dünya Savaşı 18
inkorporasyon 5
intihar (özkıyım) 14, 17, 20, 30-32, 34, 35, 38, 41-45, 58, 64, 69-73, 76, 77

intrapsişik sınır 4
introjeksiyon 8
İsrail 17, 20, 32, 37, 69
İsveç 18

Jacobson, E. 6, 9, 54
Joffe, W. G. 51, 53
Joseph, Betty 52, 80
Jucovy, E. 3, 73

Kabbala 59
karşıaktarım 32, 94, 97
katastroŞk yalnızlık 10
kateksis 51
Kestenberg, J. S. 4, 11, 67, 68
Khan, M. M. R. 13, 52, 61
Kierkegaard, S. 80
Klein, George 54, 55, 59, 67-69
Klein, Melanie 58
Kogan, I. 11, 12, 52, 54, 67-69, 77, 78, 93, 94, 96, 102, 112, 114
komünist rejim 18
Körfez Savaşı 21, 69
Kronos 77
Kuchenhoff, J. 70
kültür 3, 13, 61, 67, 69, 71, 73
Künstlichter 96

Landis, B. 6
Lester, E. P. 5-7, 75
Lewin, B. 54
libidinal arzular 23
Lifton, R. J. 4
Lussier, A. 62

Macaristan 18-20, 26, 41, 45
Mahler, M. S. 8, 58-60, 62, 63
manik savunma 13, 31, 41, 50, 51, 53-58, 69
melankoli 51, 54
metapsikoloji 4, 68
Metcalf, A. 12
Milner, M. 59, 60
Modell, A. H. 62
narsisistik incinme 69

Naziler 3, 63, 71

obsesif-kompulsif 7
okyanussal duygular 5, 59
Oliner, M. M. 12
oto-immün sistemi 70

ödipal yasaklar 64
öforik tavırlar 31
özdeşleşme 7-12, 34, 60, 63-65, 78, 101

paranoid 35, 36, 55-58
parçalanma (fragmentation) 57
patoloji 4-7, 11, 13, 50, 53, 58-66, 68, 70, 72, 76
Pine, F. 8, 59, 63
Pines, D. 8
Pollock, G. H. 49, 50, 58, 60, 76, 80
Pontalis, J. B. 52, 72
post travmatik stres bozukluğu (PTSD) 3
pre-ödipal 9
protagonist 12
psikoŞzyoloji 6
psikosomatik hastalıklar 70
psişik acı 50-52
psişik çaresizlik 52
psişik zarf 8

Quinodoz, Danielle 96

Racamier, P. C. 13
Rachman, A. W. 63
reddetme (disacowal) 54
regresif 76
Romanya 18

sadomazoşizm 23, 32, 34, 45
Sandler, J. 4, 51, 53
Satürn 77
seelenshmerz (ruhun acısı) 51
sembiyotik gereksinimler 38, 58
sembiyoz 50, 59-66
shiva 29-32
somatik hastalıklar 17, 70
soykırım (bkz. Yahudi Soykırımı)

suçluluk duygusu 31, 33, 35, 36, 44, 55
süperego 5, 9, 64

şizofreni 5-7
şizoid 20, 57, 58

Tanatos 71, 79, 80
Transilvanya 18
travma 7, 10, 54, 71, 72, 93
Trossman, B. 4
tümgüçlülük 10, 21, 31, 35, 55-57, 63

unpleasurable 53
Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları 5
ülküleştirme 26, 53, 55-57, 65

Weiss, E. 51
Wiesel, Elie 80
Winnicott, D. W. 8, 24, 39, 54, 56, 63, 69, 95, 96, 114

yadsıma 31, 45, 51, 53-58, 64, 65
Yahudi soykırımı 3, 4, 7, 11-13, 18, 37, 38, 54, 58, 67-71, 73, 77, 78, 80, 94
yapayalnız kalma (isolation) 59
yas tutma 29, 32, 41, 49, 50, 65, 72

Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı
Şimdi ve Burada

Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı'nın "Şimdi ve Burada" dizisinin iki temel izleği var: "Şimdi" psikanalizin çağdaş gündemini takip edebilmeyi, "Burada" ise Türkiye'de psikanalizin kurumsallaşması için büyük emek harcamış, yabancı eğitim analistlerinin ve onlardan eğitim alan yerli analistlerin psikanalizin kuramı ve uygulaması üzerine birikimlerini paylaşmayı amaçlıyor. Dizinin ilk kitaplarında yabancı bir eğitim analistinin kuramsal ya da klinik çalışmasıyla yerli bir analistin bu yapıta yönelik yorum, eleştiri ve katkılarından oluşan çalışması yer alıyor. Dizide ayrıca Psike İstanbul Çalışma Grubu üyesi analistlerin özgün çalışmalarına da yer verilecek.

Dizinin bu ikinci kitabı *Kendilikten Kaçış*, Ilany Kogan'ın ikinci kuşak olarak savaş ve soykırımın dehşetini kendi yaşamında tekrarlayan bir analizanla yürüttüğü analizin öyküsüyle başlıyor. Kogan kurgu tadında yazdığı satırlarda bu insanın analisti işgal etme, onunla kaynaşma ve analisti yok etme çabalarını aktarıyor. Analistin kendi travmalarıyla yüzleşmesi sayesinde, hem kurban hem de kurbanlaştıran olan analizanla nasıl dönüştürücü bir ilişki kurabildiğini adım adım izliyor okur. Kitabın devamında Kogan bu analizin ortaya çıkardığı önemli meseleleri ele alıyor: Yas, manik savunmalar, simbiyoz, zaman ve mekân sınırlarının ihlali, gerçeklik ve düşlem, kendiliğin yapısı... Travmanın kuşaktan kuşağa nasıl aktarıldığını da çarpıcı bir dille gösteriyor yazar.

Kitabın son kısmında, Psike İstanbul kurucu üyelerinden Psikanalist Berrak Ciğeroğlu, Kogan'ın bu kitapta ele aldıklarını kendi uygulamasından bir örnekle pekiştiriyor, ve insan ıstırabının din, dil, ulus tanımadığını bir kez daha hatırlatıyor.

Bu kitap sadece uzmanlara değil, farklı ilgi alanlarından okurlara da kendi iç ve dış gerçekliklerini gözden geçirme fırsatı sunuyor.

www.bilgiyay.com

PSİKE ist İstanbul Psikanaliz Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Derneği 2003

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI